

MLADIK

LETNIK VII. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1926. ŠT. 5.

Kruh.

Povest Slovenske Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Osmo poglavje.

Lizika obišče Ilonko.

Ilonka poje. Lep je svet. V zeleno se je oblekel in s cvetjem okitil. Prešerno razkazuje solncu svojo lepoto in se baha z njo. In solnce se smeje bahavemu veselju in draži, draži zeleni svet. In glej! Novi cveti klijejo, bujneje poganjajo njive, veseleje poje škrjanček, živeje čebļajo ščinkavci, veseleje poltavajo lastovice. Draži, draži, solnce — še lepše okitiš Goričko!

Ilonka poje. Če je že na Goričkem, na tej peščeni in borni zemljici, tako lepa pomlad, kaka cvete šele v daljni deželi. Tam za hribi, tam za ravninami na prostrani poljani je samotni marof; tam so jagredi, krog in krog razkošno polje, vse zeleno; škrjančki pojo nad strnjo, prepelica petpedika v žitu. Tam v samotni misli srce na Ilonko in šteje, šteje dneve.

O, Ivan! Tega ne zveš nikoli, kako si bil zal, ko so ti gorele oči ob slovesu, ko si pravil, kako si močan in kako pridobiš s svojimi rokami premoženje, kakor ga je pridobil oče. Tudi ne zveš, kdo ni tisto noč zatisnil oči. Ne zveš, kdo je sanjal z odprtimi očmi v prečudnem, premehkem vznemirjenju o cvetoči pomladi. Še tega ne zveš, da Ilonka pravzaprav ni preveč huda nate radi slovesa, dasi tisto ni bilo prav in bi se ne smelo. Ko pa je bilo tako naglo in so ti gorele oči in si ves trepetal!...

Kito rožmarina dobiš, Ivan! Glej, kako se šopiri na oknu in kako mu prija toplo solnce. O, še lepši bo čez dneve! Najlepši vršček poneseš s seboj in ti ga dam, Ivan! Zato ker misliš na Goričko in ker tako težko čakaš in šteješ dneve.

Ilonka poje.

Skozi zadnja vežna vrata se priplazi Lizika. Ko da se boji, da jo kdo opazi.

»Ali si vesela, Ilonka!«

Ko bi trenil umolkne Ilonkino petje. Tako čudna tesnoba ji stisne srce, kadar sreča katerega Sukičevih.

»Lep dan je, pa si pojem.«

»Pri nas ni petja. Po Ivanovem odhodu še nisem pela.«

Ilonka zardi, povesi glavo in se v zadregi vbode s šivanko v prst.

Mladika 1926.

»Ne veš, kako je pri nas! Oče za vsako malenkost robanti, nič mu ni prav, karkoli in kakorkoli napravimo. Mati natihem jokajo, pred očetom si ne upajo!«

Še niže skloni Ilonka glavo. Tako je rdeča, ko da ji je vsa kri iz srca šinila v lica.

»Pravijo, da ti je Ivan pisal.«

Ilonka ne pritrdi in ne zanika.

»Nam ne piše ničesar. Kako se mu godi?«

Ilonka čuti, da mora dvigniti glavo in pogledati Liziko. Naglo jo pogleda, pa naglo povesi pogled. Lizika jo motri tako, ko da je kriva vse njihove nesreče. In nekaj hoče izvleči iz Ilonke — to govore njene oči.

»Ali ti morda ni pisal?«

Ilonka se ne more odločiti, da bi priznala. O, ko je toliko slaje misliti na pismo, čigar vsebine nihče ne ve razen njega in nje.

»Ilonka, zakaj mi prikrivaš? Veš, kako rada imam Ivana! Slutiš, kako radi ga imajo mati. Vsaj radi matere povej, ali je zdrav in mu ni sile?«

»Dobro se mu godi... piše!« Komaj slišno pove Ilonka in ne pogleda Lizike.

»Hvala Bogu! Težak kamen se odvali materi od srca. Pa kaj še piše?«

Ilonka molči.

»Ilonka, kaj nisva več prijateljici?«

Molk.

»Še večji prijateljici bi morali biti sedaj. Že radi Ivana, ki nama je obema drag...«

Naglo dvigne Ilonka glavo in pogleda Liziko v oči. Rdečica gori na njenih licih. »Kaj hočeš od mene?«

»Jaz... Ah, jaz pravzaprav ničesar. Ali mati, mati...« Lizika si zakrije s predpasnikom obraz in zaihti.

Ilonka odloži šivanje in vstane. Najrajši bi zbežala in pustila Liziko in njen jok in njeno izpraševanje. Neprijetno ji je in ne ve, kaj naj stori in kaj naj reče na to čudno Lizikino vedenje.

»Ničesar ti ne očitam, Ilonka. Nisi toliko kriva, ko mislijo oče. Ivan je vihrav in trmast. Kar si vbije v glavo, mora doseči, pa da mu ves svet brani. Ali mati, mati... Ugonobi jih ta bol in ta razdor pri hiši.«

Lizika si briše solze in gleda z objokanimi očmi Ilonko.

»Saj te imajo naša mati tudi radi...«

»Ali so te mati poslali?«

»So! Zakaj bi tajila? Bog ve, da bi sama po svoji volji ne prišla. Tudi bi ne prišla, da se mi mati ne smilijo.«

»Povej! Naj bo karkoli!«

»Ali sta se z Ivanom že do dobra in do kraja domenila?«

Nov val krvi plane Ilonki v glavo. Vsa zmedena stoji pred Liziko in ne ve, kaj bi rekla.

Lizika jo prime za roko. »Le povej mi, Ilonka. Pred menoj ni treba skrivati. Saj bi mi Ivan tudi povedal, da ga vprašam. Saj sem z vama!«

»Kako?... Kako?... Kaj naj bi se domenila? O čem...?«

»O poroki!«

Ilonka naglo potegne desnico iz Lizikinih rok in hoče zbežati v vežo.

»Saj sem dopovedovala materi, da ne more biti,« hiti Lizika z olajšanim glasom in jo ujame pri vratih. »Verjemi mi, Ilonka, da bi te privoščila in želela bratu bolj ko katero drugo! Tako dobra si in lepa! In prijateljici sva kot ni dveh takih blizu! In za Ivana si ko rojena! Srečna bi bila, bolj bi bil srečen s teboj ko s katero drugo! Le da ni one stene med vama! Ali nisi še nikdar pomislila, kaj vaju loči? Da si siromašna, bi ti oče odpustil! Drugega ti ne more. To drugo je, kar vaju loči, da ne bosta nikdar srečna. Kaj res še nisi pomislila na to?«

Ničesar ne odgovori Ilonka.

»Ivan je vihrav in nagel in ni pomislil. Premisli vsaj ti in ne sili v nesrečo obeh, sebe in njega. Ali ne bi po letu, dveh letih izbruhnilo na dan in vama zagrenilo vsega nadaljnjega življenja? Ali si bosta mogla biti iskrena, odkrita, brez sence in pridržka iz dna srca vdana, ko vaju loči taka stena?«

Ilonka molči. Ko da ne razume, pogleda Liziko.

»Premisli, Ilonka! Evangeličanka si! Katoličan je Ivan!« Liziki splahne rdečica iz lic.

»Dobro te je naučila mati!« Izmučena sede Ilonka na stol, vzame šivanje v roke in začne šivati, ko da ni Lizike v sobi.

»Ko Ivana mine trma — saj le iz trme sili vate — in se spametuje in bi morala učiti otroke kakor je v mladosti učila njegova mati njega, tvoja tebe...«

»Ali je še dolga pridiga?«

»Ilonka!« Lizika se ji približa in ji hoče položiti roko na ramo. Ilonka se s stolom odmakne. »Ne bodi huda, Ilonka! Saj nisi sama kriva! Tudi jaz ne morem za to, da sem vzgojena drugače ko ti. Ni vama sojeno!«

Lizika vidi, da se Ilonki trese roka, ki vbada s šivanko. »Ali ni bolje, da se sedaj preмагаš, ko da trpiš vse življenje? Ivan bi trpel, verjemi mi, da bi trpel, poznam ga. Vrne nam Ivana! Že radi njega, če ga imaš rada!«

»Ali so še kaj naročili mati?«

»Ilonka!«

»Če so še kaj naročili, vprašam.«

Lizika vidi na bledem Ilonkinem licu, kaj se godi v njenem srcu, in globoko vzdihne.

»Če niso ničesar več naročili...« Ilonki zastane beseda.

»...sem opravila in lahko grem, kajne! O, Iluška, Iluška, ko bi te ne imela rada in ko bi ne imela rada Ivana! Ko bi mu ne želela večje sreče ko sebi... Ko bi ne razjedal materinega srca črni črv in jih ugonabljal...«

Lizika si pokrije obraz s predpasnikom in zaihti silneje ko prej.

Ilonki pade šivanje iz rok.

O Ivan, zakaj so ti tako gorele oči ob slovesu, ko si pravil, kako si močan?

O Ivan, Ivan, trpiš in šteješ dneve in čakaš, čakaš...

Ilonka se ne more premagati. Zaihti z Liziko.

Deveto poglavje.

Lina se šali s šolnikom.

Vidno raste z dneva v dan nova Ritoperjeva hiša. Delavcev mrgoli po stavbi in okoli nje. Ritoper sam vodi in nadzira delo in je zdaj na zidovih med zidarji, zdaj med nosači, ki jim donašajo opeko in omet, zdaj pri delavcih, ki dovažajo pesek in apno in mešajo omet. Ritoperka ne more iz kuhinje, da nakuha hrane za toliko množico delavcev in delavk.

Lina prodaja v trgovini in streže v gostilni. Ob lepih pomladanskih dneh ni gostov v gostilni, čez dan redko kdo pride v trgovino. Lina poseda po trgovini in čita; poseda po gostilni in čita. In če gre iz trgovine v gostilniško sobo, se ji ne mudi in čita spotoma; in če gre iz gostilniške sobe v trgovino, se ji ne mudi in čita spotoma. Lina čita pri zajtrku in kosilu in večerji. Oče vkljub svojim silnim skrbem opazi njeno vnemo in se boji pri jedi, da ponese žlico namesto v usta v uho. Ni ga večera, da bi dolgo v noč ne gorela v Linini podstrešni sobici luč — Lina čita. Lina je hodila dve leti v šole v Kiseku in ljubi lepo berilo.

Knjige prinaša Lini mladi šolnik.

Mladi šolnik prihaja vse češče k Ritoperjevem, skoro vsako popoldne pride. In prinaša lepe knjige. In govorita z Lino o dogodkih, ki so opisani v tistih lepih knjigah.

Lepo govori mladi šolnik in Lina ga rada posluša. Dober je mladi šolnik: prihaja k Ritoperjevem, ker vidi, da je Lina sami prepusto posedati ves božji dan po gostilni in trgovini; prihaja, da jo kratkocasi, in ji prinaša lepe knjige, da jih prebira, kadar ga ni in mora učiti v šoli. Ljubezniv je mladi šolnik: na šolskem vrtu cveto negovane rože, povija jih v šopke

in jih nosi k Ritoperjevim in jih poklanja Lini, ki poleg lepega berila ljubi i lepe rože.

Šopek belih šmarnic dehti na belo pogrneni mizi. Mladi šolnik ga je prinesel in poklonil Lini z za-
trdilom, da so prve šmarnice, ki so se letos razcvetele.

jih nisem našel. Vtepel sem si v glavo, da mora prve letošnje šmarnice poduhati gospodična Lina.«

»Kako ste ljubeznivi, gospod šolnik!«

»Kdo bi ne bil z Vami ljubezniv!«

Lini je nerodno. »Samo tako govorite.«



Giovanni Bellini.

Mati božja z Detetom.

Lina je vesela prvih šmarnic, vlije v kozarec vode in jih dene vanj.

»Pa niso vzrastle na Vašem vrtu?«

»Vse popoldne sem včeraj blodil po gozdu, da sem jih našel. Nekaj mi je reklo, da morajo prve šmarnice že nekje cveteti, in mi ni dalo miru, dokler

»Pa govorim samo tako...« Mladi šolnik gleda Lino, da povesi oči.

Lina čuti, da ji sili rdečica v lica, in ne ve, kaj bi rekla. Duha šmarnice.

»Rdečica na Vaših licih in belina šmarnic! Prekrasno! To naslikam!«

»Kaj znate slikati tudi tako lepo ko govoriti?«

»Kaj lepo govorim?«

Nov val rdečice ji plane v lica. »Mladi gospodje lepo govorijo, čeprav v srcih drugače mislijo.«

»Čujte! Kake skušnje ima gospodična Lina!«

»Le šalite se! Toliko skušnje pa res že imam, da vem, da ne smem mladim gospodom vsega verjeti.«

»Zakaj bi ne smeli mladim gospodom verjeti?«

»Ker ni vse res, kar pripovedujejo.«

»Torej lažemo! Kdaj sem se Vam že zlagal in o čem?«

»O teh šmarnicah že! To je bilo danes!«

»O teh šmarnicah? V čem sem se zlagal o njih?«

»Da moram prve letošnje šmarnice poduhati jaz.«

»To je živa resnica! V čem naj tiči laž?«

»Zakaj naj jih poduham baš jaz?«

»Ker sem si to vtepel v glavo.«

»Pa zakaj ste si to vtepli v glavo?«

»Zakaj?« In zopet gleda mladi šolnik Lino s tistim čudnim žarom v očeh, da ji je nerodno in povesi oči. »V čem naj tiči laž, če hočem, da vonj prvih letošnjih šmarnic diha Vam?«

Ne boš, učeni gospod šolnik! Tudi Lina zna nekaj, saj je hodila v Kiseku v šolo! »Kateri ste pa lani tako govorili? Kateri ste prinesli prve šmarnice, ki ste jih ves popoldan iskali in le s težavo našli?«

»Kaj Vam pride na misel!«

»Le povejte, katera je bila?«

»Noben!«

»Tega ne verjamem!«

»Siliti Vas ne morem.«

»Vidite, da ne smemo mladim gospodom vsega verjeti! Se že umikate!«

»Umikam se?! Prav, pa verjemite, da sem lansko leto tudi potrgal prve šmarnice po gozdu in jih poklonil neki gospodični in ji rekel, da sem si vtepel v glavo misel, da mora duhati vonj prvih šmarnic. Povejte mi le: kje tiči laž, če rečem, da sem si vtepel v glavo misel, da prve šmarnice zadehtijo Vam?«

»V tem, da govorite lepe besede, v srcu pa drugače mislite! Hočem reči: v tem, da govorite vsaki ... Ne vsaki ... Samo nekaterim ... Tistim, ki ... ki ...«

»... ki so mi všeč ...«

»Čakajte, da izgovorim!«

»Ne zamerite, hotel sem pomagati, da bi našli pravi izraz.«

»Pa ni pravil! Danes govorite meni lepe besede, lansko leto ste jih govorili drugi, k letu jih govorite tretji. To sem hotela reči.«

»Zares, skušnje! Vdam se! Šolnik se razigrano smeje. »Lažnik sem — pa niti ne vem, zakaj.«

»Saj nisem rekla, da ste lažnik!«

»Skušnje imate! Govorim drugače ko mislim — to se pravi lagati, ali ne?«

»Nalašč preobračate po svoje!«

»Vi šele, Vi!«

Lina vidi, da je šolniku hudo. »Ne smete vsega tako dobesedno razlagati, učeni gospod šolnik.«

»Boli me, da tako sprejemate moj šopek.«

»Saj sem Vam hvaležna zanj! Gospodom pa je treba včasih pokazati, da ... da ...«

»Kaj?«

»Reči ...«

»No?«

»Domišljali bi si ...«

»Kaj vendar?«

»Mislili bi, da smo me ženske ...«

»No, kakšne?«

»Poštene smo!«

»Ali sem kedaj dvomil o Vaši poštenosti?«

»Ponosne smo!«

»Visoke, kajne?«

»Pa naj bo po Vašem! Vsak ne more do nas.«

»Ali govorite zopet iz skušnje?«

Lina ne odgovori. Zagoneten blesk zažari v njenih očeh, hudomušen smehlaj zaigra na njenih ustnicah.

Šolnik vidi, da mu Lina nekaj prikriva. »Visoko ste, gospodična Lina, in daleč je do Vas ...«

»In še dlje do očetovega imetja.«

Šolnik prebledi. »Gospodična Lina, čemu to?«

»Kar tako! Človek čita, čita, in marsikaj mu pride pri čitanju na misel.« Lina vidi, da trpinči šolnika. Njegov nemir ji vzbuja veselje. Ne boš, učeni šolnik, govoril z Ritoperjevo Lino ko s svojimi šolar-kami! Lina je bila v Kiseku! Dober si, prijazen si, ljubezniv si, mlad si, lep si, šolnik si — z Ritoperjevo Lino pa boš govoril drugače ko s kmečkimi dekleti. Tudi boš z Ritoperjevo Lino govoril drugače ko govoriš z učiteljicami, ki nimajo dote.

»A čemu govorite o očetovem bogastvu?«

»Ker čitam v tej knjigi, kako je bila Eleonora nesrečna, ker so jo poročili z Ervinom, ki jo je vzel le radi njenega bogastva. Ljubil je njeno bogastvo, nje same pa ne!« O, le trpi, lepi šolnik!

»Tako daleč ste že?« Siloma se hoče šolnik pomiriti in kazati ravnodušnost.

»Jutri mi prinesete drugo knjigo, kajne! Glejte, samo toliko imam še čitanja za ves današnji dan in ves večer.« Lina lista po knjigi. Iz knjige moli konček pisma. Šolnik čita: Jezero vročih pozdravov Ti popošilja Geza. »Jutri dopoldne ne bom imela berila.«

Vprašaje, ko da je ne razume, gleda šolnik Lino.

Lina opazi pismo, ki moli iz knjige. Zdrzne se, potisne pismo v knjigo. V zadregi je.

»Ali mi prinesete jutri drugo knjigo?«

»Da, da, prinesem!« Ko da ne ve, kaj govori, zveni šolnikova beseda.

Šolnik je nemiren in raztresen in ne more govoriti lepo in zbrano. Lina bi pa prav danes rada, da govori, govori lepo in mnogo.

Čakaj, mladi, lepi šolnik! Le bodi nemiren in raztresen! Le trpi.

Deseto poglavje.

Pozdravi iz Slovenske Krajine.

Dragi mož! Samo da si zdrav! Ker vemo, da mišliš na nas tam daleč, nam je čakanje do jeseni lažje. Podnevi moram večkrat pripovedovati deci povest o belem kruhu, ki spi tam daleč, kjer je atek. Ko zamaknjene gledajo oči najinih malčkov in pozabljajo, da so me prišli prosit kruha — četudi črnega —,

molčati: Štefanček pomaga pri Ritoperjevi stavbi. Ritoper mu je mimogrede omenil, da bi mogel po malem nositi opeko na zidove, ker je tako uren in poskočen. Ni mi dal miru, dokler mu nisem dovolila. Za sol zasluži Štefanček. Včasih ob sobotah, ob nedeljah prinese domov kos rženega kruha, ki mu ga skrivaj stisne pod suknjič Ritoperka. O, kako planejo po kruhu! O, kako imam rada svojega Štefana, ki misli, da je tudi junak ko tisti v povesti



Benetke: Pogled z morja na Doževo palačo.

in se porazgubijo po vasi. In zvečer, kadar ne morejo zaspiti, jim pripovedujem vedno znova povest o belem kruhu, ki ga budiš tam daleč, daleč, kjer je kruh doma. Margitka včasih vzdihne in meni, da bi bilo najlepše, če bi se zjutraj zbudila in bi bila že jesen in bi se vrnil naš atek in prinesel bele pogače. O, kako te imajo radi otroci in kako težko te pričakujejo! In ne vedo, koliko trpiš zanje!

Hiša, ki jo zida Ritoper, je cel grad. Deca stika okoli stavbe. Priznati ti moram, dasi sem mislila

o belem kruhu, in se sam ne dotakne kruha. In je vesel, ko vidi, kako se vesele bratci in sestrice kruha. O ta moj mali Štefanček, ki hoče biti velik in tebi enak! — Težko, težko mi je sedaj, ko ni še zelenja v ograjčku in krompir niti še cvete ne na njivi. Kravica ima za silo mleka — ali k mleku hočejo žgancev. Moke pa ni.

Bodi zdrav! Mislimo nate in težko čakamo, da se vrneš!

* * *

Andraž prinese Ritoper pismo:

Ljubi sin!

Kako sem vesela tvojega pisma! Vsak dan mi ga mora Ilonka po dvakrat, trikrat prečitati. Dan in noč se bojim zate. Edini si mi na svetu in vse si mi na svetu.

Andraž, le ne skrbi zame, ni mi težko. Ritoper zida hišo, veliko in lepo hišo, cel grad. Pomažam včasih pri mešanju ometa in zaslužim toliko, da nisem lačna.

Sinko moj ljubljani, ne veš, kako težko čakam jeseni in tvoje vrnitve!

Pazi se mi, sinko!

Ura tiktaka na steni in mi pripoveduje, da moj Andraž živi in je zdrav.

To pismo piše Šiftarjeva Ilonka, ki te pozdravlja. Pozdravlja tudi druge, ki so s teboj.

* * *

Veren ne vzdrži, da bi takoj ne prečital pisma. Ko na ovinku Andraž obrača konja, pozabi obrniti plug, raztrga ovoj in čita, čita.

Andraž pograbi priliko. Stopi pred konja in čita pismo.

Ritoper godrnja.

Veren veli Andražu, naj požene konja in naravna plug. Andraž prime z desnico za vajeti priročnega konja, z levico drži pismo in ga čita. Veren drži le z desnico za ročico, v levici drži pismo in ga čita. Konja vodita Andraža in vlečeta plug, ki vodi Verena. Konja gresta, kakor se jima poljubi. Telo Andraža cinca ob konjih, telo Verenovo stopica za plugom, misli so jima tam daleč, daleč v Slovenski Krajini, tam na Goričkem.

Ritoper se zaklinja, da ne izroči delavcem nikdar več pisem med delom.

Ivan ne vzdrži. Vrže vajeti na vrat priročnemu konju, vrže bič proti Horvatu in steče po svežih brazdah proti Ritoperju.

»Dajte mi pismo!«

»Tako?! Pismo je glavno — delo, delo je postransko! Še kedaj razdelim pisma med delom!«

»Dajte mi pismo!«

»Glej, Horvat stoji! Da bi vsaj popazil na konja!«

»Dajte mi pismo!«

»Da ga tudi imam, ti ga ne dam med delom!«

»Nimate pisma zame?« Ivanov glas trepeti.

»Da ga tudi imam...«

Ivan priskoči, prime Ritoperja za ramo in ga strese, da zacinka palirjeva glava ko solčna roža v viharju. »Nimate pisma zame?«

»Kaj si ponorel?« Ritoperju pohaja sapa.

»Pismo mi dajte!«

»Nimam ga!«

»Kako? ... Nimate ga?«

»Nimam!«

»Kaj se je zgodilo?« Plah je Ivanov glas in ko da se boji odgovora.

»Kaj naj bi se zgodilo? Ali ne pride čez nekaj dni semkaj? Ali je treba potemtakem pisma?«

»Ste ji izročili moje pismo?«

»Menda me ne sumiš, da sem ga snedel?«

»Ste jo vprašali pred odhodom, če mi je napisala pismo?«

»Grem gonit konja. Delo stoji!« In Ritoper koraci proti Horvatu.

»Če ste jo vprašali, ali mi je napisala pismo, Vas vprašam.« Ivan mu zastopi pot. Tako temen je njegov pogled in tako grozeč njegov glas, da Ritoper obstane.

»Ali si siten! Seveda sem jo vprašal!«

»In kaj je rekla?«

»Kaj naj le reče? Svojih srčnih skrivnosti vendar ne bo meni zaupavala.«

»Ali Vam ni izročila vsaj pozdrava zame?«

»Pozdrava? Saj sam ne vem. Toliko skrbi imam z zidanjem nove hiše! Povedal sem ji, da odhajam, in jo vprašal po pismu. Pa je molčala.«

»Kaj se je vendar zgodilo? Povejte mi, kaj se je zgodilo?« Skrbeč je Ivanov glas, proseč je njegov pogled.

»Kaj vem! Toliko skrbi imam z zidarji in delavci! Se že pomenita, ko pride.«

Ivan povese pogled in zatava ves skrušen po brazdah.

»Ali te naj vodim?« ga vpraša Ritoper, ko se opoteče ob jarku in skoraj pade.

Divje vzkipi v Ivanu. Naglo se ozre ko da išče, kje je pustil bič.

Ritoper jo pcedi po brazdah proti marofu. »Še kedaj razdelim med delom pisma! In ta Sukičeva ošabnost...«

Geza se vrti okoli ognja in loncev in razumno vihti kuhalnico.

»Preveč zabele porabiš!«

»Hranim, stiskam, kolikor morem! Vsi zabavljajo, da premalo belim.«

»Naj zabavljajo! Meni moraš služiti in mojim koristim, ne pa jih pitati!«

»Saj služim, saj služim z vsem srcem in vsemi mislimi služim Vam in Vašim koristim.« Vdan pogled spremlja Gezovo zatrjevanje.

Tudi vdan pogled in sladka beseda ne spravita Ritoperja k dobri volji.

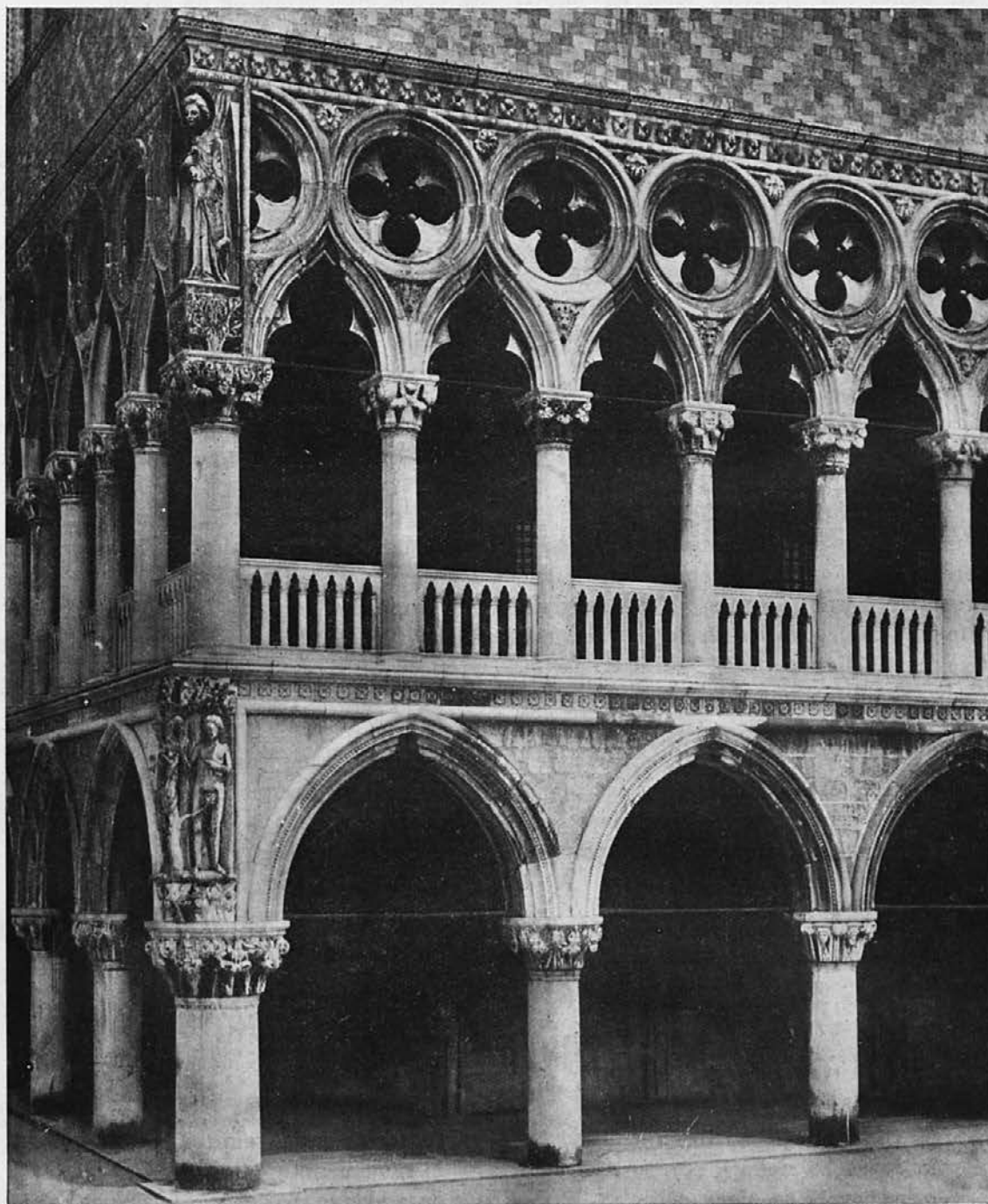
»Samo govoriš, da služiš! Postavil sem te za kuharja, dal sem ti najlažji posel, ker sem mislil, da si mi res vdan. Pa si premehak, da pozabljaš na svoje dolžnosti nasproti meni. Česar mi je pravil, da tudi moke preveč porabiš. Zakaj ne kuhaš več krompirja, ki gnije?«

»Nočejo jesti krompirja, ker je voden in hrestlja pod zobmi.«

»Predobro jim kuhaš. Geza, nisem pričakoval, da mi boš tako slabo služil.«

»Gospod Ritoper! Vse storim, kakor mislim, da bo za Vas dobro in prav.« Vdano gleda Geza palirja. »Jezijo se name in godrnjajo, da jim kuham slabše ko kuhajo prašičem na Goričkem.« Ponižno zre Geza

jevih, koliko nove hiše je že dozidane in ali je gospa Ritoperjeva zdrava in... in... ali nosi trgovina sedaj na pomlad ter ali je dosti pivcev v gostilni. »Da ni stari lisjak zavohal mojega pisma?« vstane hipoma v Gezovi glavi. In še ponižnejši je in pohlevnejši v pritrjevanju in samohvali.



Benetke: Del Doževe palače.

Ritoperja in išče znamenj zadovoljstva v njegovih očeh. »Mislim, da se niti Česar ne more pritoževati čezme.«

»Pa se!«

Geza ne more potolažiti Ritoperja. Grdo gleda palir in nezadovoljno. Geza si ne upa na dan z vprašanjem, kako je na Goričkem, kako je pri Ritoper-

Ritoper ni z ničemer zadovoljen in Geza ga ne more z ničemer razvedriti. Godrnjaje odraca z marofa.

Geza ne vzdrži. Naroči deklicama, naj popazita na ogenj in kuho, in steče na njivo.

Žareč je Verenov obraz, vriskal bi Andraž, klavrno koraka Ivan ob konjih in poveša glavo, ujec je čemerem ko vedno, kadar ne sedi pri pijači,

Nerodno je Gezi govoriti vpričo ujca. »Kaj pišejo od doma?« vpraša Ivana in mu napeto gleda v oči, s pogledom mu hoče dopovedati, kam meri.

Ivan se ne zmeni za njegovo vprašanje.

»Še tisto prašičjo kuho, ki jo kuha, prismođi,« reži ujec.

»Ivan, tri belice* ti spečem, lepo na masti! Pridi tam za hlev, včasih** jih spečem!« pošepeče Geza Ivanu na uho.

Ivan odklonilno zamahne z roko.

»Kje imaš moje pismo?« ga zadržuje Geza.

»K vragu ti in tvoje pismo in tvoj Ritoper in njegova Lina!«

Geza pordi.

»Molči, molči!« šepeče ves v strahu.

»Pusti me pri miru!« Divje in uporno ga pogleda Ivan.

Geza je v zadregi. »Ali ti ne piše Ilonka ničesar o njej?«

»Izgini k svojim loncem!« Ivan dviga bič. Iz njegovih pogledov ni razvideti, ali ga dviga nad konja ali proti Gezi.

»Izgini k svojim loncem! Še tisto prašičjo jed prismođiš!« Ujec dviga otoko proti Gezi.

Pobit se vrača Geza proti marofu.

Andraž se hipoma domisli in zavpije preko brazd in nerazorane njive Ivanu: »Ilonka te pozdravlja.«

Ivan obstoji ko da je udarila strela iz solnčnega neba na njivo, izpusti vajeti z rok, bič mu pade na tla, konja vlečeta brez vodstva plug, dokler ju ne ustavi Horvat.

Andraž zadrži svoja konja, potegne iz nedrij pismo in ga vihti proti Gezi. Veren si briše pot s čela, Horvat si briše z rokavom pot z lic in je vesel odmora, Geza postoji in napne ušesa, Ivan stoji ko da ne more z mesta in zre temno na Andraža.

* jajca — ** takoj.

»Piše, da pozdravlja vse, ki so z menoj!« govori veselo Andraž, izvleče pismo iz ovoja, ga razgrne in glasno pove ko da čita: »Mene pozdravlja! Pozdravlja tudi druge, ki so z menoj!« Andraž gleda v pismo in edini ne vidi, kaj gori v Ivanovih očeh.

»Ilonka piše?« Ko daljni grom je Ivanov glas. Še vedno stoji prikovan na mestu.

»Ilonka, da!« Andraževe oči vriskajo v veselju. »Poglej!«

»Tebi piše?«

»Meni...«

Ivan se sunkoma in z največjim naporom odtrga z mesta in steče proti Andražu.

Veren se zdrzne in pohiti k Andražu ko da ga hoče braniti; Gezo mine osuplost, steče za Ivanom; še čemerni Horvat se ne more premagati in kobaca po brazdah proti Andražu in Verenu. Okopačice na sosednji njivi opazijo nenavaden prizor pri oračih, motike jim nočejo okopavati krompirja, napeto zro na orače in pričakujejo in gledajo, gledajo nanje.

Hipoma Andraž zapopade. Stopi korak Ivanu naproti in mu moli pismo. »Kaj pa misliš... Le kaj misliš?«

Ivan mu hlastno potegne pismo iz rok.

»Mati ne znajo pisati! Pa so poprosili Ilonko! Sam sem jim svetoval!«

Ivanu se tresejo roke, težko sope in preletava z očmi drobno pisavo. V konec pisma gleda, gleda, da mu rdečijo oči. »Ne zameri, Andraž!« stisne skozi zobe po dolgem molku in mu vrne pismo. Trudno se obrne in s povešeno glavo tava proti konjema.

»Na! Pa sem mislil, kdo ve kaj bo!« golči Horvat.

Veren ga krepko sune pod rebra in mu ostro zažuga s pogledi.

Horvat umolkne.

Molčijo in orjejo. Andražu je grenko v veselju. Ivan se mu smili.

(Dalje prihodnjic.)



Marija Pomagaj.

(Ob Leyerjevi sliki.)

Marija Pomagaj na tronu sedi
in Jezuščka sinka k obrazu tišči,
ozirajo vate se njene oči;
umikaš se ji — za tabo gredo,
še v dušo ti skrbne oči gredo:
»Oj dušica moja, kako, kako?«

Vsa zbegana duša drhté odgovarja:
»Uboga sem ptičica — v jezi viharja
omahnila mi je prešibka perot —
Marija, pomagaj na daljno mi pot!...«

In včasih uvela sem rožica
in nimam nikogar ubožica,
da s hladno vodico me poškopri —
Marija, pomagaj mi Ti! —«

Marija Pomagaj drži se na smeh,
dobrota, tolažba ji sije v očeh,
prijazno na Jezuščka kaže:
»On ptički popotni da novih moči
in cvetko uvelo z vodó poškopri —
in duši sirotni bo laže...«

Leopold Turšič,



»Kraljica morja.«

Lojze Res.

Tako blizu nam je, da bi jo skoro zagledali z naših visokih gorâ, tako daleč, kakor sen mladih let, ko so naše razprte oči sanjale o čudežnih, bajnih krajih devete dežele... Sredi lagun — delov morja, ki jih obkrožajo sipine, nanesene od gornjeitalskih rek, — se dvigajo

in ustanovili so si svoje versko središče v Gradežu, kamor se je bil preselil oglejski patriarh, svoje politično središče v Herakleji (mestu, ki je ležalo blizu sedanjega Portogruara) ter trgovsko središče v Porcellu, kjer živi danes par ribiških družin okoli znamenite bizantinske stolnice. Vse to otočje, ki se je



Benetke: Most Rialto.

na stoterih otočjih Benetke. V tiste daljne čase srednjega veka sega njih postanek, ko so pričele v V. in VI. stoletju vpadati tolpe Gotov, Hunov in Longobardov preko Alp v Italijo, obljubljeno deželo lepote in bogastva. Prebivavstvo rimskih mest ob Adriji, od Ogleja pa do Padove, je iskalo zavetja na močvirnatih otokih sredi lagun in ga tudi našlo. S seboj je prineslo svoje socialne, verske in upravne uredbe, a tudi železno voljo in smisel za organizacijo. Pričeli so izsuševati močvirja, utrjevati otoke, trgovati s celino

imenovalo »Venetiae«, je bilo podrejeno bizantinskemu cesarju, ki je imel svojega namestnika v Raveni.

Kmalu je pričela rasti moč Benečanov. Pipin, sin Karla Velikega, jim je hotel po svojih zmagah nad Longobardi izpodrezati peruti (okrog leta 800), toda ni mu uspelo: Rialta, zadnje skupine otokov, kamor se je zatekla vlada, ni mogel zavzeti in skleniti je moral pogodbo, da bo spoštoval neodvisnost Benetk. Prosti vseh obveznosti proti zapadu so se premeteni Benečani pričeli osamosvojevati in otrepati grškega

varuštva. Najprej gospodarsko, nato upravno in nazadnje še politično.

Vzhod: Dalmacija, Grčija, Carigrad, Mala Azija in otoki Sredozemskega morja do Palestine — to je bil cilj dalekovidne beneške politike, ker je dobro vedela, da ima v oblasti vso trgovino, vso »zlato pot«, ki je vezala vzhod z zapadom (tedaj še niso bili odkrili Amerike!), kakor hitro se polasti glavnih oporišč vzdolž Balkana. Najprej so si Benečani ustvarili nadoblast nad istrskimi mesti; okrog leta 1000 je dož (dux, vojvoda = poglavar beneške republike) Orseolo II. s silo ukrotil Dalmatince in beneške ladje so lahko brez skrbi plule od Trsta pa do Dubrovnika. Beneški lev je tako zagospodoval skoro neomejeno po vsej Adriji in polagoma prevzel vso trgovino po albansko-grških lukah do Carigrada in še dalje do Črnega in Azovskega morja.

Pričela se je velika doba beneške republike: doba slave in moči. Sodelovali so Benečani v križarskih vojnah, njih dož Henrik Dandolo, skoro osemdesetleten starček, je vodil križarje nad Carigrad, ga leta 1204 zavzel in uničil grško cesarstvo.

V XIII. in XIV. stoletju so Benetke potlačile nevarnega tekmeča Genovo in neomajno zagospodovale v Sredozemskem morju. Tedaj je krilati beneški lev dosegel vrhunec svoje moči.

Ne le na vzhod, tudi na zapad se je širila beneška sila. Na celini si je osvojila mesto za mestom po padanski ravnini, od Bergama pa do Ravenne, od Gorice do Faenze je segala njena posest. Ogrožene ali nevoščljive so se vse ostale evropske države združile v Cambraiju zoper Benetke (l. 1508). Tem je spočetka huda predla, a z zvito politiko so zaveznike razdvojile in pridobile skoro vse izgubljeno ozemlje nazaj.

A na vzhodu je vstajal nov, hud sovražnik: Turrek. Neizprosno je pričel napadati beneško ozemlje. Najprej je zavzel Carigrad (1453), nato otoke, enega za drugim: Ciper, Famagosto in druge. Omehkužena beneška moč je pričela naglo padati. Še beležijo Benečani slavne dni: bitko pri Lepantu in poraz turškega brodovja (1571), obrambo Kandije, ki pa je izčrpala državne blagajne, in osvojitve Peloponeza (1694). A njih usoda je bila zapečatenata, vojaška sila zdrobljena in gospodarska moč uničena, ko so izgubili nadoblast na Jutrovem in so Portugalci odkrili novo pot v Indijo okrog Afrike. Težišče svetovnega gospodarskega življenja se je premaknilo na zapad in tam tudi ostalo: Amerika! Životarjenju nekdanj skoroda svetovne pomorske sile je napravil Napoleon konec in Benetke so prišle pod avstrijsko oblast, dokler se niso l. 1866 združile z ujedinjeno Italijo.

Nič manj zanimiva ni ustavna zgodovina beneške republike. Izvršilno oblast je imel dož s šestimi svetovavci in tremi poglavarji »quarantie«, t. j. tribunala štiridesetih izvoljencev. Vseh teh deset mož je tvorilo »Serenissimo Signorio«, največjo politično oblast.

Zakonodajno moč je imel »Veliki svet« (Maggior Consiglio), senat in pa kolegij, ki je sličil našim parlamentarnim odborom, a sodno oblast so izvrševali »Svèt desetih« (Consiglio dei X) z dožem na čelu, državni inkvizitorji, občinski advokatje itd.

* * *

Benetke niso evropsko mesto. Ko jih zagledaš z morja z njih vitkimi zvoniki, s kupolami premnogih cerkva, se ti zdi, da si prišel na Jutrovo ali v Carigrad. Tako so bili Benečani prežeti z bizantinskim duhom, da je grška umetnost obvladovala vse beneško ustvarjanje v stavbarstvu do XI. stoletja, v slikarstvu še celo tri stoletja več. Cerkev sv. Marka, to v notranjščini morda najlepše svetišče krščanstva, je sezidana na grškem križu s peterimi kupolami, pokrita na zunaj z marmornatimi ploščami čudovito se prelivajočih barv, na znotraj, od sredine do skrajnih obokov, z dragocenimi mozaiki od XI. do XVIII. stoletja, ki se pritajeno blesté na zlatem dnu. Ta stavba izraža vse umetnostno hotenje in stremljenje Benečanov, združuje v sebi umetnostni razvoj osmih stoletij v pestri mešanici, ki se v tvojem očesu zliva v čarobno enoto. Toda slog, ki je vtisnil Benetkam najznačilnejši pečat, je gotika, slikovita, lahka in polna solnca: Doževa palača, Cà Foscari, Cà d'Oro rastejo iz morja kot bujna zavesa iz okamenelih čipk. Šele pozno pod konec XV. stoletja je nastopila renesansa, najprej na monumentalnih vratih ladjedelnice, nato na knjižnici sv. Marka nasproti Doževi palači, na nagrobnih spomenikih velikih dožev, ki se nahajajo v veličastnih cerkvah S. Maria Gloriosa dei Frari in Ss. Giovanni e Paolo. In še moram omeniti skoro osebni slog lombardskih kamnosekov, ki so postavili ob Velikem kanalu vrsto lepih palač, od Cà (palača) Vendramin pa do bisera lombardske renesanse S. Maria dei Miracoli, ki leži skrit med gručo starih hiš na vzhodni strani mesta, da ga komaj najde tujčevo oko. A tudi barok je zapustil močne sledi v tem orientalskem mestu, ki si ga je pa prikrojilo po svojem okusu kakor prejšnje sloge. Odvzelo mu je vso težo in mu dalo izraziti dekorativni ton. Najlepši zgled za to nam je votivna cerkev S. Maria della Salute ob Velikem kanalu, ki tudi arhitektonsko izpopolnjuje bajno sliko, ki jo uživaš izpred Doževe palače na velikem pomolu.

Beneško slikarstvo se je le polagoma oprasčalo zlatih okovov, v katere so ga bili vklenili veličastno strogi grški mozaiki, navdihnjeni od cesarskega, nedostopno hladnega bleska, ki je kraljeval na dvoru v Bizancu. Poleg tega je bilo vse življenje v Benetkah skoro popolnoma odrezano od ostale Italije in novih umetnostnih smeri, ki so se porajale v Florenci, Sieni, Perugiji in drugih kulturnih središčih. Zato se je zgodilo, da je šele pod konec XV. stoletja zavel nov dih v okostenelem beneškem slikarstvu, tedaj, ko so padovanski slikarji prinesli v Benetke novo blagovest: preporod v antiki. Šele sedaj se je pričela velika doba

beneškega slikarstva, ki sega od Giov. Bellinija preko Tiziana in Tintoretta do zadnjega sijajnega odseva beneške lepote barv in luči, Tiepola.

Giovanni Bellini je prehodil veliko pot: oprostil je slikarstvo zadnjih klešč, ki so še ovirale prosti razmah, približal svoje like našemu srcu, potopil jih v toplo luč beneške pokrajine in ustvaril verske slike v najlepšem pomenu besede. Njegove Madone so v resnici Matere božje, nežne, ne sladke, Mirno sedé

bleščeče, razkošno mesto ob Adriji, prevzel dediščino Bellinija in jo dvignil do višine, kakršne je beneško slikarstvo ni doseglo več za njim. Kakor poosebljeni ideal renesančne lepote stoji ta knez slikarjev sredi zgodovine svetovne umetnosti. Nič bolesti ni v njem, nič skrivnosti; smehljaj večne radosti je razlit preko vseh njegovih del, smehljaj življenja, ki mu sije neminljiva pomlad: skoro stoletnemu starcu je šele kuga iztrgala čopič iz rok. Njegovo delo je ogromno: od



Benetke: Markov trg.

na prestolu, obdane od svetnic in svetnikov božjih, v mehki ubranosti gorkih barv, kakor zamaknjene v najglobljo skrivnost, ki jo doume le čisto, Bogu vdano srce. Cela četa umetnikov je vzrastla ob Belliniju: Cima de Conegliano, Marco Basaiti Previtali, medtem ko se je z njegovim bratom Gentiléjem ustvarila vzporedna, pripovedovalna smer in dosegla plastičen izraz v delih Viktorija Carpaccia.

Iz šole Giov. Bellinija je izšel tudi Tizian, ta veliki mojster barve. Sin gora je prišel še deček v

klasičnih portretov velikih mož in cesarjev, preko Madon in mitoloških predmetov objemlje ves tedanji duševni svet. Čar helenske lepote diha iz njegovih slik, tudi verskih, ki te opajajo z barvnimi simfonijami, z občutjem klasične umerjenosti tudi pri dramatičnih momentih, kot je n. pr. njegovo »Marijino vnebovzetje«. — Takoj ob njem je vstal Tintoretto, iz njega izrastel, a kmalu prebil mirno, gosposko kraljujoče občutje, ki ga je pričaral Tizianov čopič. Nemirno plahutajo temne plasti Tintorettovih barv in iščejo

bolestno trenutne impresije zabrisanih kontur. Svetlobni prameni režejo njegove slike in sikajo preko poltemnih postav, v katerih leži vulkanska sila. — Vse drugo pot je šel drugi Tizianov učenec Paolo Veronese: vsa prazniška brezskrbnost srečnih Benetk vrisa iz njegovih del, s katerimi je okrasil dvorane Doževe palače. Nič Tizianove klasične umerjenosti in plastike, nič Tintorettovega temnega, trpkega upora — sam sijaj, samo veselje, sama luč žari iz njegovih koloristično izredno fino in rafinirano izvedenih slik.

Po Tintorettovi smrti (1594) je pričelo beneško slikarstvo bledeti in živeti na pridobljenih lavorikah, dokler ni v začetku XVIII. stoletja vžžarel nje poslednji žar v Tiepolu. Oživil je slavo starih mojstrov, ustvaril dela čudovito prozorne barvitosti in z upodabljanjem velikih scen dvignil beneški svet iz zemeljskih spon visoko v nadoblačno luč, ki je za njim utonila.

* * *

Šele če brez cilja tavaš po ulicah in uličicah, po katerih gresta komaj dva vstric, po stoterih mostičih, ki vežejo to čudovito mesto, vse prepleteno od kanalov, ki se izgubljajo v labirintu hiš, iz vode rastočih; šele če sediš v gondoli, ki se vitka ziblje po Velikem kanalu, tej »najlepši cesti sveta«, mimo starih zasanjanih palač; šele če se povzpneš na stolp sv. Marka, kjer ti pogled objame vse mesto pod teboj, ležeče

sredi lagune in venca nešteti otokov, in zagledaš tam daleč domače gore, s snegom pokrite, — tedaj se ti šele razodene skrivnost beneške lepote. V luči leži, prozorni, omamno blesteči luči, ki trepetajo zjutraj preko valov, se vzpenja preko palač ter tone v ozke kanale, da zažari opoldne v vsem sijaju, ki lije z neba na morje in kanale kot zlata koprena, da zagori proti večeru v rdeči zarji, ki se koplje vsa krvava pod Doževo palačo, dokler ne umre zadnji žarek na zlatem angelu vrh Markovega stolpa. V tej neprestano se prelivajoči in menjajoči se luči leži tajnost beneškega slikarstva: oči so polne barv, iz te opojne prelesti porojenih, in izvoljenci so zajeli iz tega bogastva s polnimi rokami.

Tako leži ob Adriji »kraljica morja«, ki hrani tudi veliko slovanske zgodovine. Saj smo imeli Slovani svojo cerkev »S. Giorgio degli Schiavoni«, ki jo je Carpaccio okrasil z velikimi umetninami, in saj se še sedaj imenuje najlepši del obrežja »Slovansko nabrežje« (Riva degli Schiavoni), kjer so pristajale ladje iz dalmatinskih mest. A zdaj ni več dožev, ni več beneškega brodovja, ki je vozilo zlato z Jutrovega, ni več bogastva. Toda nekaj je ostalo: lepota, neoskrunjena od moderne civilizacije, čar, ki te vabi ko fata morgana, in umetnost, ki živi v tem mestu svoje večnomladi življenje že tisoč let.



Siromakova pomladna.

Prišla pomlad bo, oja,
pa je srce ne pozna;
pa da jaz imam razsežno polje,
bi jo poznalo srce!

Pa bi oral jaz — oja,
pa bi sejal jaz — oja;
kje pa so konji, o kje je drevó,
kje pa je zrno zlató.

Oj ti, škrjanček, oja,
lepo ti bo sred polja;
kmetič ti bode vse njive zoral,
z žitom ti jih obsejal.

Jaz pa, o jaz pa, oja,
s palico preko polja,
v tuje bom kraje šel drugim orat,
taka bo moja pomlad.

Janez Pucelj.

Maj.

Ozrl sem na tvoje se okence —
plaméni so cvetja se v njem razgoreli,
kot bi si med svet zapeljivi želeli,
a zadaj jim branil je tvoj smehljaj:
Ostani, moj maj!...

Ozrl sem se v tvoje nedolžne oči —
kaj same spominčice v njih cvetó?
Kaj vanje utonilo je sinje nebo?
Kaj v njih je vse tvoje duše sijaj? —
Ohrani svoj maj!...

Še v svoje srce sem se plaho ozrl. —
Kam, kam me strahótina vodijo pota?
Povsod strmi vame brezcvetna samota,
vprašuje jo moj jeceljajoči vzdihljaj:
Ah, kje si, moj maj?...

Leopold Tursič.

Talita, kumi!

Magajna Bogomir.

Pravzaprav ji je bilo Nežica ime, toda lastnik kinogledališča je zahteval, naj si izbere ime, ki naj bi bilo, no, nekako bolj vabljivo za občinstvo. Po ovinkih ji je to povedal. Nasmejala se je drobno, komaj komaj vidno in si dala ime Talita prav po oni zgodbi, ki jo je slišala pred leti v šoli. — (Da Talita ni lastno ime in pomeni le deklico, je ni nič motilo.) — Rdeči lepaki po zidovih so pisali

v zakrpanih haljah so se ustavljale, ko so v jutro hitele s škafi po vodo, na hodnikih, delavci, ki so se napravljali v tovarne, so prižvižgavali komaj slišno melodiji njene godbe, otroci so obračali svoje nevedne oči za pesmijo, ki je bila zanje nekaj lepega, nepoznanega iz daljine; in študent Bruno, ki je gladoval že tretje leto v sosednji sobi, se je nasmejal z očmi in prislonil čelo na šipo malega okenca.



Tizian.

Mati božja s črešnjami.

(Dunaj, Umetn. zgod. muzej.)

odslej z velikimi črkami: Vsi, vsi! Pridite vsi! Pri današnji predstavi bo igrala Talita, čudovito dekle.

Stanovala je v podstrešju ogromnega poslopja, znanega po vsem mestu radi študentov, umetnikov, klatežev in delavcev. Sosedje so si bili v podstrešju in bratje v bedi. Z rožo vrtnico, ki jo je imenovala »sestrica moja«, je živela v tesni sobici. Z rožnimi lici, sinjim, jasnim pogledom in z veselim srcem je prišla vanjo. Na licih, v pogledu in srcu ji je gorel ogenj življenja, ki je bilo lepo kot rože vrtnice na oknu.

In gosli, tiste njene temnordeče! Ko je naslonila svoj obraz nanje in ko je bela roka vodila lok po strunah, takrat so se vsi številni podstrešniki zlili s svojimi dušami v eno. Starke z razpuščenimi lasmi in

Vsako popoldne od štirih do enajstih je sedela v temini pod velikim platnom predmestnega kina. Slišala je za seboj šepet občinstva, sprejemala ploskanje z zasanjanim nasmehom, kot da ji je nekaj tujega, in polagala cvetlice, ki so včasih deževale k njenim nogam, v kot, kjer so venele dan za dnevom, dokler jih ni stara služkinja pomedla na velik kup smeti na dvorišču. Misel ji je hodila z zvoki v vse druge kraje. Včasih ji je oko šinilo na bežeče slike nad njo. Videla je gozdove in reke, bele hiše in rajajoče otroke na tratah, toda vse to je bila sama senca, brez barv, brez življenja, brez vriska. Igrala je iz svojih doživetij, iz solnčnih dni prvih pomladi, ki so zbežale v neznano, in v spomin bledega obličja



Golobje na Trgu sv. Marka v Benetkah.

in modrih oči svoje matere, ki je ni več nikjer. Bila je sama alegorija, prispodoba pravega življenja, zato je občinstvo vzklikalo njej, ne bežnim slikam na platnu.

Do jeseni je bilo tako. Takrat pa je velika kinodružba dogradila v istem okraju ogromno dvorano, naročila dvajset godcev in stavila malenkostne cene za vstopnino. Malo gledališče se je pričelo prazniti. Vsak večer manj občinstva. Gospodar ga je zaprl, Talita je bila na cesti. Tisti dan je bil pričetek jeseni.

Na mesto se je usipalo dan in noč deževje, ki je valovalo v vetru nad strehami kot morje. Skozi okence se je plazila ob večerih megla in pokrila štiri stene s kožico vlage, ki se je v delcih trgala, pritiskala deklici v možgane, se zarivala v pljuča, prav v globino njih najmanjših delcev. S seboj je nosila potok zajedavcev, zoper katere slabotno telo ni imelo moči; kajti Talita je gladovala, odkar je bila postavljena na cesto. Dopoldneve je porabila za iskanje službe, popoldneve je presedala v kotu na postelji. Glavo je upirala v dlani in zrla na rožo, ki je samevala na oknu. Zazdelo se ji je včasih, da ji stopa pot na čelo in da se ji je zagrizel čuden mraz v telo, ki se je javljal zlasti takrat, ko je čutila tisto kljuvanje pod ključnico. Mislila je na službo, se igrala s cvetom na oknu ali igrala neveselo pesem na goslih. Samohotno je drsal lok in ustvarjal melodije, ki so bile tihe, tihe. Le včasih je zatrepetala roka. Prsti so stisnili krčevito, s strun je planil po podstrešju nenavaden vrisk, poln groze pred tistim razodetjem smrti, ki se morda skriva nekje, morda za oknom, morda že tik nad črvivim tramom, ki veže eno steno z drugo, ali gre morda z druge strani velikega hodnika po polmraku in je pravkar potrkal na vrata.

V sosednji sobi je poslušal študent Bruno. Njemu, ki je bil vaje bode tako, da se je le malokdaj spomnil nanjo in nikoli nikomur nič tožil ni, se je naselilo z zvoki njenih gosli v dušo spoznanje krivice, ki mu je zvilo prste v pest. Poznal je Talito, ona ne njega. Vedel je, da je izgubila službo in da jo odslavljajo na kratko, kjerkoli jo išče. On, ki mu je bila beda za bedne nekaj samoposebi umljivega, je začel misliti na

nerazumljivo prekletstvo, ki leži nad množico ubogih. Skozi okno je gledal rožo, ki je rastla na sosednjem. V srce, ki ni nikoli občutilo nežnosti, se je ta roža zarisala tako živo, da mu je bila še v sanjah v privid.

Nekoč, ko je spet igrala, je vstal, se priplazil tiho po temnem hodniku do njenih vrat in potrkal enkrat, dvakrat, kakor bi se bal motiti jo v godbi. Ni ga slišala in ni zaklicala, naj vstopi. Sklonil je glavo in odšel v svojo sobo. Postal mu je bridko, da bi jokal, pa se je zasmejal naenkrat, zamahnil z roko po zraku, sedel k mizi in skušal učiti se.

Po dveh mesecih ji je pošel denar. Tisti dan, ko je skuhala na pečici zadnji krompir, je dobila službo pri gospodarju podzemeljske pivnice na koncu mesta.

Plašna, zbegana in brez vere na uspeh, je stopila pred debelega gospodarja, ki je imel majhne, škileče oči in množico mozoljev na obrazu. Glej, brž ko jo je ugledal in slišal prošnjo, mu je šel zadovoljen nasmehek čez tresoč se mišice po vsem obrazu. Motril jo je dolgo in vedno bolj so se mu smejale oči.

»Kako ti je ime? Talita, da, krasno ime! Dobro! Potrebujem godbenika ali bolje godbenice. Hm, kaj praviš, dekle, koliko naj ti dam ta teden? Preveč si rekla, draga moja, preveč bo to. Kje pa nosi meni gostilna toliko? Kaj, saj je lep ta moj hotel, ali pivcev pride malo. No, si zadovoljna? Toliko ti dam...«

Prikimala je plaho.

»Imaš morda vijolino s seboj? Ne. Dobro. Pojdi jo iskat! Večer se bliža. Viš, tvoja naloga je, da privabiš občinstvo in da si prijazna z njim. Če ga privabiš veliko s svojo lepo muziko, ti dam ob tednu še kaj povrh. Tako, kako ti je že ime? A, da, Talita, pojdi in vrni se kmalu!«

Šla je in se vrnila. Prvi dan je bilo pivcev malo, drugi dan jih je bilo več, tretji in vsak dan pozneje je bila gostilna polna. Tobakov dim je plaval sem in tja po sobi, zadeval se je v eno steno, v drugo, udarjal ob strop, se odbijal v lenih valovih nazaj, se plazil po od vina mokrem podu prav do nje, ji ovijal telo in silil v pljuča, da je zakašljala zdajpazdaj, kar se je zdelo pivcem lepo. Skozi dim je videla množico pogledov, ki so bili vsesani vanjo, in gostilničarja, ki je kazal široko se smeje gostu s prstom nanjo.

»Vse na njej je lepo, še kašljati zna lepo,« je zaklical v nekem večeru pijanec in se začel z omahujočim korakom in s čašo v roki pomikati proti odru.

»Pij, dekle! Na moje in tvoje zdravje!«

Zagledala se je z grozo v pijani obraz, stopila nazaj in dvignila roko kot v obrambo.

»Kaj hočeš, prijatelj?«

»Pij, na! Rekel sem ti, da pij. Če nočeš na moje, ti prevzetna, pij na svoje zdravje!«

»Na svoje ne morem več, prijatelj! Bolna sem.«

Prijel jo je za roko.

»Ukažem ti, pij! Kaj misliš ti, da mi samo radi vina prihajamo semkaj?«

Iztrgala se mu je in ga odrinila od sebe. Mož se je opotekel in komaj ujel ravnovesje. Pristopil je gostilničar.

»Talita, če ti moj gost ponudi pijače, moraš piti. Kaj pa je to hudega!«

»Ne, pila ne bom,« je odgovorila trdo.

Gostilničar se je razsrdil.

»Jaz ti ukazujem. Pij! Če nočeš, spravi svoj 'škant' in pojdi, kamor hočeš!«

»Le poskušaj odsloviti Talito, ti človek debeli,« je zaklical suhi fant, ki je vrgel pijanca skozi vrata. »Mislim, kaj, tovariši, da se vsi strinjate z menoj: ne boš nas več videl, če Talito odsloviš.« Tako jo je branil študent Bruno.

»Igraj, igray,« je ukazal gostilničar v zadregi. Po vsej pivnici je nastala tišina. Talita je prišla gosli in uprla pogled v študenta. Nasmehnila se je v zahvalo in nato je vstalo v njej doživetje prečudnega. V tem



Benetke: Pogled na kanal. Na desni Scuola di San Marco (muzej in meščanska bolnica).

Talita je položila gosli v škatlo. V tistem trenutku se je zaslišalo mrmranje po vsej sobi in prav takrat se je prikazal iz dima v drugem kotu dolg, suh človek, ki je stopil počasi, mirno k pijancu, ga prijel in ga vlekel počasi proti vratom. Priskočil mu je na pomoč še močan delavec, in pijanec, ki se je začel braniti, je zletel skozi odprtino.

»Le daj ga, le daj ga!« so kričali pivci. V teh ljudeh, ki so garali ves dan po tovarnah, se je zbudilo veliko sočutje do dekleta, ki je vse trepetalo.

večernem siju podzemelske luči se ji je oko zamislilo v drugo luč, ki je sijala daleč, daleč tam za preteklimi časi po zelenih poljih in nad zelenino gozdov, po valovih srebrne reke, po valovitih gričih in po nagelnih na oknih kmečkih hiš. Neslišno so prihajale slike v sobo in napolnile ves prostor. Izginil je dim in vsi obrazi z njim. Lok se je dotaknil strun, in čuj, Talita je igrala in pela. Nikdar je še niso slišali peti. Tisočero spominov se je budilo za zamišljenimi očmi in mnogo src je potovalo z njo v deželo, ki je bila in je ni več.

Pela pa je Talita takole:

Gozdič je že zelen,	Ptički, jaz vprašam vas,
travnik je razcveten,	al' bo kaj skor pomlad,
ptički pod nebom	al' bo kaj skoraj
veselo pojo.	zelena pomlad?

Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet' ne bo,
k' te bodo d'jali
v to črno zemljo.

Vsi so že slišali in prepevali to pesem in vendar jim je prišla kot novo povedanje, da ni več in ne bo pomladi zanje. »Morda, morda čaka pomlad koga drugega, naše seme, ki ne bo rojeno samo za lakoto in podstrešje,« je mrmral sam pri sebi študent Bruno.

Ko je Talita prenehala peti in poslušala pohvalne klice gostov, se ji je zazdelo nenadoma, da ji sili tema pred oči. Šla je z roko preko čela in začutila pot na njem. Nad srcem ji je postalo tesno in nekaj grdega, opolzkega ji je sililo iz pljuč proti grlu. Mimo oči ji je zaplavala slika, jasna in goreča kot fosfor v noči, za njo zopet tema. V sliki se je prikazalo razodetje smrti. S širokim pogledom se je zazrla v sobo in kriknila tesno. Tisto grdo, opolzko kepo je izpljunila iz ust na tla. Zaječala je in se zgrudila na stol.

Gostje so se zbegali. Študent Bruno in tisti, ki mu je pomagal vreči pijanca skozi vrata, sta bila v trenutku pri njej. Zavedela se je iz oмотice in gledala utrujena v tla, v tisto grdo slezasto, in zdelo se je, da ne čuti ljudi krog sebe.

»Kje stanujete, Talita?« je vprašal močni fant.

»Jetiko imam,« je odgovorila trudno.

Doslej se še ni jasno zavedala svoje bolezni. Prišla je sicer misel vanjo, misel vsa črna in nevesela. V noči in dnevu se ji je vrinjala v dušo, ali ona jo je vedno odganjala z drugo, močnejšo, samoprevarno. V tem trenutku pa je prišlo spoznanje jasno in nedvomljivo: Pomlad že prišla bo, k' tebe na svet' ne bo.

»Kje stanujete, Talita?« je zopet vprašal fant.

»Ulica svetega Mavricija,« je odgovoril Bruno namesto nje. »Spreim Vas domov. Vi pa pomagajte,« je rekel proti fantu, ki je bil v trenutku pripravljen. Prikimala je. Prijela sta jo pod pazduho in odšli so med molčecimi gosti na cesto. Objela jih je najprej temna tišina predmestja, prekinjena zdaj pa zdaj z zategnjenim pijanim vriskom samotnega človeka, in nato so zavili v hrup, ki vlada proti enajsti uri v središču zabavišč. V tem delu mesta je Bruno videl mnogo posmehljivih pogledov, ki so nemo govorili, da je Talita pijana. Jezen je stisnil ustnice in molče podpiral bedno telo poleg sebe. V srcu samem pa mu je igrala bridkost in v senci velike hiše si je skrivaj obrisal oči.

Po nešteti stopnicah in po dolgem hodniku podstrešja v hiši na Ulici svetega Mavricija sta pripeljala deklet v sobo. Močni fant je potegnil študenta za rokav

nazaj na hodnik: »Ti si študent. Vidi se ti, da nimaš denarja. Vzemite tole za prvo silo in skrbite za deklet. Delam v ladjedelnici. Dobiš me tam vsak dan ob šestih. Nekaj bom dal sam, nekaj bom nabral med tovariši. Le pridi!« Bruno je fantu molče stisnil roko.

»Da veste,« je govoril študent uro pozneje Taliti, »tu je pravzaprav večerja. Kar nič se ne branite, no! Jutri pa ni treba vstajati! Skrbel bom jaz, ne, to se pravi, oni fant, za Vas. Jaz bom samo stregel. No, nikar ne pravite, naj tudi jaz jem. Večerjal sem pač že, se je zlagal in se zasmel, da bi jo spravil v boljšo voljo. Tako, pokrepčajte se. Če me boste potrebovali, veste, prav onkraj tega zidu stanujem že mnogo let. Kar potrkajte, če bi se Vam slabšalo. Lahko noč.«

V navzočnosti študenta in s pomočjo tovarniškega delavca je živela Talita zadnje poglavje svojih dni. Bruno ji je stregel in zalival s skrito ljubeznijo rožo na oknu. V njegovi robati in nelep postavi se je skrivalo srce, ki se je trudilo zakriti bridkost nad umiranjem ljubljenega dekleta in bridkost nad krivico in ki si je izmišljevalo šaljivke, samo da bi se njej prikradel nasmeh na ustnice.

Tisto noč, ko je umirala, ga ni bilo zraven.

Tiho, tiho kot po prstih je prišla smrt. Talita je celo uro strmela v rožo na oknu, v svojo sestrnico, ki je odsevala v mesečini. Dozdevalo se ji je, da se njeni listi spreminjajo zdaj na zlato, zdaj na rdeče. Nekaj časa so se večali in zakrili skoraj vse okno z rdečino in nato zopet čisto z majhnimi utripi prešli nazaj v neznamno cvetko. Žarek mesečine se je dotikal rože in risal na nasprotni steni srebrno liso, ki je imela v spodnjem robu obris rože. Podzavestno si je obrisala pot s čela, ki je bilo belo kot mleko, in se zopet zagledala z očmi, ki so široko gorele v vročici, v cvetko. Naenkrat se je spomnila na študenta v sosednji sobi. Lahen smehljal ji je šel čez ustnice. Dvignila je roko, da bi potrkala. Ni mogla več. Roža ji je držala pogled na sebi. Telo se ji je rahlo streslo. Vsak trenutek lahko umrem, je pomislila z grozo. Ustnice so se ji zvile, srce je bilo s hitrimi, močnimi udarci in nato je šla misel kot blisk v njeno dušo: Talita — Nežica — Jajrova hči. Kristus — Talita — Nežica, vstani!

Sunkoma se je dvignila. Glej — roža je zrastle v veličasten cvet. Listi so se razvrgli na široko kot v rdeče morje ljubezni. Žarek mesečine se je prerodil v zlato pot in nanjo je stopala iz rdečega cveta porojena velika lepa moška postava in šla po zlati cesti proti njenim blazinam. Glej, že polaga svojo desnico v njeno roko...

Talita, kumi! Nežica, moj otrok, vstani!

Študent Bruno, močni fant in drugi podstrešniki so bili pri njenem pogrebu. Po pogrebu pa jih je zbral študent Bruno, jim pokazal rožo in jim govoril o krivici, bedi in ljubezni.

Pregled slovenske umetnosti.

Viktor Steska.

Langusova doba.

Marko Pernhart.

Leta 1897 je priredilo Avstrijsko nemško planinsko društvo od 1. do 31. avgusta trajajočo razstavo Pernhartovih⁹⁰ slik v tedaj novi dekliški šoli v Celovcu. Vtisk te razstave je popisal pisatelj Vatroslav Holz v navdušenih podlistkih Slov. Naroda.⁹¹ Do tedaj širni javnosti ni bilo znano, da je bil Pernhart rojen Slovenec. Holz pa je iz njegovih skicirk izpisal nekoliko opazk, ki si jih je slikar v naglici napravil, n. pr.: »Nebo swetwo, dimnasto. Senca no šwet se malo spoznata. Wse sivo, ta wetschi lutsch Mesto (Celovec). Ta swetleschi petsch redetscha« itd. Ker se v šoli ni učil slovensko pisati, si je pomagal z nemškim pravopisom.

Po skoro soglasnem spričevanju zgodovinarjev je bil Pernhart rojen 6. julija 1824, toda kje, ni še dognano. Nekateri mislijo na Brankovce⁹² pri Tinjah, drugi na Spodnje Medgorje, tretji na Grabštajn. Toda v maticah teh župnij⁹³ ga ne nahajamo. Umrl je Pernhart 30. marca 1871 v 47. letu. Oče mu je bil vaški mizar; zato je sin v svoji mladosti pomagal očetu kruh služiti s tem, da je poslikaval skrinje, kónčnice panjev itd. Na paši je izdeloval ptičje kletke, jih šarasto krasil in prodajal v Celovcu. Napravljaj tudi figuralne podobe šaljive vsebine za prodaj. V 12. letu se je lotil poslikavanja sob velike Krajcarjeve gostilne na poti med Velikovcem in Celovcem. Ta dogodek je odločil Pernhartovo prihodnost. Krajcar je opozoril tedanjega škofovega kaplana in zgodovinarja Henrika Hermanna na nadarjenega dečka. Bržkone ga je Hermann spravi v Celovec k slikarju Andreju Hauserju in ga priporočil izredno dobrotljivemu goriškemu nadškofu Fr. Ks. Lušinu, ki je bil tudi iz Tinj, torej Pernhartov ožji rojak. Tako je mogel Pernhart v Celovcu preživeti svojo učno dobo.

V Celovcu je postal nanj pozoren Edvard vitez Moro (1790—1846), posestnik tovarne za izdelovanje boljšega sukna v Vetrinju pri Celovcu. Ta je bil sam izvrsten pokrajinski slikar. Najprej je spravi Pernharta od Hauserja k boljšemu mojstru, k slikarju Bokelenu, kjer se je vadil kakor pri Hauserju v figuralnem slikarstvu. Moro pa je spoznal, da je v primeroma majhnem mestu, kakršno je bilo tedaj celovško,

slikanje v historični stroki zelo težavno, zato je naravnal Pernharta na pokrajinsko stroko slikanja. Moro je rad slikal ledenike, okolico Vrbskega jezera, celovške pokrajine in Rož. Isto je začel slikati tudi Pernhart. Risal in slikal je vse po naravi, le ospredje je včasih malo spremenil, da je dobil bolj zaokroženo celoto; osredje in ozadje pa je upodobil popolnoma po naravi. Posebno ga je zanimala zimska pokrajina s svojo samoto in tišino. Pozimi je cele popoldneve



Tintoretto.

Sv. Nikolaj.

(Novo mesto, franč. cerkev.)

⁹⁰ Glej Slovenski Narod, 1897, šte. 244, 245, 248. Vatroslav Holz: Marko Pernhart. O razstavi njegovih slik v Celovcu. — Zbornik za umetnostno zgodovino, 1923, III, 81—100. France Kotnik: Krajinski slikar Markež Pernhart.

⁹¹ Slovenski Narod, 1897, šte. 244, 245, 248.

⁹² Vatr. Holz, l. c.

⁹³ Župni uradi Tinje, Spodnje Medgorje in Podgrad mi sporočajo, da ondi ni vpisan.

presedel na obali Vrbskega jezera ob ponvi žerjavice in si grel barve in otrple roke, da je mogel delati. Posnemal je led in sneg v vseh oblikah, ki so se mu nudile od celovške ravnine do strmih grebenov razdrapanih Karavank.

Pernhart je nadaljeval svoj uk tudi na Dunaju in v Monakovem, toda po splošni sodbi mu ta uk ni toliko koristil kakor šola matere narave, kamor ga je nakrenil Moro.

Že od mladosti, od pastirskih let, so Pernharta veselile planine. Pokrajinsko slikarstvo ga je zopet neprenehoma vodilo v planinske kraje. Že l. 1849 je bil na Triglavu; obhodil je pa tudi Mangart, Stol in Šmarno goro.

V letih 1854—1857 je razstavil na mesečnih razstavah avstrijskega umetniškega društva na Dunaju več pokrajink, n. pr. leta 1854 zimsko pokrajino ob Klopinskem jezeru (150 gld.); l. 1855 pokrajinko ob Donavi pri Lincu, drugo sliko s Klopinskega jezera, pokrajinko z Gorenjskega (200 gld.) in razvalino gradu ob zimskem času (150 gld.); l. 1856 grad Bistrice v Dravski dolini in zimsko pokrajino (250 gld.); l. 1857 Veliki Klek s cerkvijo Svete krvi. To sliko je kupila cesarica Elizabeta. Leta 1857 je razstavil v Celovcu štiri slike, ki jih je ocena zelo laskavo sprejela.

Leta 1857 se je Pernhart posvetil zlasti Velikemu Kleku. Z neznanskim trudom in s pogosto smrtno nevarnostjo je lazil na znameniti vrh in ondi risal v hudem mrazu in vetru panoramo, ves razgled na vse strani. Od oktobra 1857 do maja 1858 je potem doma pridno slikal in dovršil devet slik. Razstavil jih je v Celovcu. Leta 1858 in 1859 je bil zopet sedemkrat na Velikem Kleku. Leta 1858 je razstavil panoramo s Kleka, l. 1860 pa povečano na 3 metre visoko in okoli 19 metrov široko v štirih delih.

Pernhart je izdelal tudi vedute s Hochschwaba, z Dobrača, Mangarta, Stola, Svinjske planine, Magdalenske gore, Lušarij, Strmca, Šmarne gore itd.

Ko je bival Pernhart v Vetrinju kot Morov učenc, je dal Maks pl. Moro, nečak Edvardov, pozneje ravnatelj koroškega zgodovinskega društva, po Pernhartu naslikati najznamenitejše grajske razvaline na Koroškem.

Že leta 1855 je dovršil 40 risb, pozneje do 198, ki so last »Koroškega zgodovinskega društva«. Leta 1855 pa so koroški deželni stanovi izročili mladi cesarici Elizabeti album z 31 risbami, ki jih je izvršil Pernhart, Maks pl. Moro je pa spisal besedilo.

Od l. 1863 do 1868 so izhajali pri Leonu v Celovcu Pernhartovi jeklorezi pod naslovom »*Bilder aus Kärnten*«, 4^o, str. 171. Po slikarjevi smrti je izšlo v knjigotrštvu še pet litografiranih panoram: 1. z Dobrača 1875, 2. z Mangarta 1875, 3. s Sternberga 1875, 4. z Dobrača 1889, 5. z Lušarij 1889.

Pernhart je imel mnogo učencev in učenk; najviše se je vzpela Klementina pl. Rainer.

Ko je Pernhart potoval nekoč na Stol, se je ponesrečil in tako obtolkel, da so ga morali operirati. Navzlic temu se ga je lotil želodčni rak, ki ga je po dolgi in mučni bolezni spravil v grob. Umrli je dne 30. marca 1871 v Celovcu in je pokopan v št. Rupertu pri Celovcu. Na nagrobniku so označeni robovi Velikega Kleka, s katerim se je tako proslavil.

Pernhart je bil specialist v pokrajinskem slikarstvu in je v tej stroki dosegel visoko stopnjo. Nekateri ocenjevalci mu pač očitajo panorame, češ, da te ne spadajo več v umetnost. Zakaj pa ne? Če spadajo slike posameznih gora in pokrajin, spada v umetnost gotovo tudi sklenjena vrsta teh naravnih



Marko Pernhart: Schrottenthurm pri Celovcu pozimi.
(Slika je v ljubljanskem muzeju.)

krasot. Odvisno je seveda vse od načina, kako je delo izvršeno. Pernhart je svojo nalogo odlično rešil.

Pernhart je bil potovalni slikar, ki ni imel nikjer stalnega doma, marveč je preživel vse svoje dni kot gost svojih naročnikov. Zato je umljivo, zakaj je slikar nekaj pokrajink ponavljal, n. pr. Velikega Kleka, razgled z Dobrača, Mangarta, pogled na Celovec itd. Naravno je tudi, da niso vsi posnetki enake vrednosti, ampak so manj ali bolj dovršeni. Ravnal se je pač po plačilu. Mnogo pokrajink je naravnost izvrstnih, n. pr. Belopeško jezero, ob katerem so na desni v slikoviti drevesni skupini ubrani krasni mecesni, dočim je v ospredju jezera porazvrščeno slikovito skalovje; ali prizor z obrežja Vrbskega jezera, kjer se po klancu nizdol pomika kmečki voz, ki ga vlečeta dva plastično

naslikana vola; nad njima se razprostira širokovejni hrast, v ozadju se svetlika sinja jezerska gladina.

Drevje je Pernhart še prav posebno skrbno slikal. Prikupen je njegov jasen, mil in nežen kolorit. Kako bister pogled je imel za vedno spreminjajoče se oblake, dokazuje n. pr. razgled z graškega Šeklja v meglenem jutranjem somraku ali pa pogled na Belopeško jezero.

Drugo leto po Pernhartovi smrti (1872) so priredili njegovi čestivci v celovski realki razstavo njegovih slik. Nabrali so jih 171. Druga razstava je bila

Beljaška dolina, dve sliki Nemškega Pliberka itd. V tretji sobi so bile slike pokrajin ob Velikem Kleku, 17 podob v različni svetlobi. V četrti sobani je bil med 60 slikami pogled na Bled z večerne strani, okolica Cerknškega jezera, okrožni razgled z Magdalenske gore pri Celovcu.

Pernhart je napravil okoli 1200 oljnatih slik in mnogo oljnatih studij; zapustil je 65 risanskih knjig, delo triintridesetih let. Vse to spričuje ogromno marljivost našega slikarja.



Paolo Veronese.

Alegorija pridnosti.

(Benetke, Doževa palača.)

l. 1897, kakor je bilo že prej omenjeno, v štirih sobah in v dveh oddelkih hodnika dekliške šole v Celovcu. V prvi sobi sta bili dve veliki panorami z Dobrača iz ptičje perspektive pri vedrem vremenu v nepreglednem obsegu. Manjše slike so uprizarjale razne pokrajine ob različni dnevni svetlobi, pa tudi v večernem somraku. Pogled na Dobrač je slikan ob jasnem sijaju opoldanskega solnca, da se živo in bistro razločuje vsaka posamezna rastlina in sleherni kamen. V drugi dvorani je bila med 62 slikami panorama s Šeklja pri Gradcu ob jutranjem svitu, okrožni pogled s Sternberga nad Beljakom ob večernem žarenju Karavank,

Njegove slike so raztresene po raznih krajih. Nekaj jih hrani deželni muzej v Celovcu, nekaj ondotna škofijska palača in razni veljaki.

V Ljubljani so znane sledeče Pernhartove slike: v muzeju: 1. Triglavski vrh, 738×475 mm. 2. Blejsko jezero z gradom in s Stolom v ozadju, oljna slika na lepenki, 395×305 mm. 3. Cerknško jezero z okolico, 1582×862 mm. 4. Zell am See, pokrajina z jezerom, na desni tri hiše, 880×530 mm. 5. Graščina Schrottenthurm pri Celovcu pozimi, 663×565 mm.⁹⁴ 6. Tri-

⁹⁴ Dr. J. Mantuani v Glasniku Muz. dr., 1925, IV—VI, 18, 19, 21.

glavska panorama. 7. Martulk, grapa pri Gozdu poleg Kranjske gore. 8. Belopeško jezero ob nevihti.

Kranjska hranilnica v Ljubljani hrani štiri poglede s Stola in štiri s Šmarne gore. Pernhart je l. 1867 razstavil v Ljubljani razglede s Stola, s Triglava in Šmarne gore. Razglede s Stola in Šmarne gore je kupil knezoškof dr. Jernej Widmar.⁹⁵ Po smrti zadnje Widmarjeve sestre jih je l. 1905 kupila Kranjska hranilnica za 4000 kron.

Pogled s Šmarne gore je predložil Pernhart na štirih slikah. Prva predstavlja razgled na jugovzhodno stran, druga na Savo in savski most, tretja na Triglav, četrta pa na Kamniške planine. Na teh slikah je ospredje temno, sredina topla v rumenkasti barvi, ozadje svetlo; planine žare, podnožje je sivkasto. Te slike se nahajajo v sejni dvorani Kranjske hranilnice. V ravnateljski sobi vise štiri slike, ki kažejo razgled s Stola na štiri strani.⁹⁶

Dve Pernhartovi sliki ima dr. Janko Brejc v Ljubljani, ki jih je vzel s svojega posestva Grieserhofa pri Brežah. Prva nudi pogled z Mangarta v Soško dolino in Beneško ravan. Na levi gledamo Krn, na desni

Kanjavec, v ozadju druge gore. Druga slika kaže Triglav s severne strani. V ozadju je Krn, spredaj gorovje in pogled v Savsko dolino. Dve manjši sliki je pustil dr. Brejc na Grieserhofu, in sicer: Predil in Mangart.

G. Norbert Maurer v Ljubljani hrani dve Pernhartovi sliki: 1. Peričnik ob večerni zarji. 2. Drugo Belopeško jezero z Mangartom v ozadju. Na tej sliki lahko občudujemo lepe prehode barv iz temnejših tonov v jasnejše in svetlejšje.

Tudi sestra g. Maurerja, gospa Auffenbergova, v Celovcu ima Pernhartove slike: 1. Otok na Vrbskem jezeru. 2. Skalno pokrajino na Satnici (Satnitzberg). 3. Kamniške planine. 4. Celovec. 5. Bled.

V Fužinskem gradu pri Ljubljani hranijo Pernhartovi sliki: 1. Vrh Triglava, 72 cm širine, 2. Blejsko jezero s Stolum v ozadju, 120 cm širine, ki je zelo prikupna slika.

V Mallnerjevem hotelu na Bledu so imeli dve Pernhartovi sliki: 1. Bled, 2. Bohinjsko jezero. Sliki sta bili 28. marca 1912 ondi radi prodaje razstavljeni.

Tudi pri Maliču v Ljubljani so imeli Pernhartovo sliko: Večerno zarjo.⁹⁷

(Dalje prihodnjič.)

⁹⁵ Novice, 1867, 407.

⁹⁶ Zbornik umetn. zgod. društva, 1923, 97.

⁹⁷ Zbornik umetn. zgod. društva, 1923, 96.



Pomladna legenda.

Kmet je brazdo zaoral
po vsej dolgi, tali njivi
od poti pa prav do hoste
in do poti spet nazaj.

Koncem njive pa je stal
Jezus v dolgem belem krilu,
vsako brazdo blagoslovil
s svojo božjo je roko.

Videl ga je le otrok,
oj otrok — srce nedolžno,
ki se koncem mlade njive
z drobno travo je igral.

Janez Pucelj.



Peter kamenar.

(Iz cikla: Kras.)

Pomlad je prišla čez gore;
kraška prst je živordeča
po ogradah, po dolinah,
in nebo kot rosna žida,
ki šumi od daljnih morij.

Peter kamenar pa hodi
sam po cesti, beli cesti;
na pokopališču kraškem
grob je, bel ves, okrašen.
(Tam spi Petrovo deklè.)
A nad grobom zlate zvezde
in nad grobom tihe misli.

A doma ga čaka mati,
dobra mati, za ognjiščem;
bela klop je počrnela,
njen obraz se je izsušil,
solze so osteklenele;
samo ena misel tli že,
žgoča misel v njenem srcu.

Mesečina je razlita
na razbite, ostre skale,
v temni hiši, za ognjiščem
pa umira tiho mati. — —
Peter hodi pa po svetu.

Srečko Kosovel.



Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Peto poglavje.

Pošiljaj kruh čez tekočo vodo, zakaj najdeš ga čez mnogo dni. Pridigar, XI, 1.

Na govorniškem odru je sedaj belopolti Hejron prevzel mesto v nemilost padlega Huna Rhavasa.

Dogodek je nagnil množico, da je ostala na mestu vzlic bližnjemu poldnevu. Toda sedaj, ko sta zopet nastala mir in red in se je razprodaja lahko dalje vršila na običajni način, je zanimanje začelo pojemati.

Množica je bila videti voljna, da počaka samo še malo časa in vidi Nolo na odru in sliši, kako bo njena mati ponudila zanjo dvajset zlatnikov — ponudba, ki naj bi bila na prefektovo povelje končna in neoporečna. Samo da bi slišali udar s kladivom kot konec vznemirljive žalne igre, je bilo nemara vredno čakati. Človeško blago, ki bi zatem ostalo še za prodajo, je moralo biti odločeno za ugodnejšo priliko.

Prefekt se je pripravljaj na odhod.

Zgoraj na odru se je Nola smehljala zbranemu svetu. Prav srečna je bila sedaj, ko so se ji zlati lasje smeli razsipati po ramah, in se je to zgodilo samo zato, ker je prefekt odredil, da se zanjo sprejme nizka cena dvajsetih zlatnikov.

»Nola, hči Menekretina,« je klical novi dražbenik Hejron, »stara šestnajst let, vešča lečenju in rabi mazil in zdravilnih zelišč. Njeno zdravje je dobro, zobje popolni, oči bistre, da lahko vdene najtanjšo šivanko. Recimo petnajst zlatnikov zanjo, kaj?«

Govoril je hitro in nemarno, kakor da bi ponavljal nalogo, ki se je je bil naučil od prefekta.

»Jaz dam dvajset,« je zadonel Menekretin glas jasno in glasno. Tudi ona se je bila naučila svojo nalogo, in dobro naučila. Hvaležnost in neskončna radost sta ji dajali moč, da je premagala urojeno boječnost.

»Dvajset zlatih — dvajset zlatih! Ali noče nihče ponuditi več za Nolo, Menekretino hčer?« je vpil dražbenik s kladivom v roki, da udari z njim, ker za ta kos človeškega blaga višje draženje ni bilo dovoljeno. »Dvajset zlatnikov. Nihče ne da več — nihče — ni — —«

»Jaz dam trideset zlatih!«

Zvonek, mlad glas je bil, ki se je oglasil, glas mladenke, mehak, voljan kot glas goloba, ko se grli z družico, sicer pa krepak, odločen in razločen, glas osebe, ki je bila vajena zapovedovati in še bolj vajena, da jo poslušajo.

Glas se je razlegal od templja do templja vse preko foruma. Nastala je tišina — grobna tišina, ki se zgrne nad množico, ko vsako srce zastane in vsak sapo zadržuje.

Hejronu je kladivo v roki zastalo, usta je imel odprta za besede, ki jih je baš hotel izpregovoriti, oči pa so se mu neodločno premikale od prefektovega obraza do ženske, ki se je bila oglasila z zvonkim glasom.

In v vročem opoldanskem zraku je zadrhtel dolg bolesten vzdihljaj, kakor da bi komu srce počilo.

Tedaj pa se je iznova začul mehki glas: »Deklica mi ugaia. Kaj praviš, gospod Eskanes? Ali niso ti lasje vredni, da jih ovekoveči slikarjeva roka?«

In Dea Flavija se je približala tik do odra z liktorji, ki so ji delali pot skozi množico. Oni, ki so stali



Pri »Liščkovih« so skrbi in veselje.

v bližini, so se spoštljivo umeknili in naredili okoli nje krog, v katerem je stala sama s krepkimi etijopskimi sužnji, ki so ji držali široke palmovcove liste nad glavo, da jo branijo solncu. Tako je zlato njenih las ostalo v senci in bela koža njenega obraza je bila videti mehka in hladna; solnce pa se je igralo z lesketajočimi gubami njene bele svilene tunike in odsevalo od draguljev na njenih prstih.

Dea Flavija, vitka in veličastna, ki se ni menila ne za spoštljivost množice ne za plahost sužnjev, je pogledala dražbenika Hejrona in nekoliko nestrpnostno izpregovorila z zvonkim, mladim glasom: »Rekla sem, da dam trideset zlatnikov za to dekle.«

Izza nenadnega prihoda Dee Flavije na prizorišču še ni pretekla minuta. Taurus Antinor se še ni bil

genil, niti ni dal znamenja Hejronu, kaj naj stori; toda oni, ki so ga natančneje opazovali, so videli, kako se mu je nagubano čelo čim dalje bolj mračilo, tako da mu je ves obraz malone pačil izraz strastne togote.

Menekreta, vsa trda spričo tega dogodka, ki je nenadno uničil vse njene nade, je neprestano stokala od bolesti, in ko so žalostni glasovi dospeli prefektu do ušes, se mu je izvila pridušena kletvica izza trdo stisnjenih zob. Vzravnal je mogočno postavo kot orjaška zver, prebujena iz opoldanskega počitka, kakor da bi se bil hotel otresti otopelosti, v katero ga je izprva pripravil nepričakovani prihod Dee Flavije. Tudi on je stopil do odra in se je ustavil nasproti cesarski lepotici, ki ji je poslednji dve leti bilo poslušno vse mesto.

»Država,« je dejal naposled tako oholo, kot je govorila Dea Flavija, »je sklenila, da vzame za to sužnjo vsoto dvajsetih zlatnikov. Sedaj je prepozno ponujati zanjo več.«

Toda dvojica velikih modrih oči, mrzlih kot voda reke Tibere in prav tako skrivnostnih in varljivih, se je uprla naravnost v govornika.

»Prepozno, si rekel, Taurus Antinor?« je rekla Dea Flavija in lahno prezirljivo povzdignila pobarvane obrvi. »Ne! Nisem še slišala kladiva! Dotlej pa dekle ni še prodano in ga dobi, kdor največ ponudi. Ali ne govorim mogoče prav, prefekt, če tako tolmačim rimske zakone?«

»Izreden slučaj je to, Augusta,« je odvrnil na kratko.

»Ali si potem tako prijazen, da mi navedeš oni zakon, ki govori o takih izrednih primerih?« je odgovorila z istim glasom, ki je le rahlo prikrival, kako je zbadal. »Še nikdar nisem čula o njem; vendar te prosim, pouči mojo nevednost! Ti moraš pač poznati zakon, saj si prisegel pred altarji bogov, da ga boš z vso svojo močjo ohranil v veljavi.«

»To ni primer zakona, Augusta, ampak primer usmiljenja.«

Prefekt, ki je brez dvoma čutil slabost vsakega dokaza, ki naj bi prepričal to hčer Cezarjev, in ki ga je tudi gnalo spoštovanje do zakona, ki ga je čuval, je sodil, da je najbolje, če se umakne in se obrne do njenega sočutja, ker njej očitno ni mogel zapovedovati. Dea Flavija je hitro opazila to izprembo v njegovem vedenju in ustnice so se ji zategnile v zaničljiv nasmeš.

»Ali deliš tudi usmiljenje po zakonu, Taurus Antinor?« je rekla hladno.

Nato pa se je iznova obrnila proti dražbeniku, kakor da bi jo nadaljnje njegovo dokazovanje več ne zanimalo, in je rekla vidno nestrpno:

»Ponudila sem trideset zlatov za to dekle. Suženj, ali si postavljen tjakaj, da zijaš v prefekta ali da vršiš svojo dolžnost do države, ki ji služiš? Ali je še

kaka višja ponudba za dekle? Ona mi ugaja in jaz dam zanjo šestdeset ali tudi sto zlatov. Pozivam te, Taurus Antinor, da ukažeš ti svojim sužnjem, preden se obrnem do svojega sorodnika cesarja, naj on poskrbi, da se zakon pravilno izpolnjuje.«

Oni, ki so poznali izpremenljivo prefektovo voljo in so se ga bali, so se radi umikali pred grozečo temino njegovega pogleda. Bil je v resnici videti kot bledorjava divja zver, ki jo draži otrok z varnega mesta, kjer ga ne morejo doseči njene silne čeljusti.

Pravica je bila tako popolnoma na njeni strani, da se je zavedal, da mora odnehati. Ako si je Dea Flavija zaželela kakega sužnja, je lahko ugodila svoji želji, kajti nobena človeška moč ni zmogla njene oblasti. Tudi to je prefekt vedel. On sam je veljal za premožnega človeka in bi z veseljem sedaj plačal veliko vsoto, da bi zmagal v tej neenaki borbi, toda Dea Flavija, je imela zase zakon in neizmerno bogastvo. Taurus Antinor je imel zgolj osebno oblast in veljavo, s katero je krotil množico, a je bil brez moči zoper to lepotico, ki mu je kljubovala vpričo preprostega ljudstva in vpričo njegovih sužnjev.

»Ne boj se, Dea Flavija,« je rekel in skušal govoriti mirno; a glas se mu je tresel, ko se je trudil, da bi se brzdal; »pri meni pravica ni še trpela. Povedal sem ti že, da tu ne gre za zakon, ampak za usmiljenje. Mati tega dekleta se je vbadala dolga leta, da bi si toliko prihranila, da bi kupila prostost svojemu otroku. Vsega skupaj je imela dvajset zlatnikov. Dekle itak ni vredno dosti več. Državi bi bilo zadoščeno, kajti primanjkljaj bi dodal jaz iz svojega žepa. Jaz sam bi bil kupil dekle in jo podaril njeni materi, ali nesrečna reva je bila tako ponosna in srečna, če sama odkupi prostost svojega otroka, da sem ji dovolil njeno ponudbo. Taka je zgodba te mlade sužnje, Augusta! Sedaj vidiš, da zakon pri tem ne trpi, niti ne bo prikrašana država. Kar si pripravljena dati za dekle, bo dobro za državno zakladnico. Upam, da si zadovoljna. Ženska si in nemara bolje umeš, nego sem jaz tedaj, ko je Menekreta pokleknila predme.«

Neprijazen glas se mu je jako omeščal, ko je govoril, in poslušavci, ki so ga tako pozorno opazovali, so videli, da se mu je mračno čelo razjasnilo. Ni čuda, saj je bil zgolj možak, ko je stal pred izredno krasotico, do katere se je obračal, da vzbudi v njej sočutje. Lahka in prijetna je taka naloga vselej, a sedaj je morala biti dvakrat lažja in prijetnejša, ko je bila vsebina prošnje tako zelo vredna usmiljenja. Taurus Antinor je zrl naravnost v ljubki obraz pred seboj in ugibal, kdaj se omeče nje modre oči in pokažejo prve znake sočutja. Ali te oči so ostale mirne in tajnostne in se niso niti izogibale njegovemu pogledu niti se odzvale njegovi prošnji. Nežno izklesane ustnice so ostale še dalje posmehljivo zaobločene.

Namignil je Menekreti. Približala se je, majajoč se kakor človek, ki je pijan od vina ali ki je dobil

močan udarec po glavi. Obstala je pred Deo Flavijo. Glava se ji je tresla kot topolovo listje in velike, votle oči so se prazno upirale v visoko patricijko.

»To je Menekreta, Dea Flavija,« je končal prefekt. »Ali ji dovoliš, da izreče svojo prošnjo?«

Ne da bi mu bila naravnost odgovorila, se je Dea Flavija prvič obrnila do deklice na odru.

»Ali je ta tvoja mati?« je vprašala.

»Je!« je zamrmrala deklica.

»Ali želiš, da ti kupi prostost?«

»Želim.«

»Da bi šla z njo v kočo, kjer je njen dom, edini dom, ki bi ga ti poznala? Ali želiš, da postaneš sužnja tiste starke, katere duh je že skoraj odšel med sence in čije telo pojde prav kmalu iskat njenega duha? Ali želiš preživeti ostali del svojega življenja s tem, da boš čedila tla in cvrla čebulo v železnem loncu? Ali pa želiš bivati v marmornatih dvoranah, v hiši Dee Flavije, kjer preveva zrak vonj rož in vijolic in kjer gnezdiyo krotke ptice pevke po oleandrih? Ali bi rada počivala na mehkih pernatih blazinah in bi se ti tvoji zlati lasje valili preko ramen, jaz bi pa tačas s tolkačem ali z dletom klesala v marmor tvoj obraz in ga tako ovekovečila? Prefekt je rekel, da gre pri tebi za usmiljenje in sočutje. Jaz imam usmiljenje s teboj. Na izbero ti je, kakšno življenje si hočeš izvoliti. Nesnago in bedo kot sužnja svoje matere, ali veselje, godbo in rože kot moja.«

Njen glas, vedno nizek in zvonek, je postal nežen, utrujen. Solze sočutja, ki jih je prefekt zaman skušal izvabiti, so se ji prikazale v očeh sedaj, ko se je vse njeno čustveno soglasje stopilo v ognju njene zgovornosti.

Nola je povesila glavo. Sram jo je bilo. Bila je zelo mlada, visoka gospa, pa zelo prijazna in vljudna. Njeno preprosto srce, polno sebičnega poželenja, ki ga vodi velika mladost, je koprnelo po tistem lahkem, razkošnem življenju, ki ga ji je lepa ženska naslikala s tako vabečimi barvami, dočim se je po notranjem nagibu zdrznila od misli na uboštvo, na trda tla in železne lonce, ki so jo čakali v umazani koči na Aventinu, kjer je bivala njena mati.

Povesila je glavo in ni odgovorila. Izmed gruče mladih, brezdelnih gizdalinov, ki so kar požirali medene besede Dee Flavije, pa je bilo čuti mrmranje neizmerne prilizovanja in dobro izbrane besede, s katerimi so proslavljali njeno izborni govorjenje in njeno čudovito sočutje.

Celo množica je zijala z odprtimi usti in se čudila, ko se je tako visoka patricijka ponižala, da se je pogajala s sužnjo.

Samo prefekt je ostal navidezno miren, toda izraz pridušene jeze se mu je iznova prikradel v oči. da so bile videti temne in silne; žarele so od divje nemoči, uprte so pa bile v prekrasno žensko, ki je stala pred njim v vsem sijaju svojega visokega rodu,

polna izbrane čarovitosti, strastna celo v svoji prezirljivi mirnosti.

Tudi Menekreta ni postala žrtev zvonkega glasu Dee Flavije. Poslušala je iz dostojne daljave s ponižnim spoštovanjem, porojenim iz dolgoletnega suženjstva, medene besede, s katerimi se je visoka ženska blagovolila sladkati mladi sužnji. Ko pa je Dea Flavija nehala govoriti in je zbor občudovavcev okrog nje utihnil, se je osvobojenka približala s koraki, ki jih je vse zaman skušala narediti, da bi bili trdni, k odru ter obstala med visoko žensko in svojim otrokom.



»Lačen, lačen!« kliče mladi drozd mamico.

Položila je drhtečo, v delu obrabljeno roko Noli na ramo in ji prijazno rekla:

»Nola, slišala si, kaj je milostna gospa blagovolila govoriti. Ponižno, a vendar svobodno življenje te čaka na domu tvoje matere na Aventinu. Visoka ženska ti ponuja življenje razkošnega suženjstva. Ona meni, da si ti sama izberi pot svojega življenja. Rojena si bila sužnja, Nola, in znaš slušati. Slušaj torej visoko žensko. Izvoli si svojo bodočnost! Skromno, ponižno in svobodno, ki sem ti jo prislužila jaz, tvoja mati, ali zlato kletko, v kateri bo ta ponosna patricijka blagovolila imeti zaprto kot sužnjo, tebe, igračo svoje muhavosti!«

Njen glas, ki je bil izprva skoraj močan, se je na koncu izpremenil v jedno tresenje. Izražal je po-

slednjo skrajno boleš, resnično ločitev od svojega otroka, in ko je ihtenje dušilo Menekreto, je Nola povsila glavo in debele solze so ji kapljale iz oči na sklenjene roke. Otrok je jokal in mati je razumela.

Sedaj ni več stokala od bolesti. Bolest je prešla, ostal je samo mračen obup. Njeno srce je žejalo, da bi slišala radostni krik: »Mati, k tebi pojdem!« A ostalo je žejno vzlic hčerinih solzam.

Oni pa, ki so gledali ta nenavadni prizor, niso ugenili, kaj je čutila Dea Flavija, kajti oči so ji zakrivala dolge trepalnice in usta niso izražala niti zmagoslavja niti sočutja. Menekreta je še enkrat poskusila, da si umiri drhteči glas. Vzravnila je trudni hrbet in rekla docela mirno:

»Milostiva je govorila in visoki gospodje, ki so zbrani tukaj, so proslavljali odlično dejanje usmiljenja. Milostiva je govorila in velela ubogi sužnji Noli, naj si sama voli življenje. Sedaj bom pa jaz, skromna osvobojenka, govorila tebi, Dea Flavija iz cesarske hiše neumrljivega Cezarja, in zroč ti v oči ti pravim, da je tvoje sočutje zgolj hinavščina in tvoja zgovornost okrutnost. S svojimi besedami si mi takorekoč vzela otroka, kakor da bi ga bila že kupila in plačala. Pogled sedaj otroka! Glavo poveša in si ne upa pogledati mene, svoje matere. Oj, dobro si zbrala svoje besede, hči cesarskega Cezarja, zakaj tvoje medene besede so bile kakor nektar, v katerem se je skrival strup, ki je proniknil moji hčeri v srce. Prav si rekla — njeno življenje pri meni bi bilo življenje dela in truda in morebiti bede, ampak ona bi bila zadovoljna, ker njej se niti sanjalo ni o drugem življenju. Sedaj pa, ko je slišala tvoje besede o marmornatih dvoranah, o godbi in cvetlicah, o udobnem, ničemurnem življenju, ta otrok nikdar več ne bo srečen v rokah svoje matere. Bodi zadovoljna, Augusta! Dekle je tvoje, ker je tvoja muhavost tako hotela. Tudi ako bi si sedaj izvolila svojo mater, je ne maram, ker vem, da bi bila nesrečna v tisti samotni koči na Aventinu. In dasi sem užila mnogo žalosti in pretrpela mnogo bede, ni nobene večje nego pogled na otrokovo žalost. Vzemí jo, Dea Flavija! Tvoja zgovornost je zmagala nad strtim materinim srcem.«

V začudenje vseh navzočih je Dea Flavija potrpežljivo in molče poslušala, ko je ženska govorila, sedaj pa je rekla docela prijazno:

»Ne, krivico delaš svojemu otroku, Menekreta. Glej, kako ljubeče se obrača k tebi.«

»Samo zaradi tega, ker se je v njenem plitvem malem srcu pojavilo prvo kesanje,« je odvrnila ženska otožno. »Sredi onega razkošja, ki ga ji ti ponujaš, kmalu pozabi roke svoje matere, v katerih plaka danes.«

»Sedaj pa je dovolj tega,« je iznenada prefekt osorno posegel vmes. »Menekreta, vzemi svojega otroka! Vzemí ga, pravim! Dea Flavija ti ga je prepustila. Ne bodi neumna in odvedi otroka!«

Toda osvobojenka se je z divje ponosno kretnjo iztrgala od Nole.

»Ne,« je rekla odločno, »ne vzamem je! Ta ponosna ženska je ukradla mojemu otroku dušo. Nočem imeti njenega telesa, topega, žalostnega, ko jo srce vleče proč od mene. Nočem je, pravim! Naj daje Cezarjeva hči bogovom nad nami odgovor za skušnjavske besede, medeno govorjenje in laži.«

»Tiho, ženska!« je velela Dea Flavija resno.

»Laži, ti pravim, laži!« je nadaljevala ženska, ki je v globoki bednosti izgubila vsak čut za strah. »Temu otroku si obljubila razkošno življenje — koliko časa pa bo trajalo? Tvoje muhavo nagnjenje do nje — kdaj se je naveliča?«

»Tiho!«

»Ne! Ne bom tiho,« je nadaljevala kljubovalno v odgovor na jezno godrnjanje med množico. »Ti, hči iz hiše trinogov, si sama trinoška! Sužnja svojih malenkostnih muh, ki teptaš pod svojimi v sandale obutimi nogami srca siromakov in krike zatiranih! Sram te bodi! Sram te bodi, pravim!«

»Na Veliko mater,« je rekla Dea Flavija mrzlo, »ali me nihče tukaj noče rešiti te hude babe?«

Preden pa je izpregovorila, je srdito godrnjanje med množico prispelo do glasnega ugovaranja. Prej ko so mogli prefektovi liktorji poseči vmes, je množica udrila naprej. Možje so planili in obkolili brezbožno bitje, ki se je drznilo vzdigniti svoj glas proti enemu rimskih božanstev, proti boginji Augusti.

»Prekletstvo naj pride nad tebe, Dea Flavija, prekletstvo, ki ga govore umirajoče ustnice matere, ki si jo zaničevala in zasmehovala!«

Kako se je mogla za trenutek osvoboditi srdite množice liktorjev in sužnjev, je nemogoče reči. Morebiti jim je v tem trenutku nekaj v divjanju Menekrete pripravilo v strah duha in jim omrtvilo roke. Gotovo je, da se je za trenutek posrečilo Menekreti, da se je vzdignila in se plazila po kolenih, dokler se ji niso roke krčevito oprijele vezene tunike Dee Flavije.

»In tole je prekletstvo, ki ga izrekam nad teboj,« je mrmrala izprva hripavo šepetaje, potem pa vedno glasneje in na koncu tako glasno, da jo je bilo slišati v najbolj oddaljene dele foruma. »Dea Flavija, hči Oktavija Klavdija, prekleta si! Vsako tvoje dejanje usmiljenja naj se izpremeni v žalost in ponižanje, vsako tvoje dejanje sočutja bodi prekletstvo zanj, ki ga prejme, dokler ne boš na kolenih prosila usmiljenja srce, katero ga ne pozna, in bodo ušesa gluha za tvoje krike. Uslišite me, bogovi, uslišite me! ... Usliši me, Velika mati, usliši me! ... Mati zvezd, usliši me!«

Praznovernost, ki je bila tako globoko ukoreninjena v slehernem rimskem srcu, je prevzela množico, da se ni genila niti potem, ko je Menekretin tresoči se glas odmeval od marmornatega zidovja templjev bogov, ki jih je klicala. Nihče ni poskušal, da bi jo ustavil. Sužnji Dee Flavije si niso upali položiti

roke nanjo. Bilo je, kakor da bi bila sama Magna mater, velika mati, vrgla neviden plašč preko skromne osvobojenke in jo ščitila s svojo božansko močjo.

»Menekreta, vstani in odidi!« je dejal neki osoren glas zapovedujoče. Prefektu se je naposled s krepko pomočjo liktorjev posrečilo, da se je preril skozi množico. On je sedaj poskušal, da bi vzdignil žensko s tal. Strogo je ukazal svojim ljudem, naj zamaše ženski usta in jo odvedejo.

Dea Flavija je ostala tiha in mirna. Ni poskusila prekiniti blazneče ženske, ki je klicala grozno prekletstvo nanjo. Samo enkrat, ko je Menekreta klicala bogove, ji je trepet pretresel nežno telo in težke očesne veje so se ji zgrnile čez modre oči, kakor da bi bila skušala zakriti kak strašen privid, ki ga je pričaralo divjanje ženske.

Tedaj pa so se občutki Dee Flavije znenada izpremenili. Vedrost se ji je vrnila, in ko je prefekt posegel vmes, je zadržujoče iztegnila roko in velela liktorjem, da se ne smejo približati.

Sklonila se je k Menekreti in jo poklicala po imenu. Njen mehki glas se je tresel kot strune na harpi, ki jih ubira mojstrska roka, in modre oči, motne od solz, so ji neskončno nežno zrle na postavo, ki je ležala pred njenimi nogami.

»Menekreta,« je rekla nežno, »tvoja žalost te je naredila osorno. Veruj mi, bogovi imajo še mnogo sreče pripravljene za tebe in tvojo hčer. Poglej, kako nočejo priznati tvojega prekletstva, ki bi bilo brezbožno, da ga ne bi bil narekoval tvoj ubogi blazni duh. Glej, Menekreta, kako krivo si me sodila. Kar sem storila, sem storila, da preskusim tvojo ljubezen do tvojega otroka. Želela sem preizkusiti pravo tvojo nesebičnost. Ampak sedaj sem zadovoljna in Noli ni treba več izbirati; kajti ona naj dobi razkošje, po katerem koprní njeno mlado srce, jaz pa ji tudi nikdar ne odvezam ljubezni njene matere.«

Se ko je govorila, se je Menekreta s težavo vzdignila na kolena. Široko odprte oči, preko katerih se je počasi zgrinjala neka tajnostna koprena, so ji bile uprte v sijajno prikazen nad njo. Toda njen duh ni še pričel razumevati, njen duh se ni še povzdignil iz pekla obupa do tega sijajnega pogleda nebes.

»Menekreta,« je nadaljeval mili glas, »ti pridi v mojo hišo. Kot svobodna ženska boš moja prijateljica in tvoja hči bo tvoja srečna sužnja. Podarim ti majhno domačijo, kjer boš bivala z njo in izdahnila svoj poslednji izdihljaj v njenem naročju. Imela boš tudi vrt, ki ga nasadi s cveticami. Tvoji in njeni dnevi bodo neprestano veselje. Sedaj pa pridi k meni, Menekreta! Primi hčer za roko pa pojdi in bivaj z njo v hišici, ki jo moji sužnji pripravijo zate.«

Obraz ji je bil sedaj skoraj v isti višini kot Menekreti, ki je z votlimi očmi čudoma gledala kvišku.

»Kdo pa si ti?« je mrmrala osvobojenka. »Mreno imam na očeh — ne morem videti. Ali si boginja?«

»Ne,« je odvrnila Dea Flavija nežno, »le samotno dekle sem, ki nima niti sredi vsega svojega bogastva prijateljev. Samotno dekle, ki si jo skušala prekleti, proseč bogove, naj se vsako njeno dejanje usmiljenja izpremeni v bridko žalost. Glej, to dekle te pritiska k srcu in ti vrača hčer, dom in srečo.«

»Mojo hčer?« je mrmrala Menekreta.

»Bivala bo pri tebi v hiši, ki bo tvoja.«

»Dom?«



Indijski romarji. »Vajvoda« nese sveto vodo iz reke Gangesa.

Drhteči Menekretin glas je oslabel, votle oči so se ji pomračile.

»Da! Sredi vrta, polnega cvetic in vijolic.«

»In srečo?« je vzdihnila Menekreta.

Glava se ji je zgrudila ob roko Dee Flavije. Oči, ki jih je sedaj zastrla mrena smrti, so ji brez vida zrle proti sinjemu nebeškemu oboku.

»Menekreta!« je zavpila Dea Flavija vsa prestrašena, ko je čutila, da je slabotno telo otrpnilo in se je doteknilo v bližajoči se smrtni trdosti.

»Matil!« je viknila Nola in skušala udušiti grozo, ko se je vrgla na kolena.

»Ženska je mrtva,« je dejal prefekt mirno.

(Dalje prihodnjic.)

Po okrogli zemlji.

Dogodki na daljnem Vzhodu in Evropi.

J. B. Šedivý.

V 19. in v prvih dveh desetletjih 20. stoletja je evropsko, zlasti kapitalistično, izobraženstvo sprejelo nauk nemškega filozofa Nietzscheja, ki je učil, da sme sposoben človek uporabljati tudi nedovoljena sredstva, da se povzdigne nad druge. Kar je Nietzsche oznanjal, to je v veri opešano izobraženstvo izvrševalo. Začelo je izkoriščati posameznike in cele stanovne. Ti nauki, ki so namesto pravice hoteli uveljaviti vsepovsod silo, so prodrli tudi v ministrske in vladne palače evropskih držav. Kmalu nato pa so že vsi novi izumi in iznajdbe morali služiti temu, da mogočne evropske države napravijo iz milijonov manj izobraženih ljudi črne in rjave kože v Aziji in Afriki moderne sužnje, ki naj žrtvujejo vse najboljše plodove svoje domovine in svojih rok svojemu evropskemu gospodarju. Ker niso poznali modernega orožja in še niso imeli dovolj lastnega izobraženstva, ki bi čutilo z njimi, so morali vzhodni narodi mirno poljubljati bič, ki jih je tepel.

Prišla je svetovna vojna, ki sta jo rodili pohlepnost in sila. Krščanstvu odtujeni Evropejci so se takrat spozabili tako daleč, da so postavili na bojna polja polizobražene pripadnike svojih daljnih naselbin, da žrtvujejo še življenje za svojega evropskega posililnega gospodarja.

Na bojnem polju so kolonialni narodi naglo spoznali moderne izume in jih znali uporabljati. Zasovražili pa so tisto nekrščansko evropsko omiko, ki deli človeštvo v gospodujoče in hlapčevske narode. Ko so se možje teh daljnih narodov vrnili v svojo domovino, niso zapustili svojih starih običajev in mišljenj svojega ljudstva; le težnjo po svobodi so prinesli s seboj in pa moderno orožje in orodje. V Evropi so šele prav spoznali, kako jih zatirajo in izkoriščajo njihovi evropski gospodarji in kako mamljiva je svoboda.

Res sicer ni bolj požrtvovalnih in potrpežljivih ljudi kakor so orientalski (prebivavci Vzhoda). Toda ko postane mera potrpežljivosti tako polna, da je tudi vzhodna človeška narava ne more več prenašati, takrat pa je treba

samo človeka iz njihovih vrst, ki zna vreči mednje iskro upornosti, in vsi se dvignejo kakor en mož. Mnogo laže je namreč pridobiti za kako skupno akcijo orientalske kakor evropske zapadnjake. Telefon sicer omogoča naprednemu človeku, da lahko v istem trenutku pride v stik z ljudmi, ki so oddaljeni več stotin kilometrov. Kljub temu pa morda ne pozna niti svojega sosedu v isti hiši in v istem nadstropju, od katerega ga loči že nekaj let samo nekoliko centimetrov debela stena, še manj pa mu seveda pomaže v stiski. Drugačen pa je orientalec. On je kakor list na drevesu, ki ne more živeti drugače kakor v skupnosti. Od drevesa sprejema sok za hrano in vse njegovo življenje služi drevesu. Orientalec je tako tesno spojen s svojim narodom, da vsaka bol, krivica in veselje njegovih so-narodnjakov najde odmev v njegovi duši. Ko je treba braniti pravice svojega naroda, takrat čutijo vsi enako in so pripravljeni na največje žrtve. Vse orientalske pa tudi čim dalje bolj preveva sovraštvo do Evrope.

Indija.

V Indiji se je najprej po svetovni vojni vzbudil tristomilijonski narod in pokazal, da je sit hlapčevstva, ki ga tare že toliko let, in da je pripravljen na največje žrtve za svojo svobodo. Nevarno je postalo to gibanje Angležem in je zadobilo protievropsko ost šele, ko se je postavil na čelo tega gibanja Mahatma Gandhi, ki je dokončal vseučiliščne studije v Londonu. V Londonu je Mahatma Gandhi spoznal krščansko vero in zaeno videl, kako ta krščanska načela gazijo tisti, ki vladajo Evropi. Zagnusil se mu je nebrzdani pohlep po uživanju, ki dela iz Evropejcev okrutneže in nasilneže, ki so torej nesposobni za pravi mir. Po njegovem mnenju Evropa ni več krščanska, ker služi samo denarju in bogastvu in uživanju, ne pa Kristusu. Zato je svaril svoje rojake pred Evropejci in jih opominjal, naj se rajši trdno oprejejo svoje stare vere. Gandijevo politično delovanje je tesno spojeno z vero in se vedno bori zoper krivico in nasilje za zmago ljubezni in pravice. On ne poziva svojih rojakov na boj, temveč se bori s štrajkom, ki je obenem dan molitve in posta. Ko je videl, kako Angleži zastrupljajo njegov narod z gostilnami in ga od-

vračajo od resnega dela, je proglasil, da se Indijci ne bodo prej osvobodili angleškega jarma, dokler se ne zdrže alkohola. V tem oziru je imel izreden uspeh. Nad deset tisoč gostiln se je zaprlo, ker jih nikdo ni obiskoval, mnogo pa jih je razjarjeni narod celo porušil. Pozval je svoje rojake, naj ne kupujejo angleških izdelkov in naj rajši sami predejo in tkejo, kakor bi plačevali Angležem oderuške cene za platno. Gandhi dobro ve, da s političnim delom ni mogoče doseči prave svobode. Zato je začel svoj narod izobraževati in ga z zadrugami osamosvojevati na gospodarskem polju. Prepričal je ljudstvo, kako so mu potrebne šole, in narod ga je razumel s takim navdušenjem, da so morali Angleži osnovati na ljudsko zahtevo ne samo stotine novih osnovnih in srednjih šol, temveč celo več novih univerz, ki jih šteje Indija sedaj 23. Z mrzlično brzino si skuša indijska mladina prisvojiti vse najvažnejše pridobitve ne le vzhodne, temveč tudi zapadne omike. Indijski uradniki izpodrivajo vedno bolj Angleže tudi iz državnih in vojaških služb.

Z zadrugami je začel izrabljati vodne sile in jih uporabljati za pridobivanje elektrike. Dočim so še pred nekaj leti kupovali Angleži za naravnost smešno nizke cene bombaž, glavni indijski pridelek, ki so ga predelali v Angliji v platno in ga prodajali za drag denar zopet Indijcem, se je sedaj v tem oziru mnogo izboljšalo. Zadrugarji se dogovore o ceni in pod to ceno bombaža ne prodajo. Angleži ga morajo pošteno plačati, če ga hočejo imeti. Tudi se zdaj mnogo manj blaga kupuje, ker se večinoma izdeluje doma.

Angleška svetovna država se tega gibanja čim dalje bolj boji, ker si ne zna pomagati. S silo se namreč ne da pri Indijcih nič opraviti. Ko so l. 1921 zavoljo štrajka zaprli voditelje in nad 25.000 oseb, jih je prišlo na stotine prostovoljno v ječe, ki so bile že tako prenapolnjene. Leta 1924 je angleška vlada zaprla Mahatma Gandija in ga obsodila na šest let ječe. Posrečilo se ji je tudi z zvitostjo navidez pomiriti ljudstvo. Toda odkar je Gandhi v ječi, njegov ugled čim dalje bolj raste, ljudstvo pa se z gospodarskimi organizacijami in z omiko čim dalje bolj vneto pripravlja na dan, ko bo Gandiju in vsej Indiji zasijala svoboda.

Turčija.

Skoraj istočasno je zavrelo v Turčiji. V zadnjih desetletjih so si pridobili Nemci velik vpliv na Turke. Nemci so jim pošiljali vojaške instruktorje, profesorje, inženjerje, gradili so jim železnice, ceste in elektrarne ter jim dobavljali orožje. V balkanski vojski leta 1912/13 se je celo mnogo nemških vojaških častnikov bojevalo proti balkanskim narodom. Turški izobraženci so studirali večinoma na visokih šolah v Nemčiji. Tu so se navzeli svobodomiselnih idej, ki so so-

Toda Mladoturki v svojih izpremembah niso šli predaleč. Sprejeli so od Zapada samo to, kar jim ugaja in jim je potrebno, tistih glavnih običajev in turških narodnih izročil, ki na njih temelji turški narod, pa niso zavrgli.

Ker so smatrali sultana za glavno oviro vsega napredka, zato so ga novembra 1. 1922 pahnili s prestola in spremenili Turčijo v republiko. Kot zvesti učenci evropskih svobodomislicev so pregnali carigradskega pravoslavnega patriarha, ki je imel po

učilišče. Ukinili so stara sodišča, ki so sodila samo po koranu. Državlanski zakonik so sprejeli brez sprememb od Švice, kazenski zakonik od Italije, a trgovski zakonik od Nemčije. Vojska je opremljena z najmodernejšim orožjem in urejena po italijanskem vzorcu.

Turki se trudijo na vseh poljih, da bi čimprej dosegli materialno omiko Evrope in postali od tujcev v gospodarskem življenju neodvisni. Ogromna veleposestva so razdelili. Iz Rusije so poklicali gospodarske in zadružne strokovnjake. Z rusko pomočjo so



Turkinje še v stari noši.

vražne vsaki veri in častitljivim starim običajem. Tem izobražencem se ima tudi Turčija zahvaliti, da se je udeležila svetovne vojne. Ko se je v svetovni vojni nagnila zmaga na stran turških sovražnikov, so ti mladi turški izobraženci — Mladoturki — spoznali, da je treba poiskati novih zaveznikov in potem uvesti v Turčiji dalekosežne izpremembe, če nočejo priti v kratkem pod angleško gospodarsko odvisnost. Tej njihovi želji je ustregla boljševiska Rusija, ki se je čutila prav tako osamljena v svetu kakor Turčija in je prav tako izgubila v vojni velik del svojega ozemlja.

cerkvenem razkolu l. 1054 v pravoslavnem svetu prvenstvo, v resnici pa je bil brez vpliva na cerkveno in versko življenje. Za svojega spopada z Grki so l. 1922 in 1923 pobili na tisoče grških kristjanov, še več pa pregnali iz države.* Odstranili so tudi kalifa — najvišjega mohamedanskega verskega poglavarja. Zaprli so stare šole, kjer se je poučeval samo koran (turško sveto pismo). Duhovščina se mora odslej izobraževati na mohamedanski bogoslovni visoki šoli v Carigradu, kjer so ustanovili tudi vse-

ustanovili državno Poljedelsko banko. Vsaka vas je delničar te banke, ki ji turški kmet prodaja svoje proizvode in preko nje nabavlja razne poljedelske stroje iz Rusije in v novjšem času tudi iz Češke.

Voditelj turške revolucije, paša Mustafa Kemal, je osvobodil tudi turško ženo. Noben Turek ne sme imeti več ko eno ženo. Tudi ženski je sedaj dovoljen vstop v družbo. Po ulici ji ni treba več hoditi z zakritim obrazom.

Vsem državnim uradnikom, profesorjem in učencem je strogo zabranil nositi fes, ki ga prej Turek ni nikdar snel z glave, niti ne v svoji molilnici,

* Glej »Mladiko« št. 3, str. 89.

Tako je sedaj tudi v Turčiji zakraljeval klobuk, mnogo pa jih hodi brez klobuka, ker trgovine vsako novo pošiljatev takoj razprodajo. Pri Turkih je stroga verska zapoved, da se mora vsak vernik pred vstopom v mošejo sezuti in umiti noge. Kako zelo je začela turška pobožnost propadati, kaže dejstvo, da so že nekateri turški duhovniki začeli proglašati, da se ni treba sezuti, temveč je dovolj, če si vernik očisti čevlje.

To kaže, da so prišle reforme paše Kemala v pravem času. Zapadnoevropska omika je začela naglo prodirati v Turčijo, ki bi kaj lahko propadla zaradi svoje prevelike starokopitnosti in ker se ni znala prilagoditi življenju. S svojimi reformami je hotel paša Kemal obvarovati svoj narod škodljivih tujih vplivov in mu ohraniti njegovo najznačilnejšo potezo, mohamedansko vero, če je ni z reformami le omajal. Sv. stolica, ki je o vseh dogodkih najbolje obveščena, že pripravlja misijonarje tudi za mohamedance. Med mohamedance dosedaj namreč ni pošiljala misijonarjev, ker je bilo vsako delo nemogoče.

Ta revolucija je prinesla turškemu ljudstvu temeljito izboljšanje v vsakem oziru. Kakor vsi vzhodni narodi, so tudi Turki bili prepričani, da je treba ohraniti stare navade in mirno prenašati stari družabni red tako dolgo, dokler ne postane neznosen in dokler po njihovem mnenju ne pošlje Alah kakega moža, ki zruši, kar je neznosnega in nezdravega, in postavi na to mesto nekaj novega. Uspehi so pašo Kemala obdali z nekakim božanskim sijajem. Ker na Vzhodu ni bila nikdar izvedena stroga delitev med versko in svetno oblastjo, ga tem laže smatra ljudstvo tudi za svojega verskega poglavarja in mu ni štel v zlo, da je odstranil brezpomembnega kalifa. Mnogo mu je pripomoglo k njegovemu ugledu zlasti to, da je znal tesno spojit narodno misel z mohamedanstvom, tako da je sedaj nacionalizem del mohamedanske vere in v njeni službi.

Paša Kemal je mož, ki ve, kako daleč sme iti in kdaj se je treba ustaviti. On razpolaga s tisto neizmerno požrtvovalnostjo, ki je lastna vsem vzhodnim narodom. Turčija je postala pod njegovo vlado važna sila. Tudi država SHS je smatrala za potrebno, da je sklenila ob koncu decembra 1925 z njo pogodbo o prijateljstvu. V Kemalovih rokah je turški narod kakor glina, ki ji daje obliko on. Rusija je našla dobrega, pa tudi mogočnega zaveznika, ki ni prav nič podoben slabotnim in bojazljivim Turkom pred desetimi leti. (Dalje prihodnjič.)

Drobtine.

O poslikanih stenah.

Ni vseeno, kako so poslikane stene tvojega stanovanja. Tudi pri tem moraš paziti na okusnost in ne sme biti tako, kakor je ponekod, da cvete po stenah moder ali zelen mak, a listi so od marjetice. Tudi se pripeti, da iz makovega stbla poganjajo vrtnice in nageljčki in šmarnice — vse obenem in vse v isti barvi. Kar tlači te taka soba, ki ima take čudovite rastline na stenah, in če si primoran bivati v taki sobi in če je zunaj deževno vreme in ne moreš nikamor iz nje in opazuješ le-te čarovnije, tedaj ti je, kakor bi moral zblazneti. Kaj takega dobiš navadno v hotelskih sobah in po deželi. Če imaš lastno hišo, bi rad, da bi bile tvoje sobe lepše in razodeneše slikarju to željo. A slikar je navezan na stare predloge in kmalu imaš tudi v lastnem stanovanju oni zeleni mak in vrtnice, ki poganjajo iz maka. Zdaj so sobni slikarji že sami spoznali take neokusnosti. Zavrgli so stare predloge in slikajo dosti bolj primerno. Navadno je zdaj strop čisto bel, stene pa so v temnejši barvi in nimajo »okraskov« — nenaravnih rož. Paziti moraš tudi na te barve, da niso kričeče in te takorekoč ne treščijo kar ob tla, ko vstopiš v sobo. Glej, da bo neka prijetna in topla preprostost tudi na stenah tvojega stanovanja, kakor je to prikladno tudi za vso notranjost stanovanja, za pohištvo in okraske in za tvoje telo in za dušo. Vse, kar je preprosto, je lepo. Vse, kar je našemarjeno in kričavo, ni lepo.

Tigrček (pajek pisanog).

Komaj se prikažejo prvi solnčni žarki, že se umiva tigrček, to se pravi, da se otresa rosnih kapljic, ki so bile ponoči legle nanj. Potem se pozibava na pajčevini, da popadajo tudi s pajčevine kapljice, in se že ozira po zajtrku. Lačen je — pa se kakor nalašč zaleti mušica v njegovo mrežo — in skok! — je tigrček že na njej in jo povija in zavija z nitkami, ki jih dobiva iz šesterih bradavic, ki jih ima na zadku. Te bradavice so vse njegovo bogastvo, saj prede iz njih svoj dom — hišo in vse, kar premore. Tigrčkovo prebivališče je kaj lepo, prav umetniška je tista mreža, ki si jo izdeluje le ponoči. Podnevi bi bilo tako delo nevarno. Čeprav je tigrček tako prebrisan, da zna večkrat »umreti« in spet oživi, vendar bi ga pri »zidanju« njegove hiše že kako zalotil kak njegov sovražnik. Ponoči je pa vse mirno, vse počiva in tigrček je sam in je brez nevarnosti.

Najprej razpne 10 do 12 precej debelih nitk, tako da nastane četverokotnik, ki ima do 30 cm dolge stranice. Potem poteza iz levega ali desnega kota tega okvira druge nitke, ki niso sprijemljive. Ko je napravil osmo nitko, si pripravi v križišču vseh nitk pravo prebivališče, namreč neko manj ali bolj zmešano in gosto štreto, ki meri 2 do 3 cm v premeru. To je njegova »hiša«. Ves upehan je že od naporenega dela, pa postoji in počiva nekaj minut in se zadovoljno razgleduje po svojem domu. (Drugi pajki napravijo »hišo« bolj ob strani in ne v središču pajčevine.) Potem pohiti spet na delo: pripravi si »orodje«, da se z njim preživlja, napravi si nitko, ki lovi z njo svoje žrtve. To je nitka, namazana s smolastim oljem, ki je pritrjena na vse druge nitke na pajčevini.

Potem se pripravi tigrček, da naredi takozvano »stezico za ljubezen«. To je vijugasta nitka, ki je zelo sprijemljiva in se pričinja prav ob robu bivališča in teče do skrajnega spodnjega konca pajčevine. Nad »hišo« je druga, nekoliko ožja polovica te stezice, ki drži tudi do roba pajčevine. Po stezici prihajajo ženini. Skoraj se prikaže samec, ki je dosti manjši od samice, in čudovito poskakuje po »ljubezenski stezici«, dokler se ne ustavi tik pred samico in jo hipoma objame. To je pajkova svatba. Po 2 do 3 minutah pa poskoči samec od samice, ker se boji, da se mu ne bo zgodilo, kakor se zgodi z drugimi samci: da ga ne bo samica koj po svatbi — požrla. In že hiti po zgornjem delu »ljubezenske stezice«. A samica je urnejša: v hipu je za ubežnikom, zgrabi ga, ga povije z nitkami, ga grize do smrti in ga lepo mirno in z užitkom — požre. Potem se očedi, če se je kje drži košček pajčevine. Posebno pazi, da si lepo »umije« nožice, ki si jih pri tej priliki deva v »usta«.

Enoindvajset dni po svatovščini si prične tigrčkova gospa delati zibko — prvi kokon — za svoje mladiče. Najprej iztisne iz sebe kakih 200 rumenkastih, kakor glavice od bucke velikih jajčec, ki jih z zadnjimi nožicami zavije v rahlo, rjavo, svileno štenico. To štenico ali ta mešiček obda s trdnjšo snovjo in to je pravzaprav šele kokon. Dela ga skoraj eno uro. Pa se prične daniti — in samica napravi še naglo drugo pajčevino prav pod kokonom, da bi brž dobila kaj »živenga« v past. Po tolikem delu je prav lačna. — Kakor drugi pajki, je tudi tigrček — pajek - samotar. Zatorej ne mara obiskov in mu celo sorodniki niso dobrodošli. Če pa le pride kak stric ali sestra ali kdor že —

tedaj ga tigrček brž zgrabi, ga povije, grize in ogrize do smrti. Če je bila živalca precej rejena, tedaj jo spravi v »hišo« in jo ondi obesi v shrambo za tiste čase, ko bo sila velika.

42 dni po svatbi napravi tigrčkova gospa drugi kokon, ki ima tudi toliko jajčec kakor prvi in ga spet obda s pajčevino. V 63. noči napravi tretji kokon, ki ga obesi med prva dva. Tudi v tem kokonu so oplojena jajčeca, čeprav ni bilo nobenega samca več v pajčevino. V prihodnjih 20 nočeh si napreduje v presledkih 2 do 3 noči še eno veliko mrežo, ki pa ni tako

Kar cela vrsta znanosti se je že bavila z njim, fizika, zgodovina ver, narodoslovje itd. Saj si tudi domačin čudovitih njegovih lastnosti ne more drugače razlagati, kakor da mu prisodi dušo kot človeku. Vsak domačin ima tak les in vidi v njem posebljenje svoje duše. Po njegovi smrti je les posest dotičnega rodu. Na slovensko bi se bumerang prestavil kot »les, ki pride nazaj«. Če zadene, težko rani; če ne, pa prifrči nazaj in se zasadi v zemljo pred nogami tistega, ki ga je vrgel. To dejstvo je priznala brez pridržka tudi znanost.

metavci se postavijo vsakikrat tako, da ni kake skale ali debelega kamena blizu; kajti ob skali se bumerang pri vrnitvi razbije.

Posebne vrste je les lupara-ulburinja, ki ga vržejo v vodoravni smeri izpod štita. Kmalu pade na tla, skoči spet gor in brni proti sovražniku; neverjetno hitro se vrti in zdrobi žrtvi noge ali pa zlomi nasprotniku ščit.

Naprava bumeranga je zamudna in težavna; zato zlomljene bumerange skrbno popravijo, če se le dajo. Posamezne kose zlepijo s smolo iz posebne vrste bodeče trave ali pa jih



Moderne Turkinje.

velika kot prejšnje in tudi ne tako lepa. V 84. noči po svatbi napravi četrty in zadnji kokon. Čez nekaj ur pa omedli in umrje.

Kokoni se vzdržijo vso zimo. Iz jajčec se izvalijo le tedaj mladiči (in sicer v maju), če so bila jajčeca dovolj časa na mrazu (od 2^o do 3^o pod ničlo). K—s.

Čudo bumeranga.

Bumerang je oni znan les v podobi palice, ki ga rabijo avstralski črnici na lovu in ki prileti nazaj, če plena ne zadene. Domačini ga imenujejo »les duše«.

Napravljen je ta les iz akacije. Ne sme biti gladek in mora biti na eni strani bolj vzbočen kot na drugi ter mora imeti tam ris. To obliko dobijo s struganjem in upogibanjem v ognju. Skrivnost vrnitve tiči v prvi vrsti v risu, ne v vzbočini. Domačini skrivnosti ne poznajo več, temveč pravijo samo, da je Bog prednikom povedal, kako morejo skrivnost v bumerang včarati. Vržejo ga poševno navzgor in zmeraj proti vetru. Po kratkem zaletu sfrči vrteč se v višino in reže zrak v loku. Ko pride kakih osemdeset do sto metrov visoko, se spusti na zemljo na način, kakor smo zapisali. Previdni

zvežejo s kengurujevimi kitami. Pred uporabo namažejo les z mastjo in ga dobro zdrgnejo z rdečo kredjo, kajti s tem šele, pravijo črnici, dobi svojo nadnaravno moč.

Zarezan križ na bumerangu pravi, da je sovražnika zadel, pa ga ni ubil in je ta spet ozdravel. Vidiš pa na bumerangu tudi druga znamenja, trakov brez izrečnega pomena, dogodke iz zgodovine plemena, kače, povodnji, sveta drevesa, taborišča in raznovrstne znake. S posebnimi okrašenimi bumerangi dajejo takt pri svetih obredih in jih ne uporabljajo za noben drug namen.

Dr. V. Šarabon.

Nove knjige.

Tretji zvezek Zbranih spisov Ivana Cankarja. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. V Ljubljani, 1926. Založila Nova založba. Str. 408. — Knjiga, ki je izšla na cvetno soboto, obsega Cankarjeve spise iz l. 1900 in 1901, in sicer dve drami (»Jakob Ruda« in »Za narodov blagor«), novelo »Popotovanje Nikolaja Nikiča« ter črtice pa kritike in polemike, ki so bile tiskane v raznih listih.

Leposlovni spisi tega zvezka predstavljajo duševno enoto in celoto ter nam predstavljajo Cankarja kot bojovníka zoper osebno-nravno, literarno, politično pokvarjenost. Vsem nam, ki smo s Cankarjem živeli in spremljali ter sprejemali vsako njegovo knjigo kakor dogodek pa zaeno mislili, da ga vsega umevamo, nam ta III. zvezek po uvodu in z opazkami vendarle odkriva še toliko novega in doslej neznanega, da nam je knjiga zopet dragoceno razodetje. Čezdalje više se dviga ta borec za resnico in lepoto pred nami. Razvija se in raste in po tem zaporednem razvoju šele umevamo, kako strašno resen in odkritosrčen pisatelj je bil Ivan. Živo in tesno zvezan s svojim narodom je rasel samo iz njega, zanj in pred njim. Toda »oziri so mu bili neznani. — Ni imel ne vzroka ne volje, da bi kaj prikrival ali olepšaval.« Zato je bolelo na levi in desni, kadar je on udarjal. Toda udarjal je vedno plemenito; bil je piker, oster, nikdar oseben in sebičen, kaj šele da bi bil podel in pamfletist, kot so bili mnogi tedaj in so še danes. Vsa tri glavna dela, zbrana v tej knjigi, so tendenčna, kot trdi sam v pismu svojemu bratu, in sicer zato, ker nikjer drugod ni mogoče razodeti vse resnice. Sam prizna rezkost: »Kaj tako rezkega in resničnega nisem napisal še nikoli.«

Poudariti je skrbnost in, rekel bi, hladno poštenost urednikovo. Ni šala izluščiti Ivana Cankarja iz vrveža tedanje dobe, ne da bi sam kjerkoli vendarle dodal kaj iz svojega. Dr. Izidor Cankar pa je odgrnil ozadje vseh spisov s tako objektivno hladnostjo, da kar zazebe. In prav tak uvod in vse opazke store, da je knjiga izredno živa in potrebna. Za vse, ki se količkaj menijo za našo književnost, je tako osvetljen Ivan Cankar nov, poglobljen užitek. Če bi se po družtvih osnavali krožki, ki bi Cankarja skupno prebirali in studirali, bi bilo to za člane brezdvomno užitek in velik korak v boljše umevanje kulturnih prizadevanj sploh.

Končno se mi zdi treba ugotoviti še dejstvo, da o tem, na našem knjižnem trgu tako važnem dogodku, še ni noben za to poklican list črnil besedice, da si smo že pri tretjem zvezku. Ne samo, da se ni nihče pobavil s tem delom, niti beležil ga ni. Zakaj?

Knjiga se dobi pri Novi založbi in v vseh ostalih knjižarnah in stane broš. 68 Din, v polplatno vezana 84 Din, v polusnje vezana 110 Din. Kdor naroči celotno zbirko, bo prejel zadnji zvezek Zbranih spisov brezplačno. F. S. F.

Karel Širok: Polžja hišica. V Ljubljani, 1926. Založila M. Modic. — Karel Širok zлага prav ljubke pesmi, ki jih je že dosti uglasbil. St. Premrl in so po večini izšle v tržaškem mladinskem listu »Novi rod«. Nekatere izmed njih, kakor n. pr. »Jezus je majhen«, so tako pristrčne, da so si osvojile ne le otroške, temveč tudi duše odraslih. Zbirka »Polžja hišica«, ki jo je prav izvrstno ilustriral S. Šantel, je tudi take vrste. Prav malo je pesem v njej, ki bi bile bolj šibke. Druge zanimajo otroke, da bi jih poslušali še in še. Tudi jezikovna plat je dobra. Čudimo se, da ni našel pesnik gostoljubne strehe pri kakem našem večjem književnem podjetju. Saj imamo baš v tej dobi toliko slabih proizvodov prav iz mladinskega področja, ki jih izdajajo velika založništva. Tem več hvale je vredna ga. Modičeva, ki je založila to drobno, pa vendar tako ljubko in lepo »Polžjo hišico«. Prepričani smo, da bo mladina res z veseljem čitala to knjižico, ki jo prav toplo priporočamo. Km.

Našim malim. Spisal Fr. K. S. Meško. V Ljubljani, 1925. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. Cena trdo vezani knjigi 15 Din. — Meško ni bil zastoj toliko let med otroki v šoli in izven nje. Kakor radi bero one tri lepe zvezke, ki jih je po Mohorjevi družbi podaril »Mladim srcem«, tako se bodo tudi za to knjižico pulili, kdo jo bo prej dobil. Knjiga vsebuje 19 pesmic, 7 povesti in 1 igro iz bridke dobe svetovne vojske. V majhni priročni obliki obsega 86 strani in je v polplatno vezana, torej je tudi cena zelo zmerna. Pesmice, sicer nič moderne, pa bodo mali z veseljem brali in deklamirali. Knjižica zasluži, da jo toplo priporočimo posameznikom in knjižnicam. Ač.

Štiri leta v ruskem ujetništvu. V dodatku: Pregled zgodovine ruskega naroda. Napisal in založil Josip Grdina. Ljubljana, 1925. Natisnila in klišee izdelala Jugoslovanska tiskarna. V 8^o formatu, 612 strani. —

Ameriški Slovenec, ki se je vprav pred začetkom svetovne vojne vrnil na svoj dom v Prevaljah pri Preserju, je moral ob mobilizaciji pod orožje in bil štiri leta na Ruskem ujet. Zdaj je pa s prav ameriško podjetnostjo oskrbel Slovincem lepo knjigo, ki bo še poznim rodovom pričala, kaj so pretrpeli naši fantje in možje v ujetništvu.

Ob tej knjigi se bodo bivši ujetniki spominjali lastnih preskušenj, vsi drugi pa spoznavali, koliko morajo nedolžni pretrpeti, če se vname vojska, kakršna je bila svetovna. Pisatelju je rekel ruski kmet ob slovesu: »Povej Jugoslovanom, kaj vse si videl in doživel v ruskem ujetništvu; povej jim o krvavih dogodkih, ki si jih videl na lastne oči« (t. j. o boljševiških nasilstvih; str. 284). Pisatelj je to željo izpolnil: Pripoveduje nam svoje doživljaje lepo preprosto, domače, pristrčno, tako da knjigo težko odložimo. Opisuje kraje, ki jih je prehodil in prevozil, in to poživlja z zgodovinskimi podatki; opisuje ljudi, ki jih je videl in z njimi skupaj živel; opisuje pa zlasti trpljenje vojnega ujetnika. Grdina je najdlje služil v selu Bogohranimovu, to je v guberniji donskih kazakov, ki so se, zvesti svoji junaški in slavni zgodovini, odločno uprli boljševiški strahovladi. Srečujemo imena, ki se jih razveselimo kakor ljubih znancev: gubernija donskih kazakov leži ob dolenjem Donu, torej v krajih, kjer sta Ciril in Metod oznanjala evangelij Kazarom; prvi veliki hetman donskih kazakov je bil Jermak Timofejevič, ki je Rusiji priboril Sibirijo in ki ga srečamo v A. K. Tolstega povesti »Knez Serebrjani«; domov se je vračal Grdina skozi Ukrajino preko Dnjepra, skozi ozemlje zaporoških kazakov, ki nje kakor tudi njihovo Sič poznamo iz Sienkiewiczovega romana »Z ognjem in mečem«.

Kot dodatek je napisal še pregled ruske zgodovine; mislim, da smo mu Slovenci lahko hvaležni, da nam je s tem precej približal ta največji slovanski narod. — Moti v knjigi tole: jezik je ponekod premalo opiljen; želel bi si tudi dva zemljevida, enega za pregled evropske Rusije in enega o južnem njenem delu; tudi kazalo, ki bi vsaj vse naslove združevalo, bi bilo prav potrebno. Knjigo bo s koristjo in veseljem bral prav vsak in spoznal, kako »grozno je bilo življenje v tistih časih«, to je v času boljševizma (str. 289). Nabavile naj bi si knjigo (80 oz. 100 Din) zlasti knjižnice, da z njo postrežejo bivšim »vojennoplennim«. Ač.

nad pri raznih glagolih * drugi skladi; n. pr. preplašen nad * zaradi, po; zmerjati nad neredom * zaradi; noredčevati se nad kom * s kom; dvomiti nad čim * o čem.

nadaljen * nadaljnji (na + dalje + obrazilo -nji).

nadkriljevati (nemško-srbski) * prekašati, presegati, posekati.

nadležen v pomenu »kompetenten« * pristojen.

nagačiti * nagatiti.

nahajati se v pomenu »biti« * biti, ležati, (pre)bivati, stati, muditi se...

najbližnji * najbližji. Glej bližnji!

najti: to je našlo odobrenje pri večini * to je večina odobrila.

najti smrt * umreti, pasti (o vojaku), storiti smrt.

nakrat * mahoma, nagloma, kar, nenadoma, zdajci.

nakraten * načel, nenaden.

nanjga * nanj; na njega.

napajati se modrosti * z modrostjo.

napram * do, proti; v primeri s (z)...

naprej v pomenu »dalje« * dalje (naprej pa je nasprotje pojma »nazaj«).

nasesti komu (po nemšč.) * sestiti na limanice, iti v zanko ali past, ujeti se, dati se preslepiti.

nasladivati se * naslajati se.

naslonice (enklitike) napačno postavljene; n. pr. morebiti si jo pa le naslikal si v srce * morebiti si si jo pa le...; nato je hotel iti ogledat si okolico * nato si je...; ko je z naporom zbiral si njene poteze * ko si je...

naslonice v začetku stavka * na drugem mestu; n. pr. Sem jo vprašal * Vprašal sem jo. Mi je koj odgovorila * Koj mi je odgovorila ali Odgovorila mi je koj. Sem ležal ranjen * Ležal sem ranjen.

nastanem (nedoločnik: nastaniti) **koga kje** * nastanim.

na tem mi je (ležeče) * do tega mi je, za to mi je.

natveziti * natvesti, -zem.

navaditi se (navajen) **čemu, na kaj** (na koga) * česa, koга.

naveličan: koketa je vrgla ljubezen proč kakor dete naveličano igračo * zavrgla je ljubezen ko dete igračo, katere se je že naveličalo.

navzoč (pridevnik) * navzočen (stvorjeno z obrazilom -en iz prislova navzoči, t. j. na-vz-oči, »pred očmi«). Kdor piše »navzoč«, ima to besedo nemara za tvornosedanji deležnik glagola »navzem«?

nečimern * nečimuren (iz dajalnika).

nazivljati, -ljam * nazivati, -ljam (-vam).

nedoločnik kot nadomestek predmeta (objekta) ali prislov. **določila** * stavek z veznikom **da** (predmetni stavek); n. pr. Glasni »hoj« je nagnil

jezdeca obrniti svoj pogled tja * da je obrnil...; skrbno se je ogibala dati mu povoda... * da mu ne bi dala povoda; nimam dovolj moči v sebi to prenašati * da bi to prenašal.

nedoločnik kot prilastek, pridejan samostalniku * stavek z veznikom **da**; n. pr. sosedu si bosta prisvojila svobodo, se predstaviti na gradu * da se predstavi; to ti ne daje pravice jo vleči k tlom * da bi jo vlekel; nima prilike ž njo govoriti * da bi govoril; ni prišla z namenom, tu tako sedeti * da bi sedela; zaradi poskusov, oprostiti se * da bi se oprostil.

nedoločnik nedovršnih glagolov za glagoli premikanja * namenilnik; n. pr. prihajal je duhati malega človeka * duhat; šli smo trkati * trkat; pojdemo jih spremljati * spremljat; prišel je prositi * prosit.

nedoločnik za predlogi * samostalniki ali zavisni stavek ali pridevnik; n. pr. brez večerjati * brez večerje; ni za jesti * ni užitno; brez odgovoriti * ne da bi kaj odgovoril; za počiti * da bi [človek] počil.

nedovršni glagoli namesto dovršnikov; n. pr. tega si ni mogel razlagati * si ni znal razložiti; nisem se mogla premagovati * premagati; A. jutri odhaja * odide.

nehati z žvižganjem * nehati žvižgati. Prav pa je: z igro smo nehali, če mislimo reči, da smo delali pred igro druge reči: da smo peli, telovadili, deklamirali.

nek (zaimek) * neki (zloženka iz ne-in ki, kakor ne-kaj, ne-kje, ne-kdo).

neminoven (shrv.) * neizogiben.

neočakivan (shrv.) * nepričakovan, nenaden.

neodoljiv (shrv.) * nepremagljiv.

nepokoljebiv (shrv.) * neomajen.

nepravo: po nepravu * po krivem, po krivici.

ničemnica, -ik (č.) * malopridnica, -ež, ničvrednica, -ež.

nikalen povedek * trdilen v takih stavkih: da jih ni zmanjkalo nič manj ko 15 * da jih je zm... (zanikuje le se pojem »manj«).

njujin, njuni (zaimek) * njun (njijin, njijun).

nobeden (brez samostalnika) * nihče. **nobeden** * mora izpasti v takihle primerih: jaz nisem noben goljuf * nisem slepar; tu nimamo nobenega obstanka * nimamo obstanka.

noršnica * blaznica.

novost v pomenu »vest«, »poročilo« * novica.

občna imena nesklanjana pred lastnimi * se morajo sklanjati; n. pr. predsednik je pozdravil doktor Goljo in profesor Žibrtu * doktorja, profesorja.

obelodaniti * objaviti, priobčiti dati na svetlo.

obistiniti se (shrv.) * uresničiti se.

obitelj * rodbina, družina.

obkoljiti * obkoliti.

obnemagana ovčica * onemogla. Glagol obnemagati nima trpnega deležnika, ker je nepreložen.

oboji * oba v takih primerih: Izraz njiju obojih (= gospoda A. in gospoda O.) * obeh. Prav pa je: oboji so se hrabro borili (= obe vojski ali stranki).

obronek v pomenu brazgotina * obrunek od runiti = tolči. (Obronek = reber, pobočje.)

obrok v pomenu termin * rok. (Obrok je rata.)

obsoditi k zaporu * v zapor; k smrti * na smrt.

obstati, -anem (pregrešek) * priznati.

obstojati, -ojam * obstati, -ojim (ali obstajati, -ajam).

obvarovati koga (se) **pred čim** * česa.

očala, -li (ital.) * naočniki.

očeviden * očitviden.

očuvati kaj **pred čim** * obvarovati kaj česa.

od * raz, s (z) v takih primerih: vržem od sebe te verige * raz (s) sebe (ker jih nosi na sebi, ne pri sebi); kamen mi je pal od srca * s srca (ker je ležal kamen na srcu).

od * kakovostni rodilnik; n. pr. v roku od 24 ur * v roku 24 ur; dama od sedemnajstih let * dama sedemnajstih let; to je od velikega pomena * to je velikega pomena.

od česa, od koga * o čem, o kom za glagoli govoriti, pripovedovati, pisati, slišati, praviti i. dr.; n. pr. govorili so od vremena * o vremenu.

od koga * komu v takih primerih: slepar, od katerega si se dal prevariti * kateremu; obrekovanja, od katerih se je dala preslepiti * katerim...; sicer bi se ne bil dal prepoditi od takih slabosti * takim slabostim.

od za trpnim deležnikom * s (z); n. pr. Bled je obdan od gor * obkrožen z gorami; obdan od smrek * s smrekami; spremljan od tuljenja psov * s tuljenjem. Dober pa je predlog **od**, kadar izraža vzrok: utrujen od hoje (hoja je vzrok utrujenosti; utrujenost je posledica hoje); svetiti se veselja * od veselja.

odebelost * odebelelost (od deležnika odebelet glagola odebeleti).

odgovoriti s tožilnikom * na kaj; n. pr. vprašanje, ki ga je bilo težko odgovoriti * ki... nanje...

odlašati z odločitvijo * odlašati odločitev.

odločevati nad čim * o čem.

(Dalje prihodnjic.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

O lepem vrtu.

Inž. Ciril Jeglič.

Nagelj.

(Konec.)

II. Ponavljajoči ali vednocvetični remontantni nageljni (*Dianthus caryophyllus semperflorens*) se krepko obrastejo, ne razvijejo na enkrat toliko cvetja, zato pa dolgo in neutrudno cveto. Pri nekaterih zlahtnejših plemenih, ki se pozimi goje v steklenjakih, lahko režemo cvetje vso zimo. Na višku vzgoje in najpopolnejših oblik so orjaški zlahtni nageljni, zlasti takozvani ameriški remontanti z izredno dolgimi cvetnimi peclji, ki se kot lončni nageljni silijo za zimsko cvetje in zahtevajo strokovno oskrbovanje in posebno skrbno negovanje. Ker za navaden vrt ne prihajajo v poštev, jih ne bomo omenjali obširneje.

Remontantni nageljni se vzgajajo iz semena podobno kakor navadni vrtni nageljni, toda če jih hočemo prezimiti, jih moramo v septembru vlončiti in spraviti pred mrazom v zračne, svetle rastlinjake (sobe). Ne morejo torej prezimiti zunaj na vrtu. Vrtnarji razmnožujejo zlahtne remontante največ s potaknjenci pod steklom že januarja in februarja, čez en mesec potaknjence presadijo v lončke, potem na prosto, jeseni spet v lončke, kjer potem vso zimo razvijajo bogastvo čudovitega cvetja.

Izmed remontantnih nageljnov je za skromnejšega vrtnarja in še prav posebno za navadnega ljubitelja vrtnarstva, ki ne more vsega časa posvetiti le cveticam, najdragocenejši in gotovo najhvaležnejši nagelj Chabaud (»francoski« remontant). Ta nagelj je vzgojil francoski lekarnar Chabaud (izg. Šabo), ki je križal znani marjetni nagelj (*Dianthus caryophyllus* f. *Margaritae*) z raznimi zlahtnimi remontanti. Prvotni marjetni nagelj je doma iz južne Italije ter se odlikuje po svoji hitri rasti (cvete že v prvem letu) in močnim nagonom cvetenja; Chabaud je z najsrečnejšim uspehom združil dobre lastnosti marjetnega nageljna z zlahtnimi oblikami in barvami raznih bogato cvetočih remontantov v eno kri. Seveda so potem ta Chabaudov nagelj dalje izpopolnjevali in požlahtnjevali še drugi vzgojenci. Nagelj Chabaud ima torej od-

lično prednost, da že v prvem letu po zaseti v petih mesecih razvije množico najlepšega in velikega cvetja v bujnih barvah in oblikah, ki se na vrtu razcvetajo vse dotlej, ko jih za tre jesenski mraz. To plemo nageljnov prenese izredno mnogo vročine in suše ter je za vroče lege nenadomestljiv nagelj, pa tudi za vsak vrt nenadomestljiva poletna cvetica, dobra za okras vrta in za rezanje.

Pri novejših vzgojah nageljna Chabaud pazijo vzgojenci predvsem na čiste barve. Bela, škrlatnordeča in temnordeča barva se laže vzdrže kot rožnata, žveplenorumen in oranžna, ker se radi križanja rada spet prikaže stara sorta marjetnega nageljna.

Da nam čimprej začno cveteti, sejemo marjetne in nageljne Chabaud že januarja in februarja pod steklom ter ravnamo pri setvi podobno, kakor smo opisali pri navadnih nageljnih. Če sejemo v februarju, nam tedaj ti nageljni cveto od julija do septembra. Dobro je napraviti več zaporednih setev. Na prosto jih presajamo, kakor hitro mine nevarnost mrzlih spomladnih noči.

Na globoko obdelani in pripravi zemlji (peščeni ilovki, zagnojene z dobro razkrojenim hlevskim gnojem), ki ima zračno in solčno lego, prično sadike brž bujno rasti in že ob koncu junija se utegnejo pojaviti prvi popki. Že takoj ob prvem cvetju je pa treba misliti tudi na seme. Vse rastline z enostavnimi ali drugače pomanjkljivimi cvetovi moramo takoj odstraniti, da se z njimi ne oplode in ne pokvarijo zlahtnejše sosedje. Dobro je, da pazimo pri odbiranju semenskih rastlin tudi na lepo, zdravo in jedro rast s krepkimi cvetnimi peclji.

Nageljni Chabaud nam nudijo krasne čiste barve, njih cvet je velik in dobro pital (t. j. napolnjen). Iz prvovrstnega semena dobimo zelo visok odstotek pitalnega cvetja. Zato baš pri nabavi semena ne smemo gledati le na nizko ceno. (Na veliko in specialno se bavi z vzgojo nageljnov n. pr. v Nemčiji vrtnarsko podjetje Wilhelm Leid [Arnstadt — Thüringen], ki ima na razpolago množico najraznovrstnejših nageljnov, zlasti lončnih, seme in sadike. Bogato izbero semena pa nudijo tudi druge znane nemške vrtnarije [n. pr. Benary in Haage & Schmidt v Erfurtu, Teicher v Striegau — Schlesien i. dr.]. Svetovno znani gojitelji nageljnov so

tudi češki vrtnarji. Pri nas dobavljajo zlasti prav lepe nageljne Chabaud tudi Sadjarsko in vrtnarsko društvo [podružnica v Ljubljani], navadno od tvrdke Jak. Ziegler v Salzburgu.

III. Kakor smo že omenili, imamo med remontantnimi nageljni tudi prvovrstne sorte za vzgajanje v loncih, katere s primerno kulturo lahko prisilimo, da nam cveto pozno jeseni ali pa rano spomladi itd. Jako priljubljene lončne rastline nudi krepko rastoče plemo drevesastih nageljnov z olese- nelimi stebli. So pa med lončnimi nageljni tudi plemena, podobna po svoji naravi navadnim vrtnim nageljni; ti navadni lončni nageljni lahko prezimijo zunaj na prostem. Posebna vrsta lončnih nageljnov so znani viseči ali gorski nageljni, katere prezimimo v hladni sobi, kjer ne zmrzuje. Tako lepih visečih nageljnov, kakor jih vidiš na kmetih, ne najdeš na nobenem oknu ob prašnih mestnih cestah.

Slednjič naj še omenim poleg vrtnega nageljna kot posebno vrsto znani **binškošni nagelj** (*Federnelke* — *Dianthus plumarius*), ki se na vrtovih često uporablja za obrobke gredic in rabate. Je nizke (do 30 cm) in krepke rasti, manj izbirljen in neobčutljiv ter razvije v maju in juniju množico brhkega (belega in rožnatega), močno vonjivega cvetja, ki nam v tem času prav dobro služi tudi za rezanje.

Binškošne nageljne razmnožujemo na nespolni način, s potaknjenci, kakor remontantne nageljne, in sicer napravljamo potaknjence takoj, ko odcveto, ker v juliju so poganjki v polnem soku in ne prestari ne premladi. Razmnoževanje s semenom se zlasti za boljše sorte ne priporoča, ker se v semenu sortni značaj ne podeduje dovolj stanovito.

Navadnih binškošnih nageljnov ni treba uzimovati, ostanejo preko zime lahko na prostem in le v golih zimah brez snega pokrijemo rastline s smrečjem. Pač pa imamo dandanes med binškošnimi nageljni že tudi remontantne sorte, ki na jesen ponovno cveto; te sorte se uporabljajo kot lončnice in cveto v steklenjaku vso zimo.

Ker binškošni nageljni voljno prenašajo tudi neugodnejše vreme, vzdrže rastline na vrtu po šest in več let. Posamezne rastline se v petem in šestem letu tako razkošatijo, da se včasih

iz enega grmiča prikaže sto cvetov. Takšni starejši močni grmiči v strnjeh njih nasadih blišče ob gredicah s svojim bujnim, zalim cvetjem kakor cvetoči val, ki ti že od daleč z ljubeznivim sijajem veselo pljusne v srce.

* * *

Ali ste že precepili nerodovitno sadno drevje, zavarovali poganjke iz cepičev precepljenega sadnega drevja, pripravili tobačni izvleček za zatiranje listnih ušic, modro galico in žveplov prah za glivičaste bolezni na drevju in trtah, gnojnico za zalivanje zelenjadi, posejali pozne kolerabe, rožni in listni kapus, pozne karfijole, letno redkev, letno solato, pozni grah, nizki in koljeni fižol ter kumare, posadili rano zelje in ohrovt, zeleno, peso, paradiznike, opleli in okopali peteršilj, korenček, čebulo, česen, rano solato, kolerabe, rani krompir, posadili poletne cvetice (astre, petunije, šeboje, cinije, nageljne itd.), posejali dvoletne cvetice (šeboje, zvončnice, vrtno nageljno, marjetice, kresnice, gajlardije itd.), okrasili verande in balkone, prenesli sobne rastline na vrt v senco, oleandre na solnce, pokosili trato, obsekali pota, pospravili in osnažili klet?

O prehrani.

Piše dr. Anton Breclj, zdravnik v Ljubljani.

5. Nekaj o prebavi in prebavljivosti.

Prehrana našega telesa je odvisna od prebave. Prebavo imenujemo delo onih mnogovrstnih telesnih naprav, ki hrano sprejemajo, jo po svoje izpreminjajo, predelano in presnovano vsrkavajo ter oddajajo telesu na splošno uporabo, neuporabne in odvisne snovi pa izločajo. Te naprave, pravimo jim prebavila, sestoje iz ust, gola, požiralnika, želodca, tenkega in debelega črevesa, danke ter raznih priveskov, ki so važne pomožne naprave. Vsaka teh naprav ima pri prebavi svoje posebno opravilo, uspešno in nemoteno pa poteka prebavljanje takrat, ko vsi ti posamični deli delujejo vzajemno in skladno. Ako le en del ne opravlja svojega določenega opravila prav, je moteno in ogroženo delovanje drugih delov in celokupne naprave, prebavljanje je otežkočeno ali onemogočeno.

Hvala Bogu, glavni del prebavnega dela poteka brez našega zavestnega in hotnega sodelovanja — popolnoma samosvoje se vrši prebavljanje po 8 metrov dolgi cevi od želodca do konca debelega črevesa! Samo začetek in konec prebavljanja imamo v svoji oblasti, po svoji volji

sprejemamo hrano in izločamo odpadke. Samosvoje prebavljanje v želodcu in vsem črevesu poteka redoma neoporečno; večinoma vsa motenja prebave izvirajo iz nepravilnega sprejemanja hrane, jedenja in pitja ter nepravilnega izločanja.

a) Ali znaš jesti?

Smešno in skoraj žaljivo vprašanje, kajne? In vendar moram kot zdravnik s četrstoletno izkušnjo poudariti, da celo mnogo odraslih ljudi ne zna prav jesti in da se ljudje navadijo pravilno jesti po bridkih izkušnjah, ko so si z nepravilnim jedenjem pokvarili prebavila in nakopali resne, časih neozdravne bolezni.

Največ škode povzroča naglica pri jedenju in pitju. Otroci jedo in pijo hlastno, ta razvada ostaja večini ljudi tja v pozna leta, odtod toliko bolehanja v želodcu in trebuhu.

Košček kruha ali mesa, odgrizek sadja ali kake zelenjave se malo povalja po ustih in potem se spravi z večjo ali manjšo silo navzdol, da ga je čutiti, kako drgne po vsem požiralniku. Tudi najboljši kosček kruha ali mesa ali sadja, použit na ta način, napravi več škode ko koristi. Ako ga ne zdrobimo v ustih, kjer imamo zato primerno pripravo v zobovju, kdo naj ga kesneje zdrobi, ko je vsa prebavna cev mehka? Res da prebavni soki polagoma raztope tudi trde kose, toda to delo je sila težavno in zamudno, v mnogih primerih nemogoče. Tako se želodec preobremenja z delom, ki ni zanj, zato obnemore in — zboli.

Mnogokrat vsebuje trd grizljaj nevarne primese (kosti, koščice), ki se kaj rade zataknejo v goltu ali požiralniku ter povzročajo zelo nevarne poškodbe, tudi v želodcu in črevesu so tja zašle trdine in ostrine neprežvečenih grizljajev mnogokrat usodne. Kolikrat se zaduši otrok na kosčku sladkarije ali kruha ali na češnji ali češplji, ki mu obtiči v goltu in tako zapre sapnik. Tudi golaž je v tem pogledu nevarna jed; trdega kosa golaža, ki je navadno žilnat in hrustančast in se ga drži še kosček kosti, marsikdo ne utegne žvečiti, ko se mu mudi na vlak ali drugam, pa ga pogoltne in — se zaduši, ker se mu grizljaj zatakne v goltu. Opreznosti je treba, temeljitega žvečenja torej, tudi pri ribah in pticah!

Mnogi ljudje rabijo usta samo kot lijak, ki vanj nalijajo vroče, mrzle ali kako drugače kvarne tekočine. Kolikrat se opari požiralnik in želodec! Usta so boljše zavarovana zoper

toplotne ali kemične poškodbe, ker so prevlečena s trpežnejšo sluznico kakor je požiralnik ali želodec, zato pokvarijo prevroče ali premrzle jedi ali pa jedke snovi, kakor so kisline, lugi ali rudninske soli, manj usta nego požiralnik in želodec. Mnogokrat se kdo nehotno zastrupi s kakim močnim jedkim strupom, ko ga je tako naglo pogoltnil, da ga še okusiti ni utegnili!

Mehanične, toplotne in kemične okvare požiralnika in želodca se pokazajo časih šele polagoma; kot posledice hlastnega jedenja se posamični neznatni dražljaji kopičijo ter povzročajo trajne in teže ozdravljive bolezni, kakor so kronična vnetja (»katari«), čiri ali uljesa v želodcu, rak v požiralniku in želodcu.

Kako torej?

Usta je treba rabiti pri pitju in jedenju smotrno! Vsak požirek tekočine naj se zadrži v ustih toliko časa, da se primerno segreje ali shladi, da izreče okus z drugimi čutili, ki so nameščena v ustih, svojo sodbo o njem, ali je za uživanje primeren ali ne. Kar je prevroče, premrzlo, prekislo, pregrenko, preslano, prejedko ali kako drugače sumno, rajši izpljuni, kakor da požreš! Zatorej pij po požirkih vsako tekočino, tudi dobro pitno vodo!

Vsak tog ali trd založaj z drobi in zmelji z zobmi v najmanjše drobce. Med tem delom zobovja in jezika, ki opravlja važno opravilo mlinarja, ti priteka iz malih žlez, posejanih v ustih, in velikih žlez, nameščenih izven ustne dupline, mnogo slin, vodene tekočine, ki vsebuje poleg drugih sestavin tudi precej sluzi in neko kvasilo. Tekočina razmaka zmrzljive drobce grizljaja v nekako redko kašo, sluz pa napravi lažjo zmes opolzko. Med tem delom, ako ga vršimo temeljito, zapazimo že z okusom neko izpremembo v sestavi grizljaja. Grizljaj kruha ali kake druge škrob vsebujoče jedi se osladi — znak, da kvasilo v slini izpreminja škrob v sladkor. To prebavljanje škroba ni popolno in ni važno, ker se sladkorine (ogljikovi vodani) prebavljajo nižje, tolšč in beljakovin pa slina kemično ne izpreminja. Glavno in važno delo ust je fizikalno: zdrobljenje in prepojenje grizljaja! S takim žvečenjem se dajo z lahkoto ugotoviti in po potrebi izločiti vse trše primese (koščice, drobci emajlirane kuhinjske posode i. dr.). Grizljaj je šele po taki predelavi sposoben, da ga brez škode pogoltne.

Razpasla se je med nami usodna razvada, da se hranimo brez žve-

čenja! Hočemo hrane, ki je ni treba gristi in drugače z zobmi obdelovati, ker se nam zdi druga hrana — pre-kmečka ali naravnost divjaška, zato se pripravlja hrana po mestih in marsikje že tudi po kmetih tako, kakor jo prenašajo ljudje, ki še nimajo ali pa že nimajo več zob, torej dojenčci ali pa brez zob starci. Vse, kar uživamo, mora biti nežno in mehko, naj si bo kruh ali meso, zelenjava ali sadje. Kar se ne da s kuhanjem, praženjem, pečenjem in parjenjem dovolj zmehčati, se mora s sekljanjem, strganjem, tlačenjem ali kako drugače tako pripraviti, da ti ni treba več zob rabiti, ko ješ. Kdo se še upa postaviti na mizo kaj trdega?

In posledice? Treba nam je čezdalje več zobnih zdravnikov in tehnikov, ki imajo vedno polne čakalnice, in bolehanja na prebavilih je čezdalje več.

b) O zobeh.

Kako redki so dandanes ljudje, ki imajo v dobi odraslosti ali celo starosti še zdrave zobe. Tam kje med hribovci, ki ne poznajo ne zobnih krtačic, praškov, pomad in ustnih vod, so še taki, ki imajo popolno zobovje, uporabno tudi pri 60 ali 70 letih! Kako neki je to umevno, ko med olivkanci, starimi 20—24 let, komaj dobiš koga, ki ima vse zobe in svoje?

Narava ima svoje zakone in se ne da pehariti. Po teh je določeno, da se ohranja vsak organ ali ud telesa, ki dela, da pogine vsak del živega telesa, ki nima opravila. Ta postava velja tudi za zobe. Zobje morajo delati, gristi in mleti, sicer razpadejo!

Zobje nam niso radi lepote ust ali čiste izgovarjave potrebni, marveč radi dobre prebave! Z delovanjem, grizenjem, trganjem in mlenjem se krepe in ohranjajo zobje, z žvečenjem se pripravlja vsak grizljaj za dobro prebavo. Zato je treba pri vsaki jedi nečesa, kar zaposluje zobovje. Najnavadnejši in najprimernejši predmet je — kruh v primerni obliki, kruh, ki potrebuje obdelovanja zob! Trd, žvečenja vreden in potreben kruh je pri vsaki jedi za dobro prebavo potreben in za ohranitev zob več vreden ko vsa nešteta umetna sredstva, ker z žvečenjem se urijo in čistijo zobje, z žvečenjem se proizvaja slina, ki je za nadaljno prebavljanje važna. Skorja ali krajec trdega, suhega kruha je za prebavo samo in pa za ohranitev zob neprecenljive vrednosti! Žal, žal, da je takega kruha pri nas čezdalje manj v rabi, vse hoče le »finega« pečiva!

Znano je ime ameriškega zdravnika Fletcherja (izg. Flečerja), ki je učil ljudi, naj hrano toliko žvečijo, da se vsak grizljaj izpremeni že v ustih v redek sok. S takim žvečenjem se prebavnost hrane izdatno poveča in potreba po hrani znatno zmanjša, po Fletcherjevem mnenju najmanj za eno tretjino. Navzlic ameriškemu pretiravanju je v »flečrovanju« precej zdravega jedra!

c) Red.

Velikega pomena za uspešno prebavljanje je — red! Koliko se greši v tem pogledu že izza prvih mesecev in tednov! Dojenček veča, ker ga kaj tišči ali boli ali ker je moker, a mati ga podoji, tudi če ima otročiček poln želodček od prejšnjega podoja. Tako se otročiček začasno potolaži, a želodček se mu polagoma preteguje in njegovo delo moti — prebava se kviri, kar povzroča dojenčcu velike težave in bolečine — materi pa sitnosti in skrbi.

Večji otroci imajo navado, da si vedno polnijo usta in želodec; zdaj kos kruha, zdaj sadje, zdaj sladkarijo, zdaj mleko, vsako uro se jim hoče česa, ko pa pride čas pravega obeda, kosila ali večerje, se čudijo roditelji, da otroci nimajo nikake slasti do jedi. Taki otroci dejansko upadajo, pre-skrbni roditelji jih pitajo z umetnimi hranivi ter raznimi redilnimi mokami, mesnimi izvlečki, prebavljenimi beljakovinami in podobno navlako, ki se jim kričeče ponuja po voglih in časopisih; otroci začno resno hirati, bledeti in mršeti, zdaj pa pridejo na vrsto zdravila, ki naj dajo razvajenim otrokom slast do jedi in moč in naj jih obvarujejo grozeče — jetike! Kolika nespamet! Mnogo takih otrok sem ozdravil v najkrajšem času, če je bila le mati dostopna pametnim razlogom, vsakikrat — edino z urejeno hranitvijo; otrok naj dobi navadno, primerno hrano ob svojih rednih časih, vmes pa nič, in sicer prav nič! Tudi pri odraslih je nered v hrani vzrok nešteti prebavnim težkočam.

Kako torej? Jesti je treba šele tedaj, ko je želodec prej zaužito hrano prebavil in oddal črevesu, ko je torej želodec prazen, kar se pojavi z občutkom lačnosti, ki je povsem različen od lačnosti ust in oči!

č) O prebavnosti jedil.

Učenci so ugotovili, koliko časa rabi želodec, da prebavi posamična jedila, na nešteti poskusih. Seveda, vsi želodci niso enaki, na splošno pa velja tale razpredelnica o prebavnosti jedil, ki jo podajam v kratkem

izvlečku in ki kaže, v kolikem času prebavi želodec posamične jedi in pijače in v kolikih množinah:

V 1 do 2 urah:

- 100—200 g ($\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{5}$ litra) čiste vode ali slatine (kisle vode),
- 200 « čaja, kave, kakava brez dodatkov,
- 200 « piva ali vina,
- 200 « čiste juhe,
- 200 « mleka,
- 100 « mehkih jajc (to je 2 jajci).

V 2—3 urah:

- 300—500 g ($\frac{3}{10}$ — $\frac{1}{2}$ litra) vode, piva ali vina,
- 300—500 « mleka,
- 200 « kave s smetano, kakava z mlekom,
- 200 « močnega (južnega) vina,
- 100 « jajc sirovih, trdo kuhanih ali ocvrtih,
- 250 « telečjih možganov, belih jeter (priželjca) kuhanih,
- 200 « krpa, postevi in drugih rib kuhanih,
- 150 « karfijole, spargelnov ali krompirja kuhanega,
- 150 « črešenj, češpelj, jabolk, hrušk svežih ali kuhanih,
- 70 « belega kruha — prepečenca,
- 50 « piškotov.

V 3—4 urah:

- 250 g govedine sirove ali kuhane, telečjih nog, goloba kuhanega,
- 230 « mlade kokoši kuhane, jerebice pečene,
- 200 « goloba pečenega,
- 160 « gnjati sirove ali kuhane,
- 150 « belega ali črnega kruha, piškotov,
- 150 « krompirja, riža kuhanega,
- 150 « špinače, korena, kolerabe (kuhanih),
- 150 « kumar v salati, redkvice,
- 100 « telečje pečenke, goveje pečenke (tople ali mrzle).

V 4—5 urah:

- 250 g goveje pečenke (filet ali beefsteak),
- 250 « gosi ali race pečene, goloba ali zajca pečenega,
- 250 « govejega jezika prekajenega,
- 200 « slanika (osoljenega),
- 200 « graha (zmečkanega),
- 150 « fižola v stročju,
- 100 « prekajene svinjine.

Marsikdo pogreša v gorenji razpredelnici naših običajnih jedi. Pripomniti moram, da prebavnost takih jedi še ni raziskana in da so v gorenjem seznamu našete samo enostavne jedi, ki se pač povsod enako pripravljajo.

Prebavnost naših domačih jedi bi cenil takole:

- 250 g ($\frac{1}{4}$ l) ovsnega ali ječmenovega soka 2—3 ure,
 250 « ($\frac{1}{4}$ kg) ajdovih žgancev 4—5 ur,
 250 « koruzne polente (dobro kuhane) 3—4 ure,
 250 « mlečne kaše (razkuhane) 4—5 ur,
 250 « štruklja kuhanega 4 do 5 ur,
 250 « štruklja pečenega 5 do 6 ur.

Jedi, ki vsebujejo moko, sladkor in mast, so teže prebavne, zlasti ako so še pečene ali cvrte.

Vsakdo z lahkoto uvidi iz predstojčega sestavka, da je v navadnih razmerah treba po vsaki jedi najmanj tri ure opustiti uživanje vsakršne jedi, po večjih obedih pa še več časa, da more želodec prebavno delo opraviti in se izprazniti. Zelo zdravo je in za uspešno prebavo potrebno, ako damo želodcu vsaj kratek odmor tudi med dnevom!

Bistre oči naših mater in gospodinj pa bodo razbrale z omenjene razpredelnice še marsikaj drugega, kar je za pripravo jedi in sestavo jedilnih listov velike važnosti.

Glavni obed imamo v naših krajih sredi dneva, drugod ga imajo proti večeru, kar je v zdravstvenem pogledu bolj priporočljivo. Dokler ima želodec mnogo posla s prebavljanjem, ni človek toliko sposoben ne za telesno ne za duševno delo. Tudi je škoda časa, ki ga sredi dneva izgublamo z jedenjem in kar je s tem opravičljivo nujno v zvezi. Zato bi kazalo, da prenesemo glavni obed na večerni čas, ko je dnevno delo dovršeno. Sevé, kasne večerje niso priporočljive; nezdravo je legati k počitku s polnim želodcem, spanje in prebava trpita pri takem ravnanju.

Odločilnega pomena za prebavo je torej začetek, ki ga imamo v oblasti, da hrano sprejemamo samo v presledkih, ki nam jih določata neskvarjen občutek lačnosti in pameten preudarek, in da sprejeto hrano v ustih smotrno pripravimo s temeljitim žvečenjem. Nadaljnje prebavno delo opravlja telo samo brez našega zavestnega sodelovanja, tako nekako samoupravno; čim manj ga motimo, tem točneje se vrši kar samo po sebi.

d) Želodec.

Želodec ima več za prebavo važnih nalog. Podoben je zelo prožni in raztegljivi vreči, ki ima prostora za poldrug do poltretji liter pri srednjem odraslem človeku. Seve, mnogi ljudje

si ga s preobilnim jedenjem in pitjem pretegnejo na dvojno in trojno prostornino. Tako pretegnjen želodec izgubi prožnost in se ne da več popolnoma skrčiti in ne more več vse vsebine izpraznjevati, kar pomeni zelo nevšečno motenje. Vedeti je treba, da želodec ne vsebuje samo tega, kar je prejel po požiralniku, marveč dodaja prejeti hrani mnogo svojega soka, časih toliko in še več, kolikor znaša množina hrane, kolikor ga pač rabi za svoje prebavno delo.

Želodčni sok, proizvod nešteti žlez v želodčni sluznici, vsebuje tri važne sestavine: kislino in dvoje kvasil. Želodčna kislina je precej močna solna kislina; na en liter soka pride 3 do 5 gramov čiste kisline. Ta kislina je za delo kvasil v želodcu potrebna, glavni namen pa ji je, da razkužuje želodčno vsebino. Koliko kužnih kali prihaja s hrano v želodec, a kislina zdravega želodca jih mori in končuje kar sproti. Vse, kar nam kvari želodec (neprimerna jed ali pijača, nezmernost ali hlastnost pri jedenju in pitju in druge škodljivosti), kvari tudi izločanje želodčnega soka in zmanjšuje solno kislino — tako so odprta vrata raznim kužnim kalem v telo, ker v črevesu se kužne kali nemoteno razvijajo in vrše svoje razorno delo.

Eno izmed želodčnih kvasil je sirilo, ki strjuje tekoče beljakovine. Mleko, jajči beljak in rumenjak ter podobna hraniva se nam v želodcu sesirijo. Važno je, da sesirjene beljakovine ne tvorijo velikih kep, ki so kajpada teže prebavne, marveč manjše kepice in kosmiče. Zato je nespametno goltati mleko v velikih požirkih ali jajce kar celo nakrat izpit!

Drugo, važnejše kvasilo je ono, ki razkraja beljakovine v raztopne spojine, pravijo mu pepsin. Pepsin deluje samo v kisli raztopini. Ako vržemo v tekočino, ki smo ji dodali pepsina in kisline, košček mesa ali strjenega beljaka, se ta košček polagoma tako raztopi, kakor košček sladkorja ali kuhinjske soli v vodi. Pepsin razkraja samo beljakovinate snovi v raztopne, tolšč in sladkornin pa ne izpreminja.

Prebavljajoči želodec zelo živahno deluje, naznotraj izloča obilo soka, njegova stena pa, ki je vseskoz gosto prepletena z mišičjem v raznih smereh, se neprestano giblje. Tako želodec sam meša, kakor kuharica s kuhalnico, svojo brozgo sem in tja, ker vsak del v želodcu nima istega opravila; in kar je vsebine pre-

bavljene, jo oddaja sproti v črevo nekako v presledkih. Ako mu je vsebine preveč ali mu je ta vsebina nevšečna, jo pa pahne navzgor in nazaj skozi požiralnik in usta ven. Bruhanje je pri otrocih pogosto in lahko, ker imajo občutljiv želodec, ki odvišno ali kvarno hrano zavrača, pri odraslih pa želodec zavaljo nešteti žalitev in okvar počasi otopi, da njegova samoobramba ne deluje več v takšni meri, zato pa je toliko bolehanja na želodcu pri odraslih in starejših ljudeh!

Želodec nam torej začasno hrani zaužito hrano, jo temeljito prepaja s tekočino in redči, s solno kislino razkužuje, beljakovine v njej razkraja v raztopne sestavine.

e) Čreva.

Tenko črevo prejema hrano, ki jo je želodec zelo razredčil in deloma razkrojil, v dvanajstnik, kakor se imenuje kakor podkev zaviti začetni del tenkega črevesa. V dvanajstnik (dvanajst, to je trikrat po štiri prste dolgo črevo) se izlivajo izločki dveh največjih žlez v telesu, jeter in trebušne slinavke. Izloček jeter, žolč, priteka v črevo, kadar prihaja hrana iz želodca, in vpliva na tolšče, ki so ostale dotlej neizpremenjene. Žolč ima to posebnost, da tolšče razpršuje v drobne kroglice in tvori tako mleku podobno tekočino, ki plavajo v njej maščobne kroglice. Žolč sam ne more tolšč razkrajati, pač pa pomaga to važno delo opravljati soku trebušne slinavke in črevesnemu soku. Brez žolča je prebava tolšč zelo otežkočena, tudi gibanje črevesa zastaja, ako ni žolča v njem.

Skupno z žolčem se izliva v dvanajstnik tudi sok trebušne slinavke, ki je najvažnejši prebavni sok, ker razkraja vsa prebavna hraniva, tolšče, beljakovine in sladkornine v raztopne spojine. Bolje kakor kvasilo v ustni slini razkraja posebno kvasilo trebušne slinavke škrob in druge sladkornine, bolje kakor želodčno kvasilo raztaplja posebno kvasilo beljakovine, razpršene tolšče pa razkraja s pomočjo žolča posebno kvasilo tega soka v raztopne sestavine. Iste lastnosti ima tudi črevesni sok, ki se tvori v nešteti žlezah gorenjega dela tenkega črevesa. Vse, kar je prebavnega v hrani, se razkraja in raztaplja. Pri tem prebavnem delu pa pomagajo črevesu ogromne množine vsakovrstnih gliv, ki bivajo redno v črevesu kot nekake pomočnice in za svojo pomoč dobivajo hrano in ugodno bivališče.

V tenkem črevesu je naprava, ki prebavljeno hrano srče in oddaja krvnemu obtoku. Sluznica je namreč kar posuta z drobnimi resicami, ki mole v črevesno vsebino in iz nje srebljejo pripravljeno hrano kakor koreninice rastlin iz zemlje. Črevo se giblje, premeta vsebino in jo polagoma peha naprej. Prebavna hrana se prebavlja, prebavljene hranivne snovi prevzemajo resice in jih spravljajo v telesni promet.

Debelo črevo dobiva iz tenkega velike množine riževi vodi podobne tekočine, ki vsebuje neprebavne ostanke hrane, prebavne sokove in neznanske množine glivic. Debelo črevo ima nalogo, da uporabne snovi posrče. Učenjaki so izračunili, da izloči človek pri navadni hrani v enem dnevu kakih 5 litrov prebavnih sokov v prebavno cev (1 l slin, $1\frac{1}{2}$ l želodčnega soka, 1 l žolča, $1\frac{1}{2}$ l trebušne slin in črevesnega soka). To vodo in kar je v njej še uporabnih spojin, kakor je solna kislina, sestavine žolča in mnogo kvasil, polagoma vsrkava ter oddaja zgoščeno vsebino brez uporabnih snovi naprej.

V danki se zbirajo neuporabni ostanke prebave ter dobivajo poltogo obliko govna ali lajna. Izpraznjevanje ali izločanje danke imamo v svoji oblasti, odtod izvirajo neprilike in resne bolezni. Napolnitev danke z govnom se nam javlja kot »potreba«, ki nas sili, da se izpraznimo. Toda dogaja se neredkokrat, da to potrebo ne uvažujemo, največkrat ker se nam ne ljubi ali ker ne utegnemo. Govno se v danki še bolj zgošča in strjuje, ker danka tekočino vsrkava. Izločanje strjenega govna je že težavnejše; govno tako zastaja v danki, razvija se zaprtje z mnogimi nevšečnostmi in časih resnimi bolezenskimi znaki. Zaprtje pospešuje hranitev z jedmi, ki vsebujejo mnogo neprebavnih snovi, in pa življenje brez zadostnega gibanja. V mladih letih naj se vsakdo privadi, da opravi to svojo »potrebo« redno vsak dan vsaj enkrat ob določenem času, zanikrnost v tem pogledu se kesneje bridko maščuje!

Mnogokdaj nastopi tak položaj, da človek več dni ne more ali ne sme užiti po naravni poti ničesar, tudi vode ne. Brez hranivnih snovi že izhaja več dni, brez tekočine pa ne. V takih primerih se da človeku pomagati z vlivom v danko, ki ima o sposobnost, da posrče poljubne množine vode in raztopljenih snovi. Takemu človeku je treba najprej izprazniti govno s čistilnim vlivom (milnica, to je voda z raztopljenim

milom, je najbolj primerna), za tem naj dobi hranilni vliv, ki vsebuje poleg vode še kako raztopljivo hranivo, n. pr. sladkor ali umetno prebavljeno beljakovino. Znano je, da se dajo v telo spraviti različne raztopne snovi, kakor zdravila, po tej poti.

Mati.

Moderna morala.

Odkar se ženske ne brigajo samo za dom, ampak so stopile tudi v javnost in zahtevajo svoje posebne pravice, so prišle z moškimi navzkriž, ki trdijo, da je mnogo zadev takih, ki ženskam prav nič mar niso in ki tudi niso zanje. Dandanašnji so ženske že za torej, da glasno povedo v javnih nastopih, kaj mislijo, kaj vedo in kaj zahtevajo, in se nič več ne skrivajo za nevednostjo. To ima tudi svojo slabo stran. Zakaj ženske so prišle tako daleč, da menijo, da morajo tudi živeti tako kakor moški, ki jih posnemajo posebno v vseh njihovih najslabših lastnostih, ustvarile so si novo, moderno moralo. Zato niso ženske več one, ki bi dobro vplivale na moške, ampak so jim v nečednostih enake, in temu pravijo, da svobodno živijo in so enakopravne z moškimi. Ker je »enakopravnost« pokvarila skoraj vse čednostno življenje današnjih dni, so sklicali lani v novembru posebno zborovanje, ki se ga je udeležilo 25 narodov. Štiri poglavitne točke so bile, ki so o njih razpravljali na tem zborovanju v Gradcu. Govorili so v prvi točki o nemoralnih slikah v izložbah, o nečednih knjigah in slabem časopisju. Kako se trgovci ravnaajo povsem po željah občinstva in policija ne izvršuje tozadevno svojih dolžnosti. Tako n. pr. prepove kako predstavo v kinu, češ, da ni za mladino, pusti pa, da visijo zunaj pred kinom slike, ki so hujše in ki več škodujejo, kakor pa če bi bila mladina pri dotični predstavi. Na vseh koncih in krajih vidiš stvari, ki kvarno vplivajo na mladino, in potrebno bi bilo, da bi že napravili mednarodne zakone v tem oziru, po katerih bi bili vsi oni, ki na ta način javno pohujšujejo mladino, kaznovani prav občutno. — Pri drugi točki so govorili o izseljeniškem vprašanju in o trgovini z dekleti. Določili so posebne ženske zastopnike, ki bi bile v tujih deželah za to, da bi se zavzemale za mlada dekleta. — Pri tretji točki so govorili o javnih hišah in pri četrti o ženskah, ki službujejo kot javni stražniki. A so sklenili, da so se te »stražnice« tako ob-

nesle v deželah, kjer jih imajo, da ne kaže odstaviti jih. Seveda so razpravljali na tem zborovanju tudi o raznih zavetiščih in domovih, ki imajo to nalogo, da privajajo dekleta s krivih potov nazaj na pot čednosti in dela.

Nič novega ni bilo na tem zborovanju. Vendar so vse te štiri točke nekakšna temeljna podlaga za pot do nove, bolj ustaljene morale. In dokler ne izpolnimo temeljnih podlag, nima pomena, da bi zahtevali kaj drugega. Predvsem pa pomislimo na domove, na družinsko življenje in povejmo staršem, naj pogledajo vase in se zavedo, kakšen zgled dajejo svojim otrokom. Dokler bodo očetje pijanci in ne bodo imeli časa za dom, ampak bodo najrajši v gostilnah in bodo ondi imeli svoj dom in svojo »družino«, dokler bodo matere samo v svojih zunanostih in bodo otroke prepuščale oskrbi svojih služkinj in dokler bo vladal v družini prepir in sovraštvo, med očetom in materjo pa nesloga — tako dolgo je odveč sploh govoriti o poboljšanju sedanje morale. Vsaka družina pazi na svoj lastni dom in svoje otroke, države dolžnost je, da poskrbi za stanovanja in zniža draginjo, vsak posameznik pa naj prezrači svojo dušo in naj »pometa pred svojim pragom«. Potem bo tudi skupnost dobra in boljša. In je slednjič tudi tako zelo res, da ni prave morale v človeku, če ni Boga v njegovem srcu. Njega jemati mladini, je največje pohujšanje.

Moda.

O modi za poletje 1926.

Hude napake ima ta moda: zdi se, da ženske niso skoraj nič oblečene, da so posebno krila vse preveč kratka in je golote preveč. A ima ista moda tudi dosti vrlin: telo je neovirano, steznikov ni in ne trdih »fušpanov« in jeklenih paličic krog vratu in prsi in želodca. Zdrava je ta moda in živahna. Vzorci blagov so kakor pisana trata: vijugaste črte, rože in zelenje, rumeni in rdeči in modri in lilasti in rjavi liki vseh mogočih oblik dihaajo in živijo po oblekah, pentlje frfotajo v vetru, lahne pelerine na plaščih so kakor krila metuljev, majhni klobuki toliko, da pokrivajo glave. V takih oblekah je človek nehote sam bolj dobre volje in je posebnost v mestih, na potovanju in železnica neoviran. Seveda mora imeti tudi taka lahna in živahna moda za pametnega človeka svoje meje — meje dostojnosti. Če so v modi kratka krila, ne bo imela pametna ženska krila le do kolen;

če je moderna golota krog vratu, se bo pametna ženska držala zares le te golote in se ne bo razkrivala do ramen; če so moderne gole roke, bo pametna ženska le nosila tudi rokave, čeprav ne do zapestja dolgih, a vsaj do komolcev. Ozkih kril je pa že tako manj in manj, da torej nimamo več onih povitih telesnih oblik, kar je bilo neokusno in nedostojno. In če pogledaš priloženo krojno polo, najdeš spodnjih in zgornjih oblek, kakršnih si zaželiš, in takih, ki so moderne in dostojne in pripravne. Natančno ti pove besedilo, kako si moreš obleko prikrojiti in sešiti tudi sama doma, kako si jo okrasiti in pripraviti za hišo in cesto. Dobiš tudi kroje za dekliske in deške in otroške obleke in za sport in potovanje. Ženska, ki ve, kaj je okus in kaj je pripravno zanje, si bo brž našla primerno obleko na krojni poli in bo moderno, a preprosto — torej lepo oblečena. Na lepoto pa moramo paziti vsepovsod: ne zato, da vzbujamo pozornost drugih in postavljamo svojo »malenkost« v ospredje, temveč zato, ker je lepota dobrina za dušo in telo. Pogledj zemljo, kako lepo jo je ustvaril Bog! In kako je v tej lepoti preprosta in — večno moderna! Lepota je tiha in skromna; kričečih in šarastih oblik in barv ne mara. Zato bodi tudi pametna ženska v vsej modernosti vendarle tiha in skromna. Mi, ki ljubimo svoje domove in otroke in poznamo razmere svojega naroda, bomo tudi v oblekah vsi taki, da ne žalimo z njimi ne svojih in ne duš drugih.

Še enkrat ponavljamo, na kar je »Mladika« že opozorila: huda zmota v modi je ta, da nekatere ženske ne razločujejo, kakšna obleka je za sprehod, kakšna za gledališče, kakšna za pogreb in kakšna za cerkev. Šmarnice niso bal, pogreb ni teater. Če si pa revna in ne moreš imeti toliko oblek, hodi srednjo pot, po njej boš hodila vedno spodobno.

Kuharica.

Kneippova ali otrobova moka je v sedanjem času zelo v čišlih in jo posebno v mestih veliko porabijo. Kneippova moka ni nič drugega ko navadna pšenična moka z otrobi. Kruh iz te moke priporočajo zdravniki, ker je lahko prebavljiv, posebno za tiste bolnike, ki imajo sladkorno bolezen ali sploh slabo prebavo. Zato prinaša »Mladika« nekaj navodil, kako pripraviš otrobov kruh, vsukanec, torte in drugo. Tudi za zobe je ta kruh dober. Pazi, seveda, da dobiš pristno otrobovo moko, ne pa smeti!

Kneippov kruh I.

Deni v skledico 1 *dkg* drožja, $\frac{1}{8}$ l mlačne vode in dve žlici moke; vse dobro zmešaj in odstavi, da vziide. Stresi v skledo poldrug liter Kneippove moke in polovico navadne pšenične moke; zlij nanjo $\frac{1}{4}$ l gorke vode, prideni žličico soli in kvas. Vse dobro premešaj z žlico in še z rokami pogneti. Ko je testo dobro ugnetenost, ga pokrij s prtičem, postavi na gorko in pusti, da vziide. Iz tega testa napraviš 15 do 20 štručic, potresi jih z moko in polagaj na desko, pogrnjeno s prtičem, tako, da se ne tišče druga druge. Štruce naj vzhajajo, potem pa položi drugo za drugo v posodo in peci pičle pol ure v precej vroči pečici. Pečene jemlji in jih pomakaj v vrel krop, nato jih položi še enkrat v pečico za eno minuto.

Kneippov kruh II.

V skledico deni $1\frac{1}{2}$ *dkg* drožja, dve žlici moke in $\frac{1}{8}$ l mlačnega mleka; vse dobro zmešaj ter odstavi, da vziide. V skledo pa stresi tri litre Kneippove moke, zlij nanjo 1 l vročega, a vendar ne zavretega mleka, prideni pol žlice soli in moko z mlekom dobro premešaj. Ko se nekoliko ohladi, prideni kvas in dobro ugneti. Ko je testo dobro zgneteno, ga pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vziide. Iz tega testa napravi 6 do 8 štručic, polagaj jih na desko, ki je s prtičem pogrnjena in z moko potresena, tako, da se ne tišče druga druge. Štruce naj vzhajajo, vzhajane pa položi drugo za drugo v posodo in jih peci 50 do 60 minut v precej vroči pečici. (Preden jih daš v pečico, jih pomaži z raztepenim jajcem ali mlekom in napravi na vsako tri poševne zareze.)

Vsukanec iz Kneippove moke za otroke.

Nalij v lonc $\frac{1}{4}$ l mleka in eno osminko vode, prideni ščep soli in kepico sladkorja ter postavi na ognjišče. Preden zavre, prideni vsaj za dve kavni žlici Kneippove moke in dobro premešaj; ko zavre, kuhaj 8 do 10 minut. Med kuhanjem pridno mešaj, da se ne napravijo kepe.

Navadni vsukanec (močnik) iz Kneippove moke.

Zavri v loncu $1\frac{1}{4}$ l vode ter jo osoli. Ko je zavrela, jo odstavi in vsuj vanjo $\frac{1}{4}$ l Kneippove moke, ki jo kuhaj med večkratnim mešanjem 10 do 12 minut. Nato stresi skuhan močnik v skledo in ga zabeli z žlico masti, ki si v njej zarumenila pest krušnih drobtin. Ali pa mu prilij $\frac{1}{4}$ l mleka, namesto da bi ga zabelila.

Juha iz Kneippove moke.

Razbeli v ponvi za jajce masla ali masti, prideni nekaj žlic Kneippove moke; moko takoj močno mešaj, da se temno zarumeni. Potem prilij $\frac{1}{4}$ l vode in mešaj toliko časa, da se prežganje razpusti. Nato prilij še 1 l gorke vode, osoli, prideni ščep kumne in lavorjev list. Ko prežganje vre vsaj $\frac{1}{4}$ ure, primešaj 1 do 2 stepeni jajci. Ko še prevre, vlij juho v skledo na opečene rezine Kneippovega kruha II. Ako hočeš, jo lahko tudi okisaš.

Torta iz Kneippove moke.

Napravi sneg iz 4 velikih beljakov, prideni 4 rumenjake, 12 *dkg* sladkorja, sok in lupine polovice limone in mešaj nekaj minut; prideni še 14 *dkg* Kneippove moke, vse narahlo zmešaj, stresi v pomazan tortni model in speci. Pečeno in ohlajeno ploskoma prereži in namaži z mezgo, po vrhu pa jo obli s sadnim ali limonovim ledom; ali jo pa samo z mezgo namaži.

Torta iz Kneippovega kruha in orehov.

Mešaj pol ure 6 rumenjakov, 14 *dkg* sladkorja, kateremu si primešala lupine polovice limone in pomaranče. Rahlo primešaj sneg iz 6 beljakov, z njim vred 8 *dkg* z rumom namočenih drobtin Kneippovega kruha in 12 *dkg* drobno zrezanih orehov. Deni v pomazan model in jo počasi peci. Ohlajeno torto ploskoma prereži, pomaži vmes in po vrhu z omako in jo obli s pomarančnim ali limonovim ledom.

Zapečenec iz Kneippovega kruha s peno.

Mešaj četrto ure 6 rumenjakov, 10 *dkg* sladkorja, ki si mu primešala drobno zrezane lupine polovice limone, ščep cimeta in nageljnov žbice. Rahlo primešaj sneg 6 beljakov in z njimi vred 14 *dkg* drobtin Kneippovega kruha. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan in z drobtinami potresen tortni ali podolgasti model in ga peci pičle pol ure. Ko je pečen, ga polij z $\frac{1}{4}$ l zavretega, rdečega vina, ki mu prideni 1 žlico sladkorja. Ako ga pečeš v tortnem modlu, ga povrhu nadevaj s peno in ga postavi še za nekaj minut v vročo pečico, da se nekoliko zarumeni. Ako ga pa pečeš v podolgastem modlu, ga prav tako polij z vinom in ga pusti nekaj minut, da se napoji. Nato zapečenec stresi na velik podolgovat krožnik in po njem enakomerno razlij pripravljeno peno.

Beljakova pena.

Napravi sneg 3 beljakov in mu primešaj 2 žlici sladkorja z drobno zrezano limonovo lupinico. M.R.

Š A L E I N U G A N K E

Za smeh.



Štjer.

Ela: »Vaša mati mi je dejala, da ste bili Vi tako zelo podobni svojemu rajnkemu bratu dvojčku, da vaju še ona ni mogla razločevati.«

Pisar: »Da, to je resnica; saj še danes ne ve, kateri izmed naju dveh je pravzaprav umrl.«

»Kje pa je tvoja žena?«

»Je šla na izprehod.«

»Potem si sam doma?«

»Čisto sam, še ključa od kleti mi ni pustila.«

Gost: »Pri vas bi pa lahko tako dolgo sedel, da bi od lakote umrl.«

Natakar: »Težko. Pri nas ob enajstih že zapiramo.«

Tiskovna napaka.

Inserat. Ob močni vodi stoječa žaba se proda po ugodni ceni.

Čarodejev kotiček.

Novec, ki sam pade v steklenico.

Nalomi vžigalico na sredi tako, da se oba dela še držita. Položi jo na odprtino steklenice, nanjo pa novec, ki ne sme biti širši od odprtine. Pomoči prst v vodi in kapljaj vodo na vžigalico, kjer je nalomljena. Oba dela se radi mokrote razvlečeta in novec pade sam v steklenico.

Dim v kozarcu.

V prazen kozarec kani tri kaplje klorove kisline. Na kozarec povezni krožnik, ki si ga prej znotraj namočil z nekoliko kapljicami amonijaka. — Kmalu boš videl sopar, ki je podoben dimu tobaka.

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Rožice.

(Domen, Zgonik.)



rožic · tudij · a · sem · arbož
jenas · jivri · evsa · kriva
dajta · msex · d · ajtux · mtrga
tisep · anedam

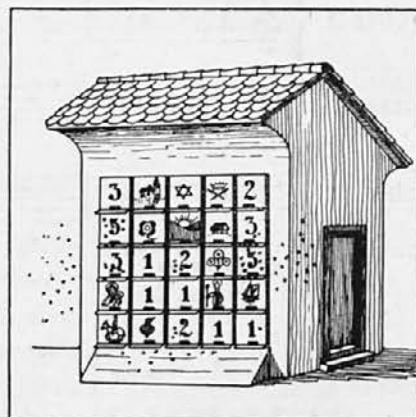
2. Računska naloga.

(Miroljub, Kočevje.)

Sestavi iz števil: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
dve števili, katerih vsota je 999. Nobena
številka se ne sme ponavljati.

3. Čebelnjak.

(Ksaver, Kočevje.)



4. Šaljivka.

(Stric Jože, Bloke.)

Kateri vek, bo stiskal Slovence najhuje?

5. Zlogovnica.

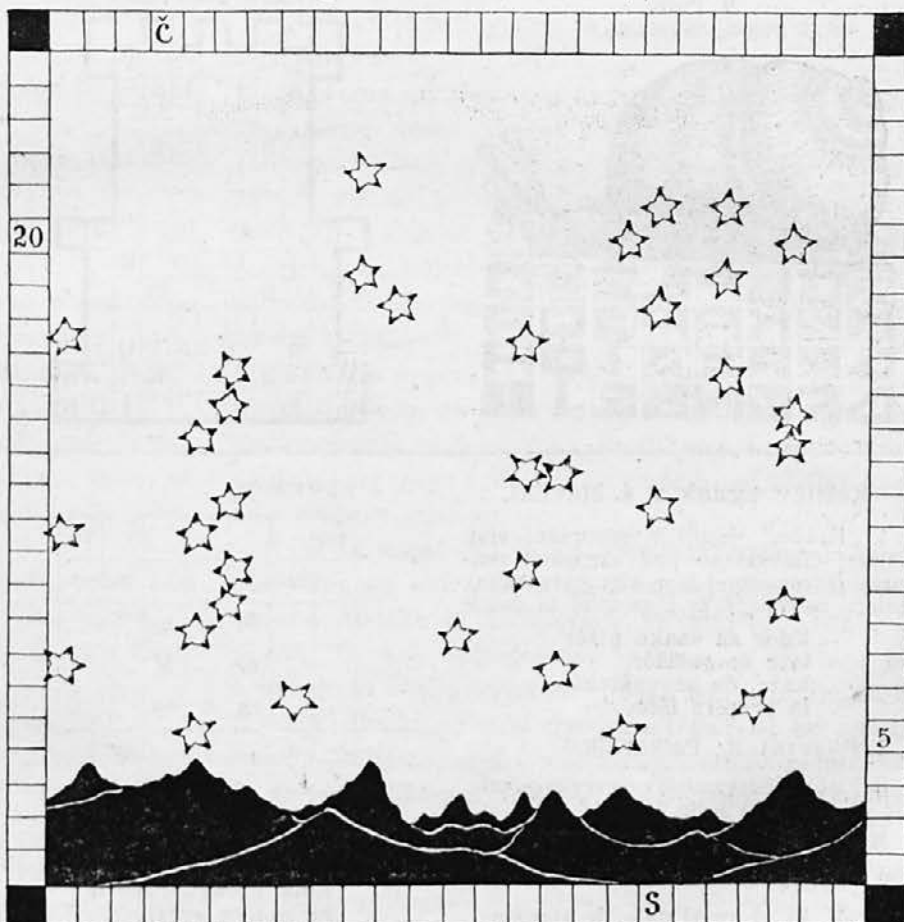
(Miroljub, Kočevje.)

Ga —, —ko, tem —, —ga, re —, —no,
čre —, —ma, te —, —če, šče —, —ra, mo —,
—je, na —, —boj.

Namesto črtic postavi primerne zloge
tako, da dobiš obče znane besede. Novi
zlogi ti povedo Simon Gregorčičev stih.

6. Pogled z Marsa.

(Ksaver, Kočevje.)



7. Partitura. (Mirosljub, Kočevje.)

Flavta

Klarinet

Trobenta

Pozavna

Tuba

8. Kvadrat.
(Miklavič Oskar, Livek.)

a	a	a	a	a	a
a	č	d	d	d	e
e	h	i	i	i	j
l	l	l	n	n	o
o	p	p	r	r	r
s	t	u	v	v	z

Na mesto črk postavi številke 1, 2, 3, 4, 5, 6 tako, da bo vseh šest števil v vsaki vrsti, navpični, vodoravni in v prekotnicah, z vsoto 21.

Na mesto številke stavi črke tako, da bo pri številki 1 po vrsti: o, a, e, p, a, u; 2: č, v, a, i, a, l; 3: i, h, o, n, l, p; 4: t, a, r, d, v, d; 5: a, d, l, r, e, j; 6: r, a, n, z, s, i.

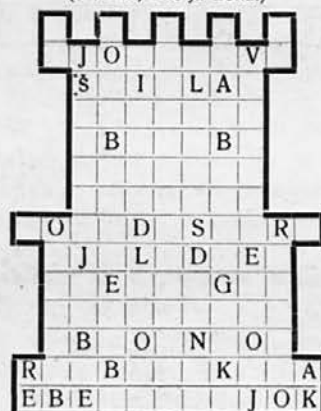
9. Polž.
(Plašnik, Škofja Loka.)



10. Majnik.
(Stric Jože, Bloke.)



11. Trdnjava.
(Plašnik, Škofja Loka.)

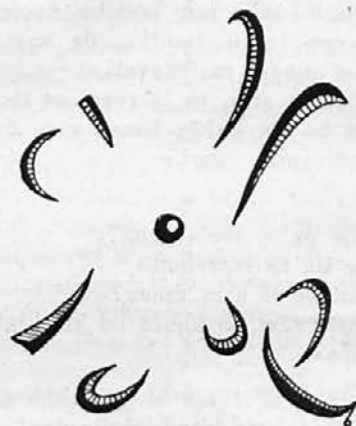


12. Konjiček.
(Miklavič Oskar, Livek.)

	a	b	c	d	e	f	g	h
1	u	k	č	n	m	č	p	e
2	a	o	i	k	i	r	l	p
3	a	k	m	r	r	k	e	l
4	v	v	v	b	d	p	v	r
5	l	l	o	č	e	s	v	a
6	o	m	o	i	a	g	p	č
7	o	e	i	u	p	o	o	g
8	s	e	o	a	c	m	i	a

Skakač je napravil naslednjo pot: d8 — b7 — a5 — c6 — e7 — g8 — h6 — f5 — e3 — f1 — h2 — g4 — f6 — h5 — g7 — e8 — c7 — a8 — b6 — d5 — b4 — a2 — c1 — d3 — f4 — h3 — g1 — e2 — d4 — b3 — a1 — c2 — e1 — g2 — h4 — f3 — d2 — b1 — a3 — c4 — d7 — c8 — a7 — b5 — c3 — a4 — b2 — d1 — f2 — h1 — g3 — e4 — g5 — h6 — f8 — e6 — c5 — a6 — b8 — d7 — e5 — g6 — h8 — f7.

13. Monogram.
(Janko Bele, Ljubljana.)



Razpis nagrad.

I. nagrada: za rešitev vseh 13 ugank po vest „Krištof Dimac“, vezana, in „Storije“; II. nagrada: za rešitev 9 ugank (katerihkoli) elegantno vezan molitvenik.

Ako bo več rešitev, določi žreb. Vse rešitve — tudi iz inozemstva — je treba poslati vsaj do 20. maja 1926 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava »Mladike«, Prevalje.

Rešitev ugank v 4. številki.

1. „Pišče.“: Jemlji v vodoravni vrsti najprej črke, ki so pod okroglimi znamenji (začneš torej tam, kjer kaže kljun), potem nadaljuješ še z ostalimi in dobiš:

Kdor za vsako pišče
teče na sodišče,
kaže, da sovraštva
in prepira išče.

2. Posetnica: Polkovnik.

3. Pečat. Šest zavojev na vrvički pokaže, da vzemi vsako šesto črko:

Najzanesljivejši pečat je poštenje.

4. Jagnje:

Kruh, ki ga mati daje, je slasten.

5. Zlogovnica:

po				ve
	so			zi
		da	ri	lo
		ni		ži
		ca	ri	na
	di			vi
me				ko

6. Črkovna podobnica:

Kdor predolgo meri,
ne zadene zveri.

7. Čarobni krog. Z zaznamovanim krogom začni šteti do devetega, ki ga prečrtaj in s tem šteje dalje, dokler ne prideš do zaznamovanega, ki ga prečrtaj. Z njim pa ne smeš šteti, ampak z naslednjim; sicer ostane postopanje nespremenjeno.

8. Ariadnina nit. Spodnji polkrogi značijo črke A do L, zgornji pa M do Ž:

Umreti, bratje, težko ni,
pustiti nade, to boli. (Gregorčič.)

9. Šaljivka: Prstan.

10. Hostija. Okraski po velikosti dajo ključ. Začneš spodaj na levi, potem na desni strani in dobiš:

Gladni smo, Oče, kje naša je jed?
Oče, Ti daješ, pa nočemo. L. T.

11. Zanka: 12.111.

12. Zastavica: V češkoslovaški.